

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİ HUKUK PROGRAMI**

**KATILIM BANKACILIĞI VE HİZMETLERİNİN
VERGİLENDİRİLMESİ**

Duygu ÖNAL ATAN

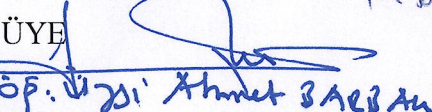
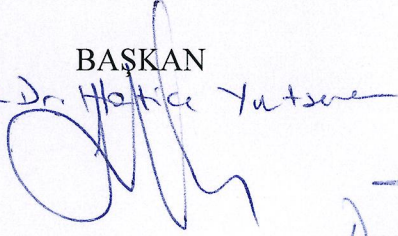
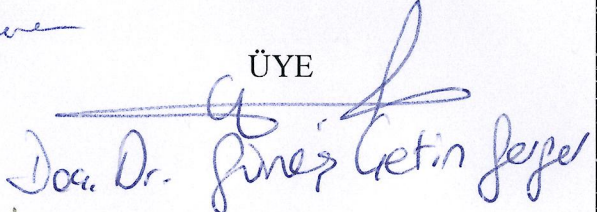
**Danışman
Prof. Dr. Hatice YURTSEVER
MANİSA-2019**

	T.C. MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu	FRYL-031
	YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİ FORMLARI Tez Savunma Sınavı Tutanağı	Yayınlanma Tarihi	26/03/2018
		Revizyon No/Tarih	2/23/03/2018
		Sayfa	1/1

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 03.07.2019 tarih ve 23/27 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 9. Maddesi gereğince Enstitümüz Maliye Anabilim Dalı Mali Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Duygu ÖNAL ATAN'ın "**Katılım Bankacılığı Ve Hizmetlerinin Vergilendirilmesi**" konulu tezi incelenmiş ve aday 05.08.2019 tarihinde saat 13:30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır. Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra .60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna OY BİRLİĞİ
DÜZELTME yapılmasına * OY ÇOKLUĞU
RED edilmesine ** ile karar verilmiştir.

ÜYE D.Ö.F. Uğur Ahmet BARBERAN
BAŞKAN Prof. Dr. Hatice Yatsere
ÜYE Doç. Dr. Güneş Ketin Şeşer

Evet

Hayır

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımını gereksizdir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir. İkinci tez savunma sınavında da başarısız olan öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

** Bu halde adayın Enstitü ile ilişkisi kesilir.

Hazırlayan
Enstitü Sekreteri

Onaylayan
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Katılım Bankacılığı ve Hizmetlerinin Vergilendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

05/08/2019

Duygu ÖNAL ATAN

ÖZET

Türk Bankacılık sistemi içerisinde gün geçtikçe artan sayıları ve verdikleri hizmetler itibariyle yerini iyice pekiştiren katılım bankalarının gelecekte mali kesimin en önemli aktörleri arasında söz sahibi olmaları beklenmektedir. Katılım bankalarının vergilendirilmesi, kurulmaya başladıkları yıllarda; Özel Finans Kurumları adıyla çıkarılan düzenlemeler başta olmak üzere gelir ve harcama üzerinden alınan vergilerin kapsadığı yasalar ve idari düzenlemelerle vergilendirmekte iken, bu kurumların faizsizlik ilkesine göre faaliyet göstermeleri nedeniyle bazı sorunlar ortaya çıkmış, yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Ülkemizin gelişen ekonomik yapısı ve sayılarındaki artışla birlikte Katılım Bankalarının diğer çeşitli bankalardan ayrı bir yerde tutulması ve kendilerine özgü işleyişlerinden kaynaklanan vergisel problemlerin önüne geçmek üzere bu kuruluşların 5411 sayılı yasaya tabi tutulması söz konusu olmuştur. Ayrıca kurumlar vergisi, gelir vergisi, banka ve sigorta muamele vergileri ile diğer ilgili vergi kanunlarında yapılan değişikliklerle birlikte vergilendirilmelerinde yaşanan sorunlar giderilmeye çalışılmıştır. Günümüz itibariyle katılım bankaları herhangi bir fark gözetilmeksizin diğer bankaların tabi oldukları tüm yasal ve idari düzenlemelere uymak durumundadırlar. Tezin amacı, katılım bankalarının vergilendirilmesi ile ilgili hem sorumlu hem de yükümlü sıfatı ile tabi oldukları vergilerin incelenmesi, uygulamada ortaya çıkan sorun ve çözüm önerilerinin değerlendirilmesidir.

ABSTRACT

Participation banks, which reinforce their positions in terms of the increasing numbers and services provided within the Turkish Banking System, are expected to have a say in the future as being among the most important actors of the financial sector. The taxation of the participation banks was taxed with the laws and administrative regulations covered by the taxes on income and expenditure, especially the regulations issued under the name of Private Finance Institutions in the years when they started to be established. However, these regulations caused some problems and limitations due to the fact that institutions operate their activities according to the principle of freeness of interest. With the increasing economic structure of our country and the increase in the number of Participation Banks, these institutions have been subject to law number 5411 in order to keep them apart from other banks and to prevent taxation problems arising from their own operations. In addition, the problems experienced in taxation with the changes made in corporate tax, income tax, bank and insurance turn-over taxes and other related tax laws have been tried to be solved. As of today, participation banks are subject to all legal and administrative regulations, as other banks are subject to, regardless of any difference. In the current study, the taxation of the participation banks and the taxes they are subject to as both responsible and obliged are examined. In addition, some current issues related to the noninterest-bearing note instrument specific to the participation banks and other issues related to taxation are explained in detail.

TEŐEKKÖR

“Katılım Bankacılığı ve Hizmetlerinin Vergilendirilmesi” adlı bu tez çalışması bankacılık sektöründe çalışıyor olmamdan dolayı tarafımda edinilen tecrübeler ve akademik yazılardan elde edilen bilgilere istinaden hazırlanmıştır. Tez çalışmam boyunca, desteğini hep hissettiğim, tecrübeleri ile beni yönlendiren danışmanım Sayın Prof. Dr. Hatice YURTSEVER başta olmak üzere, hep yanımda olan dostum Múkerrem ÖNLÜ’ye, Fatmagöl ERYILMAZ BURHAN’a ve Arş. Gör. Bahar BAHTİYAR SAYGAN’a; hayatımın her döneminde etkileri tartışılmaz olan çok sevgili aileme ve hayat arkadaşım Ömer ATAN’a sonsuz teşekkür ederim.

Duygu Önal ATAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
EKLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK VE KATILIM BANKACILIĞININ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....

1.1. Bankacılık Sektörüne İlişkin Genel Bilgiler.....	3
1.2. Bankacılık Kavramı.....	3
1.3. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi.....	6
1.3.1. Bankacılık Sektörünün Dünya'daki Gelişimi.....	7
1.3.2. Bankacılık Sektörünün Türkiye'deki Gelişimi.....	7
1.3.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	7
1.3.2.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem.....	8
1.3.3. Türk Bankacılık Sisteminde Faaliyet Gösteren Banka Türleri.....	9
1.3.3.1. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.....	9
1.3.3.2. Ticari Bankalar.....	10
1.3.3.3. Kalkınma ve Yatırım Bankaları.....	11
1.3.3.4. Katılım Bankaları.....	12
1.4. Katılım Bankacılığı Kavramı ve Faaliyetlerine İlişkin Genel Bir Bakış.....	15
1.4.1. Katılım Bankacılığı Kavramı.....	15
1.4.2. Katılım Bankacılığı Kavramının Tarihsel Gelişimi.....	17
1.4.2.1. Katılım Bankacılığının Dünya'daki Tarihsel Gelişimi.....	17
1.4.2.2. Katılım Bankacılığının Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi.....	21
1.5. Katılım Bankacılığını Ortaya Çıkaran Nedenler.....	22

1.5.1. Dini Nedenler	22
1.5.2. Ekonomik Nedenler	23
1.5.3. Sosyal Nedenler	24
1.6. Katılım Bankacılığının Amaçları	24
1.7. Katılım Bankacılığının Özellikleri	25
1.8. Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri	25
1.8.1. Mudaraba (Emek-Sermaye Ortaklığı)	26
1.8.2. Muşaraka	26
1.8.3. Murabaha	27
1.8.4. İcara	28
1.8.5. Selem	29
1.8.6. İstisna	29
1.8.7. Sukuk	30
1.8.8. Teverruk	30
1.8.9. Komadite	31
1.8.10. Müsakat ve Mugârase	31
1.8.11. Karz-ı Hasen	32
1.8.12. Joala	32

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ SERMAYE ŞİRKETİ (KURUM) OLARAK ÖDEMEKLE YÜKÜMLÜ OLDUKLARI VERGİLER	33
2.1. Mükellef Kavramı	33
2.1.1. Vergi Kesen Durumdaki Vergi Sorumlusu	36
2.1.2. Fer'i Vergi Borçlusunu Durumdaki Vergi Sorumlusu	37
2.1.3. Vergi Ödevlisi Durumdaki Vergi Sorumlusu	38
2.2. Katılım Bankalarının Vergilendirilmesine Genel Bir Bakış	39
2.3. Katılım Bankalarının Doğrudan Yükümlü Oldukları Vergiler	42
2.3.1.1. Kurumlar Vergisi Mükellefleri	43

2.3.1.2. Kurumlar Vergisinde Mükellefiyet Türleri.....	46
2.3.1.2.1.Kurumlar Vergisinde Tam Mükellefiyet	47
2.3.1.2.2.Kurumlar Vergisinde Dar Mükellefiyet.....	48
2.3.1.3. Kurumlar Vergisi ve Stopaj Durumu	49
2.3.2. Harçlar	50
2.3.3. Finansal Faaliyet Harçları.....	51
2.3.4. TMSF Primleri	52
2.3.5. BDDK Katılma Payı.....	52
2.3.6. TBB Masraf İştirak Payı	53
2.3.7. Emlak Vergisi	53
2.3.8. İlan ve Reklam Vergisi.....	54
2.3.9. Çevre ve Temizlik Vergisi	55
2.3.10. Motorlu Taşıtlar Vergisi (MTV).....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ DOLAYLI OLARAK ÖDEMEKLE YÜKÜMLÜ OLDUKLARI VERGİLER.....

3.1.1. Gelir Vergisi Stopaj Yükümlülükleri	57
3.1.1.1.Gelir Vergisinde Dar Mükellefi	58
3.1.1.1.2.Gelir Vergisinde Tam Mükellefiyet.....	59
3.1.1.2. Kâr Payı Dağıtım Stopajı	61
3.1.1.3. Kurumlar Vergisi Stopajı.....	61
3.1.1.4. Serbest Meslek İcra Edenlere Yapılan Ödemeler	62
3.1.2. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV)	62
3.1.3. Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu	68
3.1.4. Damga Vergisi	71
3.1.5. Değerli Kağıtlar Kanunu	74
3.1.6. Katma Değer Vergisi (KDV).....	76
3.1.7. Veraset ve İntikal Vergisi	77

3.2. Bankalarca Tutulması Gereken Defterler ve Belgeler	79
3.2.1. Dekont	79
3.2.2. Döviz Alım Belgeleri/Döviz Satım Belgeleri.....	80
3.2.3. Sonuç Formları.....	80
3.2.4. Ücret Bordrosu	81
3.3. Katılım Bankalarına Has Özellikli Vergisel Durum: Sukuk	81
3.3.1. Sukuk Kavramı ve Hukuki Durumu.....	81
3.3.2. Sukukun Vergilendirilmesi	89
3.3.2.1. Sukukun Kurumlar Vergisine Kanununa Göre Durumu... 90	
3.3.2.2. Sukukun Gelir Vergisine Kanununa Göre Durumu	90
3.3.2.3. Sukukun Damga Vergisine Kanununa Göre Durumu	91
3.3.2.4. Sukukun Harçlar Kanununa Göre Durumu	91
3.3.3. Sukukun Vergilendirilmesinde Tartışmalı Konular	92
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	94
KAYNAKÇA.....	100
EKLER.....	1111

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 : Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları.....	14
Tablo 2 : Geçici Verginin Beyanı Ödeme Dönemleri	50
Tablo 3 : Emlak Vergisi Oranlar.....	54
Tablo 4 : 2019 Yılı Gelir Vergisi Tarifesi.....	60
Tablo 5 : BSMV Oranları	65
Tablo 6 : KKDF Kesinti Yerleri ve Oranları.....	70
Tablo 7 : Damga Vergisi (2) Sayılı Tablo.....	74
Tablo 8 : 2019 Yılına Ait Değerli Kâğıt Bedelleri	75
Tablo 9 : Veraset İntikal Vergisi Oranları	78
Tablo 10: Hisse Senedi, Bono ve Tahvil ile Sukukun Karşılaştırması	83

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 : Sukuk Sisteminin İşleyişi	84
---	----

EKLER LİSTESİ

Ek 1 : Türk Bankacılık Sisteminde Yer alan Banka Türleri ve Şube Sayıları	111
Ek 2 : Katılım Bankalarına Dair Mevzuat Düzenlemeleri	114
Ek 3: Kurumlar Vergisi Tevfikat Oranları	116
Ek 4 : Serbest Meslek Ödemeleri Stopaj Oranları	118
Ek 5 : Damga Vergisine Tabi Kağıtlar ve Alınan Vergiler	121
Ek 6: Harca Konu İşlemler ve Tutarları	122

KISALTMALAR LİSTESİ

AAOIFI	:	Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions
AATUHK	:	Amme Alacaklarının Tahsili Usul Hakkında Kanun
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
BK	:	Borçlar Kanunu
DTH	:	Döviz Tevdiat Hesapları
DV	:	Damga Vergisi Kanunu
GİB	:	Gelir İdaresi Başkanlığı
GMSİ	:	Gayri Menkul Sermaye İradı
GVK	:	Gelir Vergisi Kanunu
KVK	:	Kurumlar Vergisi Kanunu
Md.	:	Madde
MTVK	:	Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu
TL	:	Türk Lirası
VKŞ	:	Varlık Kiralama Şirketi
VUK	:	Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Finansal sistemin küreselleşmesi, hızla değişen ve gelişen teknoloji dikkate alındığında, finansal sistem içerisinde yer alan kurumsal yapı ile ilgili gelişmeler için tahminde bulunmak oldukça güçtür. Bu nedenle günümüzün kurumsal yapıları, gelişmelere uyum sağlayacak biçimde organizasyonel yapılarını esnek yaklaşımlarla şekillendirmek zorundadır.

Katılım bankacılığının temelini yaklaşık 1500 yıl önce oluşturan İslami öğretilerin ortaya çıktığı koşullar, günümüz ekonomik koşullarından oldukça farklıdır. İslamiyet öncesi zamanlarda, bu dönemin ihtiyaç ve koşullarına cevap verecek şekilde yapısal olarak dar bir çerçeveden oluşan iş sözleşmelerinin kullanılmasına, İslamiyet'in öğretilerine uygun olduğu düşünülerek İslamiyet sonrası dönemde de devam edilmiştir. Bahsedilen iş sözleşmelerinde yer alan kurumlar ve araçlar; önemli bir değişikliğe uğramadan, yüzyıllar sonrasında, sanayi sonrası dönemin global ekonomisinde de aynı işlev ile kullanılmaktadırlar. Son yüzyılda meydana gelen (Büyük Buhran, Petrol Krizi gibi) ekonomik krizlerden sonra ortaya çıkan yeni finansal enstrüman ihtiyacı, inanç sistemine uygun olması bakımından da değerlendirildiğinde, yeni nesil finansal çözümler üretebilme kapasitesi açısından katılım bankaları, 1970'li yıllarda adından söz ettirmeye başlamıştır. Ancak, faizsiz finansmanın günümüzdeki örneklerinde konvansiyonel bankacılık faaliyetleri ile paralel doğrultuda olduğuna dair bir takım eleştiriler de yapılmaktadır. Bunun sebebi olarak, faizsiz finansmanın bugünkü dar kapsamdaki uygulamaların ötesine geçememiş olması gösterilmektedir. Ancak, İslam hukukunda yeni finansman modelleri için yeterli esneklik ve imkân vardır.

İslamiyet'in yaygınlaştığı yıllarda bugünkü anlamda para ve maliye politikaları gelişmemiştir. Önemli ölçüde piyasa koşullarına dayanan ve gücünü mali, parasal ve düzenleyici yapıdan alan bugünkü islam bankacılığı, İslamiyet'in ilk dönemleriyle pek de benzerlik göstermemektedir.

İslam hukuku işleyişi üzerine klasik kitapların yazıldığı dönemlerde, büyük ölçekli işletmelerin varoluşuna rastlanmadığı gibi, ticari faaliyetler de bugüne nazaran karmaşık bir yapı sergilememekteydi. Bu basit piyasa yapısında İslamiyet'ten önce kullanılmakta olan iş sözleşmeleri İslamiyet'in kabulünden sonra da yasaklanmayarak, İslami öğretilerle harmanlanarak iş sözleşmelerinin yasal şekli

olarak kabul edilmişlerdir. Buna paralel olarak, İslam hukuku, her biri birbirinden ayırt edici özellikler taşıyan veya farklı kullanım amaçları olan değişik finansman şekilleri ve iş sözleşmelerini ortaya koymaktadır. Söz konusu bu sözleşmeler; fonların toplanmasına, toplanan fonların kullanımına, kâr ve zarar paylaşımına, alınan risklerin taşınmasına ve bu sözleşmelerin sonlandırılmasına ilişkin açıklayıcı detaylar içermektedir.

İslam ekonomi literatüründe fonların toplanmasının ve dağıtılmasının faizsiz bir temel üzerine oturtulmaya çalışıldığı görülmektedir. İslam hukuku, faizli sistemin yerini alacak şekilde “kâr/zarar ortaklığı” sisteminin çok yaygın bir katılımına işaret etmektedir. İşaret edilen finansal araçlar, öz sermaye yapısındaki finansal sözleşme türleri olan mudaraba ve muşarakadır.

İslam ekonomisinde finansman şekli olarak mudaraba ve muşarakaya aşırı önem verilmesine rağmen, günümüzdeki uygulamaları, bu araçların çok az kullanıldığını göstermektedir. 1970’li yıllardan bu yana İslam prensipleri ile uyumlu finansal sözleşmelerin kullanımına yönelik bir çaba görülmektedir. Bunun bir sonucu olarak; değişik finansal kuruluşlarca finansal hizmetler sağlanmaya çalışılmaktadır. Diğer yandan, sermaye piyasaları kurulmakta ve finansal sistemi düzenleyici yapısına uygun bir şekilde geliştirilmektedir. Bu şekilde İslam prensipleri ile uyumlu finansal hizmetler sunmanın yapılabilirliğinin yaygın bir şekilde farkına varılmaktadır. Bununla birlikte, konuya ilişkin literatür, faizsiz finansman sisteminin, ilk fikirlerin uygulamaya konulmasından günümüze kadar yenilikçi finansal ürünler sunma konusunda çok az ilerleme kaydettiğini göstermektedir.

Bu tez, faizsizlik prensibi ile reel kesimi finanse eden katılım bankalarının vergilendirilmesi ve hangi vergilere muhatap olduklarının araştırılmasına yönelik hazırlanmıştır. Tezin birinci bölümünde Katılım Bankaları hakkında genel açıklamalara yer verilmeye çalışılacak, ikinci bölümünde katılım bankalarının şirket olarak doğrudan ödemekle yükümlü oldukları vergiler ortaya konulurken, üçüncü bölümünde katılım Bankalarının dolaylı olarak muhatap oldukları vergilere yer verilirken, ortaya çıkan sorun ve çözüm önerileri hakkında değerlendirmeler yapılmaya çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK VE KATILIM BANKACILIĞININ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Toplumsal sistemin bir parçası olan ekonomik yaşam, gerçek ve tüzel kişiler için hayati önem taşıyan fonksiyonları yerine getirmektedir. Ekonomik sistem içerisinde gerçekleşen tüm etkinlikler tüm sistemi etkilemekte ve bu sistemden etkilenen bir yapıda hayat bulmaktadır. Ekonomik sistemin ayrılmaz bir parçası olan, sistemin en önemli lokomotifi görevini gören ve sistemin işleyişini sağlayan kuruluşların başında bankalar gelmektedir. Bankalar gerçek kişiler ve tüzel kişiler için günlük yaşamın vazgeçilmez kurumları haline gelmiştir. Toplumsal yaşam içerisinde ekonomik sistemin bir parçası olan bu kurumlar, kişilerin ya da toplumların inanışları paralelinde yapılanmakta ve bu inanışlara göre faaliyet alanlarını şekillendirmektedir. Bankacılığın inanışların etkisinde şekillenmesine özellikli olarak verilebilecek örneklerin başında ise Katılım Bankacılığı gelmektedir. Katılım bankacılığı; faize karşı duyarlı olan bireyler tarafından tercih edilen, ekonomide yastık altı para olarak da değerlendirilen birikimlerin ortaya çıkmasını ve ekonomik sisteme dâhil edilmesini sağlayan bir bankacılık türüdür.

1.1. Bankacılık Sektörüne İlişkin Genel Bilgiler

Günlük hayatımızın vazgeçilmez unsuru haline gelen bankalar; insan hayatını kolaylaştıran, ekonomik işlemlerin hızlı, hatasız, düzgün ve güvenilir ortamda yapılmasını sağlayan kurumlar olarak bilinmektedir. Aşağıdaki konu başlıklarında banka kavramının nasıl ortaya çıktığı, insan hayatında ve ekonomik hayatta banka sektörünün payının giderek nasıl arttığı, faize duyarlı kişiler için gelişen ve değişen yönleri ile katılım bankalarının sektörün nasıl önemli araçlarından biri haline geldiğine dair detaylı olarak açıklamalara yer verilecektir.

1.2. Bankacılık Kavramı

Günümüzde ekonomik yaşamda para ve kredi alanı ile ilgili olan finansal işlemler genel olarak bankalar aracılığıyla yürütülmektedir. Ekonomik hayatta paraya ihtiyacı olan gerçek ve tüzel kişiler ile parası olan gerçek ve tüzel kişiler her zaman ve her durumda aynı kişiler değildirler, bu kişiler birbirlerinden farklılık

gösterebilmektedirler. Bankalar ellerinde tasarrufu olup da kullanmayanlar ile belirli sebeplerden dolayı paraya ihtiyaç duyan gerçek veya tüzel kişiler arasında bağlantı sağlamaktadır. Bankaların en temel işlevi tasarruflar ile parasal ihtiyaçlar dolayısıyla yatırımlar arasındaki ilişkiyi en etkin bir şekilde sağlamaktır¹. Bankalar tasarruf yapan kişilere saklama hizmeti vererek, belirli bir faiz oranı ile ihtiyaç sahiplerine de bu parayı satmaktadır.

Türk Dil Kurumu'na göre banka; faizle para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve ticaret, sanayi, ekonomi alanlarında farkı ve çeşitli etkinliklerde bulunan kuruluş olarak tanımlanmaktadır². Benzer bir tanım da Oxford Dictionaries tarafından yapılmıştır. Bu tanımda banka, değerli eşyaların saklanması ve para işlemlerinin yapılmasında kullanılan bir kuruluş olarak ifade edilmiştir³. Hesaplarda tutulan bakiyelerin güven ortamında sağlanmasının yanı sıra kiralık kasa hizmetleri ile de eşyaların saklanması sağlanmaktadır.

Banka kelimesinin kökenine bakıldığında tüm dünya dillerinde hemen hemen aynı ifade tarzlarıyla nitelendirildiği görülmesine rağmen, kelimenin kökeninin İtalyanca “banco” olan kelimedenden geldiği ve daha sonra kelimenin “banka” olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Banco sözcüğü İtalyanca'da masa, sıra ya da tezgâh anlamına gelmektedir. İlk bankerler sayılan Lombardiyalı Yahudiler, bankacılık işlemlerini pazarlara koydukları birer masa (banco) üzerinde yapmaktaydılar. Bu bankerlerden bazıları taahhütlerini yerine getiremeyerek iflas ettiği zaman halk bu bankerlerin bankosunu kırmaktaydı. İşte bu nedenle batı dillerinde iflas eden kişilere banco kelimesinden türeyen “bankrupt” denilmektedir⁴. Günümüzde gişe işlemleri için sıra ve tezgah kelimelerinin, müşteriler tarafından kullanıldığı durumlara az da olsa rastlanmaktadır.

Banka kavramının literatürde birçok tanımı olmasına rağmen, genel anlamda şöyle bir modern tanım yapılabilir; “Banka, kuruluş ve faaliyete geçmek için resmi izine tabi, hisse senetlerinin tamamı ada yazılı bir halde anonim şirket şeklinde kurulan, bir yandan kendi veya müşterilerinin tasarruf mevduatı olarak biriktirdikleri paraları toplayarak, bunları faiz karşılığında diğer müşterilerine ödünç vererek

---

¹ Ömer Eroğlu, **Para Teorisi ve Politikası Ders Notları**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Yayın No: 50, Isparta, 2004, s.74.

²Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük (Online) <http://tdk.gov.tr/index.php?>, (Erişim Tarihi: 26. 08. 2015)

³ <http://www.oxforddictionaries.com/definition/learner/bank>, (Erişim Tarihi: 26. 08. 2015).

⁴ İlker Parasız, **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, Seçkin Dağıtım, İstanbul, 2000, s. 5.

yatırıma katkıda bulunan, diğer yandan yurtiçi ve yurtdışı ödeme işlemlerini kolaylaştıran, Bankalar Kanunu'na tabi bir ticari işletmedir"⁵. Buradaki tanımda vurgulanacak en önemli madde bankaların ticari amaçlı kuruluş olması özelliğinin olmasıdır. Kira, personel, elektrik, su, doğalgaz gibi bir ticari kuruluştaki var olan tüm sabit maliyetler bankaların şubesinde de bulunmaktadır. Ticari var oluşun önemini dile getiren etkenlerden biri de kârdır.

Bankalar, ekonomik birimler arasında para ve kredi işlemi hizmetlerinin yerine getirilmesine dönük faaliyette; ya da uğraş içerisinde bulunan iktisadi işletmelerdir⁶. Başka bir tanıma göre ise, "bankalar mevduat ve benzeri diğer isimler altında kaynak toplayan, bu kaynakları kredilendirme ve diğer mali işlemlerde kullanarak, bu işlemleri devamlı uğraş olarak yürüten, ekonomide kayıtsal para yaratarak ortaya çıkan mali kurumlardır"⁷. Bankalar yeni bir servet yaratmakla birlikte tasarrufların verimli yatırımlara dönüşmesini sağladığı ölçüde ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. Türk Bankalar Yasası incelendiğinde, banka tanımı ve faaliyetlerinin açıkça belirtilmediği görülmektedir. Buna karşılık yasanın ikinci bölümünde bankaların kuruluşu, dördüncü maddede kuruluş koşulları sıralanmıştır. Yasanın birinci maddesinde "... tasarrufları korumak ve ekonomik kalkınmanın gereklerine göre kullanılmasını sağlamak üzere bankaların kuruluşunu..." şeklindeki amaçları dikkate alarak bir tanım ortaya koymak mümkündür. "Tasarrufları korumak ve ekonomik kalkınmanın amaç ve gerekleri doğrultusunda kullanılmasını sağlamak üzere bankacılık kanun ve hükümlerine göre kurulan ve faaliyetlerde bulunan ticari işletmelere banka denir"⁸. Yine başka bir diğer ifade ile bankalar, sermaye ve de para dolaşımının istikrarlı ve düzgün bir biçimde gerçekleşmesi ile finansal olanaklar meydana getiren ve bu olanakları parasal yatırımlara dönüştüren kurum veya kuruluşlar olarak tanımlanabilir⁹.

Bankalar mali aracıdır ve bu aracı kurumlar fon fazlası olanlardan fon açtığı olanlara bu topladıkları kaynakları aktarmaktadır. Bu kaynak aktarma işlemini

---

⁵ İbrahim Kaplan, "Bankaların Gözetimi, Denetimi ve Hukuki Sorumluluk", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Cilt: 23, Sayı: 3, 2006, s. 2.

⁶ Otfried Fischer, "Der Geschaeftspolitische Bereich als Gegenstand der Wissenschaftlichen Bankbetriebslehre", in: Bankbetriebslehre Lesebuch, yayına hazırlayan Hans – Dieter Depper, C. E Poeschel Verlag, Stuttgart, 1978, s. 206'dan akt. Oğuzhan Altay, **Türk Bankacılık Sistemi**, Ege Üniversitesi Yayınları, İ.İ.B.F Yayın No: 5, İzmir, 2006, s.33.

⁷ Öztin Akgüç, **100 Soruda Türkiye'de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, 2. Bs., İstanbul, 1989, s. 7.

⁸ Altay, **a.g.e.**, s.34.

⁹ Aziz Öztürk & Ömer Faruk Güven, **Bankacılık ve Sigortacılıkta Pazarlama**, Beta Basım A.Ş., İstanbul, 2014, s.3.

yaparken en önemli unsur işlem maliyetini düşürmektir. Piyasalar arasında mali aracılık fonksiyonuyla bilinen bankalar küçük ölçekli olarak adlandırılan mikro bir düzeydeki ticari işletme olarak tanımlanabilir. Tüm bu çeşitli tanımlamaları toparlayarak bankaların faaliyetlerine ilişkin ile ilgili genel bilgileri özetleyecek olursak; “Paranın muhafaza edileceği huzurlu ve güvenli bir ortam sağlamak, tedavüldeki geçerli olan paranın toplanması ve ödenmesi gibi işlemleri gerçekleştiren kurum, çek ve akreditif muamelelerini yapan, müşteri adına menkul kıymet alım satımının güvenli bir ortamda sağlanmasını sağlayan, kefalet ve teminat mektubu veren bunları verme karşılığında belirli bir komisyon ve tahsis ücreti alan, kiralık kasa hizmeti veren, seyahat çeki ve kredi kartı gibi konularda danışmanlık yapan, iş adamlarına banka referans mektubu vermek, iyi niyet mektubu olarak da bilinen işlemlere öncelik etmek ve çeşitli faturaların tahsilini yapan yasal kuruluşlar” şeklinde tanımlama ve görevler sıralanabilir¹⁰. Bunların yanında bankaların önemli bir diğer fonksiyonu da küçük ve orta çaplı işletmelere yönetsel ve pazarlama açısından teknik bilgi sağlamaktır. Ayrıca bankalar girişimci ruhlu kişileri fizibilite açısından yönlendirerek danışmanlık hizmeti de vermektedir. Çalışanlarını danışmanlık maratonu eğitimleri çerçevesinde ilgili uzmanlık alanlarına göre çeşitli eğitimlere alarak işletmelerin daha uzun süre ile hizmet vermesine kolaylık sağlamaktadır.

1.3. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Yapılan araştırmalara göre bankacılık ve faaliyetlerinin başlangıcı paranın kullanılmadığı zamanlara kadar uzanmaktadır. İlgili dönemde yaşayan halk, çeşitli tehlikelerden korunmak için kendi iradesiyle mallarını tapınaklara emanet etmişlerdir. Emanet edilen emtia, bankacılık sisteminin kökenini oluşturan kredi sisteminin kaynağını oluşturmuştur. Din görevlilerince, kendilerine emanet edilen varlıkların, ekonomide atıl tutulmayıp ücret karşılığı gereksinimi olanlara ödünç verilmesi sistemi ile tapınaklar, en güvenilir saklama yeri olarak bankacılık sisteminin oluşmasında rol oynamaya başlamıştır. Sonuç itibariyle tarihte ilk bankaların tapınaklar, ilk bankacı bilinen kişilerin de din adamları olduğu ifade

---

¹⁰ Ramazan Arslan & Mustafa Hotamışlı, “Türk Bankacılık Sisteminde Kurumsal Çevrenin Bankanın Yapı ve Uygulamaları Üzerinde Oluşturduğu Teşvik ve Kısıtlamalar”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 1, 2007, s. 196.

edilebilir¹¹. Eski zamanlarda da din adamlarına duyulan güven gereği ailesinden önce insanlar bu kişilere güvenmeyi tercih ederek kendilerini güvence altına almayı amaçlamışlardır.

1.3.1. Bankacılık Sektörünün Dünya'daki Gelişimi

Bankacılık sisteminin ortaya çıkışı ticaret kadar eskiye dayanmaktadır. Tarihçiler, bankacılık sisteminin ilk ortaya çıkışının altı bin yıl öncesine dayandığını düşünmektedirler. Sümerlerin Oruk Sitesi dolaylarında gelişen ilk uygarlıklardan birinde M.Ö. 3500 yıllarında kurulan mabet, bilinen ve akılda kalan ilk bankadır¹². 1407 yılında Cenova'da kurulan "Genova Bankası" (Casa di San Giorgio) kurumsallaşmış ilk banka örneği olarak literatürde gösterilmektedir. Ailelerin bankacılığı kurumsal bir yapıya sokması modern anlamda bankanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak, ortaçağda rastladığımız bankaların bir kısmı aile bankası kökeninden gelmişse de diğerleri devlet bankası veya benzeri niteliktedir. Bunlara örnek olarak, Casa di San Giorgio (Cenova 1407), "Banco della Piazzzi di Rialto (Venedik 1587)", "Banco Giro (Venedik 1617)" vs. gösterilebilir. Daha sonra da Paris, Amsterdam ve Hamburg başta olmak üzere çeşitli kentlerde bankalar açılmıştır¹³. Çağdaş bankacılığın temellerinin atılmasına vesile olan ilk kuruluşlar günümüzdeki modern anlamdaki bankacılık sisteminin işleyişine ışık tutmuşlardır.

1.3.2. Bankacılık Sektörünün Türkiye'deki Gelişimi

Bankacılık sektörünün günümüz Türkiye'sindeki gelişimi Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası dönem olarak iki bölümde incelenecektir.

1.3.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Türkiye'de bankacılık sektörünün görülen ilk örnekleri Osmanlı İmparatorluğu döneminde ortaya çıkmıştır. İlk banka, dönemin hükümetinin yardımıyla; J. Alleon ve Thedor Baltazzi adında iki galata bankeri tarafından İstanbul Bankası adıyla kurulmuş ve faaliyetlerine 1847'den 1852 yılına kadar izlerini

---

¹¹ Mahmut Yardımcıoğlu & Ahmet Büyüksalvarcı, "Bankacılık Sektörü Pratiğinde Faaliyet tabanlı Maliyet Sistemi", **Maliye Dergisi**, Sayı: 153, Temmuz-Aralık 2007, s. 143-144.

¹² Tezer Öçal & Faruk Çolak, **Para - Banka**, İmge Kitapevi, Ankara, 1998, s. 12.

¹³ Sinan Dağ, **Türkiye'de Katılım ve Mevduat Bankalarının Etkinliklerinin Veri Zarflama Analizi Yöntemiyle Karşılaştırılması**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2011, s.6.

sürdürmüştür¹⁴. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, ülkemizde kurulan bankaları tarih sırasına göre şu şekilde sıralayabiliriz: 1847 İstanbul Bankası, 1856 Bank-ı Osmani, 1860 Türkiye Bankası, 1865 Şirket-i Umumiye-i Osmaniye, 1863 Ziraat Bankası, 1866 Emniyet Sandığı, 1914 Adapazarı İslam Ticaret Bankası, 1914 Milli Aydın Bankası, 1919 Adapazarı Emniyet Bankası'dır.

1.3.2.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem

Cumhuriyet sonrası döneme yakından bakıldığında, ulusal sanayi ve bankacılık sektörünün iyileşmesine ve de geliştirilmesine ilişkin çabalar artmıştır. 1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi, bankacılık ile ilgili kavramların ve önemli gelişmelerin yolunu aydınlatarak geleceğe ışık açmıştır. Kongrede ekonomik kalkınmanın bankacılık sektörünün gelişmesine paralel olacağı görüşü ağırlık kazanmış ve özel sektörün imkânlarının da yetersiz ve kısıtlı olmasından dolayı devlet bankalarının kurulması kararı alınmıştır. İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar hemen uygulanmaya başlanmış ana ticaret bankası olarak 1924 yılında İş Bankası kurulmuştur¹⁵. İş bankası günümüzde artan şube sayıları ile devam eden çağdaş ve modern bankacılık anlamında cumhuriyetin temelini oluşturan kavramların bilincinde kaliteli ve hızlı, dinamik yapısı ile faaliyetlerini sürdürmektedir. İşletmelerin genellikle tercih ettiği bankalar arasında gelmektedir.

Cumhuriyet sonrası dönemde kurulan bankaları şu şekilde sıralayabiliriz: 1924 Türkiye İş Bankası, 1924 Akhisar Tütüncüler Bankası (Tütünbank - Yaşarbank), 1927 Türkiye Emlak Kredi Bankası (Emlak Bank), 1927 Eskişehir Bankası, 1928 Türkiye İmar Bankası, 1929 Lüleburgaz Birlik Bankası, 1930 Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasıdır¹⁶. 1939-1960 dönemi özel bankaların ağırlıkta olduğu bir dönemdir. 1960-1980 yılları arası dönemde ise çok şubeli yapının ve holding bankacılığının geliştiği bir dönem olmuştur. 1980 sonrası dönem ise bankacılık sektörünün serbest piyasa ekonomisine geçişiyle birlikte bankacılık sektörünün uluslararası finans sistemiyle entegre olma yoluyla hızla geliştiği bir dönem olmuştur. 1990-2000 yılları arası dönemde teknolojik yatırımlar artmış, para ve sermaye piyasalarındaki kurumsallaşma ile birlikte bankacılık yapısı iyice

¹⁴Akgüç, a.g.e., s.36-37.

¹⁵ Ahmet Ertuğrul, **Türk Bankacılığında Etkinlik**, Ünal Ofset, Ankara, 1996, s. 24.

¹⁶ Dağ, a.g.e., s. 8.

farklılaşmıştır ve gelişmiştir¹⁷. Türkiye Bankalar Birliği verilerine göre, Türk Bankacılığının günümüzdeki sayısına bakıldığında 47 adet banka sayısı karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan 34 adedi mevduat bankası olup, 13 adedi de kalkınma ve yatırım bankasıdır.

1.3.3. Türk Bankacılık Sisteminde Faaliyet Gösteren Banka Türleri

Türk Bankacılık sektörüne göre bankalar ekonomik fonksiyonlarının niteliklerine göre, Merkez Bankası, Ticari Bankalar, Kalkınma ve Yatırım ile Katılım Bankacılığı olmak üzere dört grupta toplanmaktadır.

1.3.3.1. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Merkez Bankaları ülkelere ait bir ekonomide para, kredi ve döviz politikalarının oluşturulması, yürütülmesi ve bur kuruluşların doğru bir politika il yürütüldüğünü görmek amacıyla denetimini yapmakla yükümlüdürler. Temel para üretimi, diğer bir deyişle emisyon ayrıcalığına sahiptirler. Ekonomideki tüm bankacılık sistemini kamu adına yönlendirme ve denetleme olanaklarını hem yasal hem de teknik açıdan ellerinde bulundururlar¹⁸. Merkez Bankaları; banknot ihraç etmek, devletin veznedarlığını yapmak, devletin mali ve iktisadi konularda danışmanlığını yapmak, ticari bankaların para rezervlerini muhafaza etmek, ülkenin uluslararası mali araçlarının muhafızlığını yapmak, son borç verme görevini yapmak, bankaların takas, virman görevlerini yapmak, kredileri düzenlemek ve denetlemek vb. görev ve yetkilerle donatılmış bankalardır¹⁹. 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kanununun 4. Maddesine göre, bankanın temel amacı fiyat istikrarının her zaman ve her koşulda sağlanmasıdır. Bankalar fiyat istikrarını sağlamak amacıyla uygulayacağı para politikalarını ve bu politikalarda kullanacağı araçlarını doğrudan kendisi belirler ve uygular. İlgili kanunda merkez bankasının temel görevleri şu şekilde ifade edilmiştir: Açık piyasa işlemleri yapmak, hükümetle birlikte Türk lirasının iç ve dış değerini korumak için gerekli tedbirleri almak ve kur rejimini belirlemek, bankaların ve bankaca uygun görülecek diğer mali kurumların yükümlülüklerini esas alarak zorunlu karşılıklar ve umumi dispoñibilite ile ilgili usul

¹⁷ Vural Günay, **Türk Bankacılık Sektörü**, Ankara Ticaret Odası Yayınları, 2001, Ankara, s.29.

¹⁸ Halil Çivi, **Türkiye’de Bankacılık Teori Uygulama ve Sonuçları**, Cumhuriyet Üniversitesi Yardımcı Ders Kitabı Yayın No:1, Ankara, 1988, s. 53.

¹⁹ Alptekin Güney, **Banka İşlemleri**, Beta Yayınevi, 3. Bs., İstanbul, 2009, s. 4.

ve esasları belirlemek, reeskont ve avans işlemleri yapmak, ülke altın ve döviz rezervlerini yönetmek, Türk lirasının hacim ve tedavülünü düzenlemek, ödeme ve menkul kıymet transferi ve mutabakat sistemleri kurmak, kurulmuş ve kurulacak sistemlerin kesintisiz işlemlerini ve gözetimini sağlamak ve gereken düzenlemeleri yapmak, ödemeler için elektronik ortam da dahil olmak üzere kullanılacak yöntemleri ve araçları belirlemek, finansal sistemde istikrarı sağlayıcı ve para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici tedbirleri almak, mali piyasaları izlemek ve bankalardaki mevduatın vade ve türleri ile özel finans kurumlarındaki katılma hesaplarının vadelerini belirlemektir. Günümüzde yer alan bankaların hepsi Merkez bankası ile işlerini yürüterek faiz ve para politikalarında serbest kalmayarak Merkez bankasının belirlediği kıstaslar doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmektedir.

1.3.3.2. Ticari Bankalar

Ticari bankacılık terimi genel olarak, tasarruf sahibi gerçek ve tüzel kişilerden mevduat toplayan ve topladığı mevduatları gerek bireysel yatırımcılara gerekse tüzel kişilik yatırımcılarına kullandıran ayrıca tüm bankacılık faaliyetlerini yürüten kurum olarak adlandırılır. Ticari bankalar sanayi ve ticari işletmelerine kısa vadeli işletme kredisi açarak piyasada etkinleşirler. Ticari bankaların kısa vadeli olarak verdikleri işletme kredileri firmaların kısa vadeli değişken maliyetlerini karşılamakta kullanılır²⁰. Ticari bankaların iki fonksiyonu mevcuttur. Bunlar borç almak ve borç vermektir. Borç almak çoğu zaman mevduat şeklinde, borç vermek ise iskonto şeklinde ortaya çıkmaktadır²¹. Bir başka deyişle ticari bankaların işlevi faiz karşılığında mevduat toplamak ve bunu faizli bir şekilde kredi ile işletmektir²². Türkiye’de faaliyette bulunan özel mevduat bankalarına, Akbank, Anadolu Bank, Şeker Bank, Türk Ekonomi Bankası, İş Bankası ve Yapı Kredi Bankası örnek olarak verilebilir. Deniz Bank, QNB Finansbank, HSBC Bank ve ING Bankası ise Türkiye’de kurulu yabancı mevduat bankalarına örnektir. Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Vakıflar Bankası Türkiye’deki kamu mevduat bankalarına örnek teşkil etmektedir.

²⁰ Tezer Öçal ve Ömer Faruk Çolak, **Para, Banka Teori Politika**, Gazi Kitabevi, 1997, s. 39.

²¹ Selçuk Duranlar, **Bankacılık**, Kazancı Kitap, İstanbul, 2007, s. 26.

²² İ.Emin Aktepe, **İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık**, Erkem Matbaası, 1. Basım, İstanbul, 2010, s. 68.

1.3.3.3. Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Kalkınma ve yatırım bankaları öz kaynaklarını ve kendi ödünç para kaynaklarından elde ettikleri paraları kredi olarak kullandıran bankalardır²³.

5411 sayılı bankacılık kanununa göre, mevduat ya da katılım fonu kabul etme dışında kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve / veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşlar yatırım ve kalkınma bankası olarak ifade edilir. Kalkınma ve yatırım bankacılığı birbirine benzemekle birlikte birbirinden ayrılan özellikleri de mevcuttur. Yatırım bankacılığı genellikle gelişmiş ülkelerde ortaya çıkmasına karşın, kalkınma bankacılığı ise sermayenin az olduğu ülkelerde yani az gelişmiş ülkelerde ortaya çıkmaktadır. Yatırım bankacılığı özel tasarrufları yatırımlara yönlendirme faaliyetlerine aracılık ederken kalkınma bankacılığı iç ve dış kamu fonları, uluslararası finansman kurumlarının fonları ve yabancı sermayeyi yatırımlara kanalize eden faaliyetlerde bulunmaktadır²⁴.

Türkiye'deki yatırım ve kalkınma bankacılığının, devletin kamuya ait ve özel tasarrufların sanayi sektörüne yönelmesini sağlayarak yabancı sermayeyi ülkeye çekmek için ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Türkiye'deki kamu yatırım ve kalkınma bankalarına örnek olarak, İller Bankası, İMKB, Takas ve Saklama Bankası, Türkiye Kalkınma Bankası örnek olarak gösterilebilir.

Yatırım bankalarının bir ekonomide üstlendikleri fonksiyonları şu şekilde sıralayabiliriz ;²⁵

- Yatırımcının menkul kıymetlerinin satışını yapmak,
- Tasarrufların yatırımlara yönlendirilmesini sağlamak,
- Firmaların ihraç edeceği menkul kıymetleri satın almak,
- Yatırımcılara ve işletmelere danışmanlık yapmak olarak sıralanabilir.
- Katılım bankalarının ülke ekonomisinde üstlendikleri fonksiyonlar ise

şunlardır²⁶:

- Sektörlere yönelik yapacakları çalışmalarla yatırım projeleri hazırlayıp, bu projeleri kredilerle destekleyerek yatırımları teşvik etmek, özendirmek,
- Şirketlerin yatırımlarını orta ve uzun vadeli kredilerle finanse etme,

²³ Ahmet Battal, **Bankacılık Kanunu Şerhi**, Seçkin Yayıncılık, 2. Basım, Ankara, 2007, s. 62.

²⁴ Eroğlu, **a.g.e.**, s.89.

²⁵ Güney, **a.g.e.**, s. 18-19.

²⁶ Güney, **a.g.e.**, s. 20.

- Şirketlerin halka açılmasına katkı sağlayarak ülkede sermaye piyasasının gelişmesine katkı sağlamak,

- Hükümet politikalarıyla uyumlu olarak yabancı sermayenin ülke yatırımlarına kanalize olmasına yardımcı olmak,

- Sermaye piyasasının gelişmesine zemin hazırlamak olarak sıralanabilir.

19.10.2005 tarihinde kabul edilen 5411 sayılı Bankalar Kanunu, 01.11.2005 tarihli resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun amacı, finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin esasları düzenlemektir. Türkiye’de kurulmuş mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, yurtdışında kurulmuş olan bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubeleri, Finansal Holding Şirketleri, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve bunların faaliyetleri bu kanun hükümlerine tabidir²⁷. Türkiye’de faaliyet gösteren, 47 adet mevduat ve kalkınma ve yatırım bankası bulunmaktadır. Banka sayısında meydana gelen artışlar ile birlikte bankaların şube sayıları artmış olup, dolayısıyla da personel istihdamına ağırlık verilmiştir. Ülkeden ülkeye değişen ve genel olarak sermaye yapısı, faaliyet konusunun niteliği, ekonomik fonksiyonların sınıflandırmalarına tabi olarak bankacılık sistemi çeşitli alanlarda karşımıza çıkmaktadır. Ek 1’de Türkiye’deki bankaların faaliyet alanları ve şube sayıları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Mevduat bankalarının, kalkınma ve yatırım bankalarının adlarına ve sayılarına detaylı olarak yer verilmiştir.

1.3.3.4. Katılım Bankaları

Katılım bankacılığı; tasarruf sahiplerinden toplanan fonların faizsiz finansman prensipleri dâhilinde ticaret ve sanayide ihtiyaçları finanse etmek için değerlendirilerek oluşan kârın veya zararın tasarruf sahipleriyle paylaşıldığı bir bankacılık sistemidir. Katılım bankaları ilk defa 4389 sayılı bankalar yasasında “Mevduat toplama yetkisi bulunmayan ancak özel cari hesaplar ve kâr zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayan, ekonomik faaliyetleri ekipman veya emtia

---

²⁷ Özbay, a.g.e., s.30.

temini, kiralanması veya ortak yatırımlar yoluyla finanse eden kurumlardır”²⁸ şeklinde tanımlanmıştır.

“Katılım bankalarının varlık nedeni ve Altın Kuralı “Faizsizlik Prensibi”dir.

“Faizsizlik Prensibi”nin özü de;

a) Fon toplarken kâr ve zarara katılma esasına göre fon kabul etmek ve müşteriye “sabit bir getiri” taahhüt etmemek,

b) Fon kullanırken nakit kredi vermeyip, “müşterinin ihtiyaç duyduğu malı satıcıdan peşin alıp kendisine vadeli satmak, kiralamak veya iş sahibiyle proje bazında ortaklık oluşturmak” tır”²⁹.

Katılım bankaları inançları gereği faiz ile çalışmak istemeyen belirli bir müşteri grubuna hitap etmektedir. Katılım bankalarının genel amacı İslam’ın kabul ettiği ekonomik prensiplere göre faaliyet göstermektir. Katılım bankacılığı faize yer vermeyen ekonomik hayatın içinden çıkmış bir sistemdir. Katılım bankaları nominâl işlemler üzerinden kâr ya da zarar etmeyen ama reel ekonomik faaliyetlere ticaret ve üretim faaliyetlerine finansman sağlayan veya doğrudan bu faaliyetleri gerçekleştiren ve bu faaliyetler çerçevesinde oluşan karı zararı müşterileri ile paylaşan kurumlar olarak adlandırılmaktadır. Fon toplama ve kullandırma süreçlerindeki farklılıkların dışında faizle ilgisi olmayan diğer bankacılık hizmetleri de katılım bankaları olarak sunulmaktadır³⁰. Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarına örnek olarak Kuveyt Türk, Albaraka Türk ve Türkiye Finans Bankası da katılım bankacılığı yapan bankalar arasındadır. Bu bankaların yanına yakın zamanda devlet bankalarından olan Ziraat Katılım Bankası ve Vakıf Katılım Bankası da şube açarak katılmıştır. Bu bankalar ile ilgili detaylı bilgi bir sonraki bölümde verilecektir. Aşağıda yer alan Tablo 1’de Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları gösterilmiştir.

---

²⁸ Abitter Özuluca & Ali Deran, “Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları açısından Karşılaştırılması”, Mustafa Kemal Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 11, 2009, s. 87.

²⁹http://www.tkbb.org.tr/Documents/Brosur/%C4%B0lk%20sayfa%20KATILIM_BANKACILIGI-2.pdf, (Erişim Tarihi:10.04.2019).

³⁰ Hüseyin Tunç, **Katılım Bankacılığı; Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması**, Nesil Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 113.

Tablo 1: Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları

BANKA ADI	YURTDİŐİ ŞUBE SAYISI	YURTDİŐİ ŞUBE SAYISI
Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ő.	231	1
Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ő.	1	0
Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ő.	422	2
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ő.	306	0
Vakıf Katılım Bankası A.Ő.	91	0
Ziraat Katılım Bankası A.Ő.	81	0

Kaynak: <http://www.tkbb.org.tr/banka-genel-bilgileri>, (Erişim Tarihi: 20.04.2019).

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ő.; 19.12.1983 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’nın belirlediği esaslar çerçevesinde; 1984 yılında kuruluşunu tamamlayarak 1985 yılının başından itibaren faaliyet göstermektedir. Faaliyetlerine 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na tabi olarak sürdürmektedir.

Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ő.;1926 yılında Mustafa Kemal Atatürk’ün imzasıyla Emlak ve Eytam Bankası adıyla kurulmuştur. Yıllar içerisinde değişen ülke ihtiyaçları sebebiyle birçok kez isim değişikliğine giden banka, Emlak ve Eytam Bankası olarak çıktığı yola, sırasıyla Türkiye Emlak Kredi Bankası, Tek Bank ve son olarak Türkiye Emlak Katılım Bankası ismiyle faaliyetine devam etmektedir.

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ő.; Özel Finans Kurumu statüsünde 1989 yılında kurulmuştur. Sermayesinin % 62’si Kuveyt Finans Kurumu’na, % 9’u İslam Kalkınma Bankası’na, % 18’i Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne, % 2’si de diğer ortaklara aittir.

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.; Kayserili iş adamları tarafından %100 yerli sermaye ile kurulan ilk finans kurumu olan Anadolu Finans 1991 yılında Ankara’da faaliyete geçmiştir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 30.12.2005 tarih ve 1747 sayılı kararı ile Banka unvanının Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmesine karar verilmiştir.

Vakıf Katılım Bankası A.Ş.; Vakıf Katılım Bankası A.Ş.; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun 03.03.2015 tarih ve 29284 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 27.02.2015 tarih 6205 sayılı kuruluş izniyle 25.06.2015 tarihinde bir anonim şirket olarak kurulmuş, 17.02.2016 tarihinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’ndan faaliyet izni almıştır. Sermayesinin tamamı Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bayezid Han-ı Sani (II.Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I.Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdulhamit Han-Evvel (II.Mahmut) Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı’na aittir. Gelişen şube sayıları ile halkın talep ettiği bankalar arasında gelmektedir.

Ziraat Katılım Bankası A.Ş.; Tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiş 675.000.000 -TL sermayesi ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 15.10.2014 tarih ve 29146 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 10.10.2014 tarih ve 6046 sayılı izniyle kurulmuştur. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 14.05.2015 tarih ve 29355 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 12.05.2015 tarih, 6302 sayılı kararı ile faaliyet izni almıştır. 2018 yılı Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı’nda alınan karara istinaden Ziraat Katılım Bankası’nın sermayesi 1.750.000.000 -TL’ye yükseltilmiştir.

1.4. Katılım Bankacılığı Kavramı ve Faaliyetlerine İlişkin Genel Bir Bakış

Çalışmanın esas konusunu teşkil eden bu bölümde katılım bankacılığı kavramı, kavramı ortaya çıkaran nedenler ve katılım bankacılığının Dünya’daki ve Türkiye’deki tarihsel gelişimi incelenecektir. Ayrıca katılım bankacılığının özelliklerine ve amaçlarına da yer verilecektir.

1.4.1. Katılım Bankacılığı Kavramı

Katılım bankalarının geçmişi Faizsiz Bankacılık ve İslam Bankacılığı adı altında dünyada 1960’lı yıllara kadar uzanırken Türkiye’de 1980’li yılların

başlarında gündeme gelerek yakın tarihe kadar Özel Finans Kurumu olarak adlandırılmıştır. Özel Finans Kurumları 5411 sayılı Bankacılık Kanununda yapılan değişiklikle 2006 yılı başından itibaren “Katılım Bankaları” ismini almıştır. Özellikle yurt dışı işlemlerinde ve piyasalarında özel finans kurumu ifadesinin açıklanması ihtiyacının doğurduğu sorunlar ve muhatapların karşılarında bir banka olup olmadığı yönündeki kuşkuların giderilmesi amacıyla faizsiz prensipler dâhilindeki kâr zarara katılımı temsilen ‘katılım’, içinde buldukları sektörü ve faaliyet alanlarını temsil etmesi amacıyla ‘banka’ ibareleri kullanılarak 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na göre ‘Katılım Bankacılığı’ şeklinde ifade edilmeye başlanmıştır³¹. Günümüzde de katılım bankası olarak kullanılarak dilimize faizsiz bankacılık olarak yerleşmiştir.

Faizsiz bankacılık kavramı inançları nedeniyle faiz alıp vermekten sakınan ekonomik bireylerin tasarruflarını ekonomiye kazandırma ve söz konusu ekonomik bireylerin harcama ve yatırımları için kredi kaynağı kullanabilmelerini sağlamak amacıyla oluşturulmuş alternatif bankacılık yapısını ifade eder. Faizsiz bankacılık sistemi fon toplama ve fon dağıtma yöntemleri bakımından diğer bankalardan ayrılmaktadır.

Katılım bankacılığı; fon toplama ve kullandırma işlemlerinde faiz aracını kullanmayan bunun yerine fon toplama işleminde kâr ve zarara katılma modelini, fon kullanma işleminde de müşteriye doğrudan nakit verme yerine mal ve hizmet tedariki, kiralanması, kâr - zarar ortaklığı yatırımı modellerini uygulayan bir bankacılık türüdür³². Katılım bankaları mali sektörde faaliyet gösteren, reel ekonomiyi finans eden ve bankacılık hizmetlerini sunan kuruluşlar olarak adlandırılmaktadır. Katılım bankaları tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları TL, USD ve EURO bazında değerlendirmektedir. Bu değerlendirme yöntemleri kurumsal finansman desteği, bireysel finansman desteği, finansal kiralama, kâr ya da zarar ortaklığı şeklindedir. Ayrıca katılım bankaları modern bankacılık anlayışı ve gelişen ekonomik şartlara istinaden müşteri portföyünün ihtiyaç duyabileceği kredi kartı, pos, kurum tahsilâtları gibi her türlü bankacılık hizmetlerini faizsiz bankacılık kapsamında sunmaya çalışmaktadır. Katılım bankalarının varlık nedeni ve altın kuralı faizsizlik prensibidir. Faizsizlik prensibinin özü ise, fon toplarken sabit bir getiri taahhüt etmemek ve fon kullandırırken nakit kredi vermeyip malı peşin alıp

³¹ Mustafa Mürsel Eskici, “Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları’nın Müşteri Özellikleri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi**, Isparta, 2007, s. 4.

³² Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/tr/tbb/2>, (Erişim Tarihi: 22. 05. 2016).

vadeli satmaktır³³. Bu bankalarda mevduat getirisi net olmadığından dolayı kesin bir bilgi müşteriye verilememektedir.

Faizsiz bankacılığa ait birçok tanımlama yapılmakla birlikte faizsiz bankacılık şu şekilde tanımlanabilir: İslami kurallar ışığında hazırlanan tüzük ve mevzuata göre, vatandaşların parasını en iyi şekilde değerlendirmek ve meşru kredi açmak gibi bütün bankacılık ihtiyaçlarını yerine getirmek için kurulan her türlü faiz ve hibe işlemlerini kapalı ve İslami inanç, adap ve ahlakına saygılı mali ve iktisadi bir hizmet kurumudur³⁴.

1.4.2. Katılım Bankacılığı Kavramının Tarihsel Gelişimi

Dünyanın çeşitli ülkelerinde halen faaliyet gösteren katılım bankalarının kuruluş temellerinin atılmasında, çalışma prensiplerinin oluşmasında rol oynayan en önemli girişim 1970 yılında İslam Kongresi Teşkilatı'nın çalışmaları olmuştur. Ancak bu girişimden önce de 1950'lerden itibaren Hintli ve Pakistanlı âlimler 20. asırda mali ve iktisadi meselelerle ilgili iktisadi doktrin ve ideolojilerin toplumlara yön verdiğini ve iktisadi faktörlerin kalkınmanın önemli unsurlarından olduğunu düşünerek okutulan iktisat ilminin kavramlarını, uygulanan politikalarını ve kurulan müesseselerin İslam'ın değer hükümleri ile tahlil edebilmenin yollarını aramaya başlamışlardır³⁵. İktisadi kurum ve kuruluşların İslami hükümlere uygun görüş ve yapıya sahip olması gerektiğini savunarak bugünkü anlamda faizsiz bankacılık olan katılım bankacılığının temellerini atmışlardır.

1.4.2.1. Katılım Bankacılığının Dünya'daki Tarihsel Gelişimi

Katılım bankacılığı prensiplerinin hayata geçirilmeye başlandığı dünyadaki ilk girişim Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Mit Gam kasabasında yaşanmıştır³⁶. Devlet Eski Başkanı Cemal Abdül Nasır döneminde bütün bankaların devletleştirilmesi akımına karşın alternatif olarak geliştirilen bir deneme sonucunda ortaya çıkmıştır. Mısır'da ikinci faizsiz banka Kahire'de hükümete bağlı olarak 1972 yılında Nasser Sosyal Bankası adıyla kurulmuştur. Bu banka kuruluş amacı olarak sosyal güvenlik sistemini geliştirmek için sosyal sigorta ve kredisi, üretim kredisi,

---

³³ Albaraka Türk, “**Katılım Bankacılığı Sistemi Nedir?**”, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul, 2010, s. 6.

³⁴ Abdülaziz Beki, “**İslam'da Güncel Ticari Meseleler**”, Bekke Yayınları, ‘ 2.Baskı, Kayseri, 2005, s. 127.

³⁵ Eskici, **a.g.e.**, s.15.

³⁶ Eskici, **a.g.e.**, s.15.

sosyal yardımlar ve İslami prensiplere uygun mevduat kabulü gibi işlemler yapmıştır. Mısır'da kurulan bir diğer katılım bankası 1977 yılında Mısır Faisal İslam Bankası'dır. 1980 yılında, İslami Yatırım ve Kalkınma Bankası faaliyete geçmiştir. Mısır'da bunlara ek olarak 1920 yılından beri faaliyet gösteren Mısır Bankası, 1980 yılından sonra klasik bankacılık işlevlerinin yanı sıra İslam bankacılığı tarzında faaliyetlere de başlamıştır³⁷.

Katılım bankacılığının faaliyet gösterdiği diğer bir ülke ise Suudi Arabistan'dır. Diğer körfez ülkelerinden farklı olarak Suudi Arabistan'daki ulemanın faiz konusundaki tavrı son derece katı olduğundan bu ülkede faize kesinlikle izin verilmediği görülmektedir. Bankalar yaptıkları işlemlerden komisyon almaktadır. Suudi Arabistan'da faiz içeren meseleler idari mahkemelerce yargılanmaktadır. Suudi Hükümeti 1975'te Cidde'deki İslam Kalkınma Bankası'nın kurulmasına öncülük etmişlerdir. Ayrıca katılım bankacılığı alanında en güçlü ve etkili üç özel finansal kurum olan Dar al-Maal Al-İslami (DMI) Group, Dallah Al Baraka Group ve Al Rajhi Bankacılık ve Yatırım Şirketi de yine Suudi Arabistan menşelidir³⁸.

İran ve Pakistan'da ise durum diğer ülkelere göre farklılık göstermektedir. İran'da 1980 yılında yapılan devrimden sonra bankaların faizli olarak çalışmalarının durdurulacağı ilan edilmiştir. İran Anayasası'nın 4.maddesine göre bütün yasal düzenlemelerin İslami standartlara dayandırılması gerekmektedir. Pakistan Anayasası; yasalar faiz ödeme ve tahsiline ilişkin bütün yasaların İslam'a zıt olduğunu belirtmekte, bunun için; 1981'de Pakistan'daki bütün ticari bankalar, mudilerine faizli mevduat yerine, kar- zarara katılma hesapları açmışlardır³⁹.

Sudan İslami Bankacılığın gelişmesi bakımından ilk faaliyet izni veren ülkelerden biridir. Sudan'da ilk faizsiz banka 1977 yılında kurulan Sudan Faysal İslam Bankası'dır⁴⁰. 1980'de kurulan el-Todoman İslam Bankası yatırımlara öncülük etmeye çalışmış ancak katılım bankacılık alanında esas dönüşüm 1984 yılında gerçekleştirilmiştir. Hükümet tavsiyesi ve desteği ile 1984 yılından itibaren birçok katılım bankası faaliyete geçmiştir. Bunlar; Batı Sudan Bankası, Sudanlılar İslam

---

³⁷ Mustafa Uçar, "Türkiye'de – Dünya'da Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri", Faisal Eğitim ve Yardımlaşma Bankı, T.Y, 1989, s. 47-49.

³⁸ Ersan Özgür, "Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği", Afyon Karahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Afyon, 2007, s. 47.

³⁹ Özgür, a.g.e., s.46.

⁴⁰ Doğa Erdoğan, "Katılım Bankacılığı ve Türk Ekonomisine Katkıları", Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011, s.32.

Bankası ve sermayesi devlete ait olan İslam Kalkınma ve İşbirliği Bankası ve Al-Baraka Investment Bank olarak sıralanabilir⁴¹.

Ürdün'deki ilk faizsiz banka 1979'da faaliyet izni verilen Ürdün İslam ve Finansman Yatırım Bankası, İktisadi ve Sosyal ihtiyaçları karşılamak ve bankacılık, finans ve yatırım işlerinde faizsiz sisteme göre çalışmak ve fonları kalkınmada kullanmak üzere kurulmuştur. Ürdün'de kurulan diğer bir faizsiz banka ise İslami Yatırım Ortaklığıdır⁴².

Çoğunluğu Müslüman laik bir ülke olan Malezya, faize dayalı bankacılığın yanı sıra faizsiz bankacılığa da alternatif olarak bakan bir sisteme dayalıdır. Malezya Merkez Bankası, diğer ülkelere model olacak şekilde faizsiz bankacılığın ve finansal sistemin yapısını geliştirerek İran ve Pakistan'da kurulan basit anlamda faizsiz bankacılık sisteminden daha etkili olmayı başarmıştır. Ülkede faizsiz sistemle çalışan bankalar ayrı bir kanuna ve düzenlemelere tabi tutulmaktadır. Malezya'daki katılım bankalarının geçmişine bakıldığında ilk olarak 1983 yılında Bank İslam Malaysia Berhad'ın kurulduğu görülmektedir. Faizsiz bankacılığın uzun vadede varlığını sürdürmesi için daha fazla kurum, müşteri oluşturulması gibi hedeflere ulaşmak için Malezya ülkesi bu doğrultuda 1994 yılında Islamic Inter Bank Money Market adıyla faizsiz bankacılık için bir piyasa oluşumuna gitmiştir⁴³.

Oldukça küçük bir ülke olmasına rağmen 1970'lerdeki petrol fiyatındaki atış Bahreyn'e önemli avantajlar sağlamış ve ülke ekonomisinin hızlı bir şekilde canlanması başlamıştır⁴⁴. Bahreyn'de faizsiz bankacılık faaliyetinde bulunan kuruluşlardan en önemlileri sıralanacak olursa, Bahreyn İslam Bankası, Bereket İslam Yatırım Bankası ve Bahreyn Yatırım Şirketi'dir⁴⁵. Dini inanışlara göre halkın yönelimi ile önem sırası ortaya çıkmıştır.

İngiliz kolonisinin bir parçası olduğu yıllarda Bangladeş'de faize dayalı bankacılık yaygın olarak uygulanırken, Mısır'da katılım bankacılığı uygulamasının başarılı bir şekilde gerçekleşmesi ile Bangladeş'te katılım bankacılığına doğru yönelmiştir⁴⁶. Ülkelerin içerisinde bulunduğu mevcut durum tercihlerin değişmesine sebep olmuştur.

---

⁴¹ Cihangir Akın, "Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma", Kayhan Yayınları, İstanbul, 1986, s. 20.

⁴² Uçar, a.g.e., s.52.

⁴³ Özgür, a.g.e., s. 49.

⁴⁴ Akın, a.g.e., s. 258.

⁴⁵ Uçar, a.g.e., s.52-53.

⁴⁶ Özgür, a.g.e., s. 48.

Katılım bankacılığı, Müslüman olan ülkelerde artan hızla büyüme göstermektedir. Ancak dikkat çeken diğer bir husus Müslüman olmayan ülkelerde de bu sistemin giderek büyümesidir. Başta Amerika ve Avrupa ülkelerinin katılım bankacılığı konusunda önemli adımlar attıkları görülmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1980'den sonra başarıyla uygulanan Venture Capital (risk sermayesi) finansman modeli katılım bankacılığı uygulamasına oldukça benzemektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar hem İslam dünyasında hem de Batı'da piyasa düzeninin sağlanmasının uzun bir evrim sonucu gerçekleşebileceğini ortaya koymaktadır⁴⁷. ABD'de uygulanan kar-zarar ortaklığına dayanan risk sermayesi dışında birçok banka bünyesinde faizsiz bankacılık işlemi yapan birimler oluşturulmuştur.

Avrupa'ya bakıldığında ise, pek çok ülkede Müslümanlara hizmet vermek amacıyla İslami esaslara göre çalışmakta olan bankalar kurulmuştur. Bunlara örnek olarak Dar-Al Maal Al-İslam, Al Baraka ve Al Rajhil Grupları birçok ülkede katılım bankacılığı faaliyeti başlatmıştır. Bu çalışmaların ilki Lüksemburg'da görülmüştür⁴⁸. Lüksemburg İslam bankacılık sistemi 1978'de holding olarak kurulmuştur⁴⁹.

İngiltere'de 1997 yılından beri AUB-UK Manzil adı altında faiz içermeyen murabaha ve icara temelli krediler sunulmaktadır. Fakat bu finansman yönteminde ürünün iki defa el değiştirmesi, İngiltere'de faizsiz konut kredisi kullanımında çifte vergilendirmeye neden olmaktadır. Bu yüzden 2004 yılında yapılan bir düzenleme ile faizsiz konut kredilerindeki çifte vergilendirme kaldırılmıştır⁵⁰. Katılım bankalarında ortaya çıkan çifte vergilendirme sorununun temelini bu örnek oluşturmaktadır.

Londra ve Frankfurt gibi Amsterdam'da Avrupa'nın en güçlü finans merkezlerinden birisidir. Sermayenin bilgiyle yer değiştirmesi finans kurumlarında köklü dönüşümlere yol açmaktadır. Eskiden işletmeler finans kurumlarının peşinde koşarken şimdi durum tam tersi olmuştur. Buna bağlı olarak Hollanda'nın önde gelen bankaları da faizsiz finansman ve tasarruf değerlendirme yöntemleri konusunda eğitim istemektedir. Aynı zamanda bu ülkede kısa zamanda faizsiz bankacılığa ağırlık bir ekonomi fakültesi kurulması planlanmaktadır⁵¹. Eğitimlerin giderek

---

⁴⁷ Murat Çizakça, "İslam Dünyası'nda ve Batı'da İş Ortaklıkları Tarihi", Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırma Merkezi Yayını, İstanbul, 1998, s. 178-179.

⁴⁸ Uçar, a.g.e., s. 58.

⁴⁹ Özgür, a.g.e., s. 276.

⁵⁰ Özgür, a.g.e., s. 50.

⁵¹ Özgür, a.g.e., s. 51.

artması bilinçlenen işletme ya da halkın tercihlerinin daha hızlı olmasını sağlayacaktır.

Rusya ülkesine bakıldığında ise ülkede birçok Müslüman'ın yaşaması sebebiyle faizsiz sistem desteklenmektedir. Moskova'da kurulan Bedirbank Rus Hükümetinin verdiği izin ile faizsiz sistemle çalışmaya başlamıştır⁵².

1.4.2.2. Katılım Bankacılığının Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de katılım bankacılığının ilk adımları 1975 yılında atılmıştır. 11.11.1975 tarihinde Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası kurulmuştur. Banka özellikle yurt dışında çalışan işçilerin tasarruflarını, ekonomik bir güç haline getirerek karlılık ve verimlilik temelinde değerlendirmesi ve sanayi kesiminin fonlanması sebebiyle kurulmuştur. Banka 1975-1977 yılları arasında faizsiz bankacılık yöntemi ile çalışmış ancak 1978 yılından sonra yönetim kurulu kararıyla faizli sisteme çevrilmiştir⁵³. Türkiye'de katılım bankacılığı fikri ilk önce teorik olarak ele alınmış olup sonrasında ise İslami açıdan faizin haram oluşu ile birlikte katılım bankaları ortaya çıkmıştır.

Katılım bankacılığının ülkemizdeki gelişimi 1985 yılı sonrasında olmuştur. 16.12.1983 tarih 83/7506 sayılı kararname ile özel finans kurumları (ÖFK) adı altında katılım bankacılığının temelleri atılmıştır. İsimde yer alan "özel" kelimesi kurulmuş olan şirketlerin kamusal değil özel olduğunu, "finans" ibaresi ise bu kurumların finansal piyasaların bir aracı kurumu olduğunu ifade etmek için seçilmiştir⁵⁴. Türkiye'de özel finans kurumlarının kurulma sebeplerini iç ve dış faktörler olarak ikiye ayırmak mümkündür. 1974 yılından beri petrol fiyatlarında meydana gelen devamlı ve hızlı artışlar petrol üreticisi ülkelerde önemli döviz rezervlerinin birikmesine yol açmıştır. Bu sermaye birikimleri de ülkeleri kalkınma çabasına itmiştir. Sermaye fazlası petrol üreticisi ülkeleri dış pazarlarda mali ve fiziki yatırım sahaları aramaya sevk etmiş, petrol tüketicisi ülkeleri de bu kaynakları ülkelerine çekmek için yoğun çabalar harcamaya itmiştir. ÖFK'ların kurulmasıyla mali yapılarıdaki farklılıklar ve çeşitli nedenlerle ülkemize gelmeyen İslam ülkelerindeki mevcut fonlar ülkemize çekilerek, ekonomik ve ticari ilişkilerin yoğunlaşmasına yol açmıştır. Bu kurumların kurulmasında rol oynayan iç faktör,

---

⁵² Özgür, a.g.e., s. 50.

⁵³ Aydın Karapınar, "Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları", Gazi Kitapevi, Ankara, 2003, s. 14-15.

⁵⁴ Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), "Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı", 1. Baskı, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, No:1, İstanbul, 2009, s. 87.

inançları dolayısıyla faiz geliri elde etmek istemeyen kişi ve kurumların, yurt içinde ve yurt dışında altın, döviz, bina, arsa şeklinde tuttıkları ve hatta yastık altı şeklinde tabir edilen fonların üretim sürecine katılması sağlanmıştır. Ve böylece gerek iç faktör gerekse de dış faktörler Türkiye’de faizsiz esasa göre çalışan özel finans kurumlarının oluşturulmasını zorunlu hale getirmiştir⁵⁵. Yastık altı denilen birikimlerin ortaya çıkması ve faizsizlik prensibine göre işleyişi fonların atıl kalmayarak ülke ekonomisine katkısı sağlanmıştır.

5411 Sayılı Kanunla Özel Finans Kurumları ismi terk edilerek “katılım bankası” olarak adlandırılmış hem faaliyetleri hem de vergi kanunları karşısındaki durumları diğer bankalarla eş değer tutulmuştur. Katılım bankalarının genel olarak “banka” statüsüne geçişi ve vergi kanunları karşısındaki durumunun ele alındığı pek çok mevzuat düzenlemesi bulunmakta olup kronolojik düzenlemelere Ek 2’ de detaylı olarak yer verilmiştir.

1.5. Katılım Bankacılığını Ortaya Çıkaran Nedenler

İktisadi ve sosyal bir kurum olan katılım bankacılığının doğmasında en temel unsur toplum ihtiyaçları olmuştur. İslami bankacılığın doğuşuna temel teşkil eden faiz olgusu katılım bankacılığının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Katılım bankacılığının doğuşunu gerektiren nedenler üç başlık altında incelenecektir. Bunlar, dini, ekonomik ve sosyal nedenler olarak sıralanabilir.

1.5.1. Dini Nedenler

Katılım bankalarının kuruluşunun en önemli nedeni faiz yasağıdır. Faizin toplum ahlakı üzerinde olumsuz etkisi olduğu gibi ekonomik haksızlıklara ve beraberinde pek çok probleme neden olduğu bilinmektedir. Tarih boyunca tüm semavi dinler toplumda ekonomik ve sosyal dengeleri bozduğu ve adaletsizliğe yol açtığı gerekçesiyle faizi hoş görmemişlerdir⁵⁶.

İslam dinine göre faizin yasaklanma sebebinin temelinde Kutsal Kitapta faizin haram olduğu gerçeği bulunmaktadır. Kur’an-ı Kerim’de faiz anlamına gelen sözcük Riba’dır. Sözcüğün kelime anlamı ise kendi kendine çoğalmadır. Faizin kesin şekilde yasaklandığı ifadeler Kur’an-ı Kerim’in dört ayetinde geçmektedir. Bu ayetler Rum, Nisa, Al-i İmran ve Bakara’dır. İlahi kaynaklı bütün dinler

⁵⁵ Fahrettin Yahşi, “Özel Finans Kurumlarının Mevzuat Serüveni”, **Albaraka Türk Bereket Dergisi**, Sayı: 9, 2000, s. 6.

⁵⁶ Halid Velid Baykara, “Katılım Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi”, **Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi**, Tokat, 2012, s. 19.

incelendiğinde ise faizin yasaklandığı görülmektedir. Müslümanlar ticari ve ekonomik faaliyetlerinde faizden uzak durmaya çalışarak faizle çalışan bankalara ilgisiz kalmışlardır. İslamiyete göre faizin haram olduğu gerçeği ekonomide bankacılık sistemine dâhil olmayan atıl tasarruflar oluşturmuştur. Hem sosyal yaşantının düzenlenmesi hem de ekonomik verimliliğin sağlanması için atıl kalan fonların sermaye oluşumuna ve ekonomik sisteme dâhil edilmesi için dini hükümlere uygun, faizin yasak olduğu gerçeğine dayalı finansal kurumlar oluşturulmaya çalışılmıştır⁵⁷. Bu arayışın bir sonucu olarak da katılım bankaları ortaya çıkmıştır.

1.5.2. Ekonomik Nedenler

Katılım bankacılığının doğuşuna katkı sağlayan ekonomik nedenler incelendiğinde, 1970'li yıllarda petrol fiyatlarına yapılan zamlar ile büyük artış gösteren dolarların İslam ülkelerini ekonomik işbirliğine yöneltmesi gelmektedir. Günümüzde İslam ülkeleri yüksek bir petrol rezervine sahip olmasına rağmen ekonomik olarak geri kaldıkları görülmektedir. 1970'li yıllarda OPEC ülkelerinin petrol fiyatlarını yukarıya çekmesiyle bu ülkelerin dış ticaret fazlaları petro-dolar olarak nitelendirilen tasarruf şeklinde batı ülkelerine akmış, İslam ülkelerinin kalkınma ve gelişmesine katkıda bulunmamıştır. Bu ülkelere bakıldığında gelir dağılımı bozulmuş, ekonomik yapıyı güçlendirmek için olumsuz etkiler meydana gelmiştir. Bu sakınca ve eksiklikler İslam ülkelerini ekonomik çözüm süreci aramaya itmiştir. Sermayesi fazla olan İslam ülkeleri ile sermaye açığı olan İslam ülkeleri arasında yapılacak bir işbirliğinin taraflar için olumlu sonuçlar verebileceği görüşü katılım bankalarının kuruluşunda önemli bir etken olmuştur⁵⁸. Böylelikle faize karşı duyarlı olan İslam ülkeleri arasında ticari ve mali piyasalar gelişerek az gelişmiş ve gelişmekte olan İslam ülkelerinin ekonomisine katkı sağlamak için katılım bankacılığı üzerine bir sistem kurulmuştur.

Katılım bankacılığının ortaya çıkmasını sağlayan ekonomik nedenler gelişmiş, zengin kaynaklara sahip, sermayesi olan ülkelerin kaynak sağlaması amacına istinaden faizden kaçınma yöntemi ile tasarrufların ekonomik sistemin içine dâhil edilmesiyle ülke ekonomisinin kalkınmasını sağlamıştır.

---

⁵⁷ Eskici, **a.g.e.**, s. 6.

⁵⁸ Murat Güçtekin, "Özel Finans Kurumu Organizasyonu, Sorunları ve Çözüm Önerileri", **Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 1997, s.3-4.

1.5.3. Sosyal Nedenler

Katılım bankacılığının doğuşuna dini ve ekonomik nedenler kadar sosyal nedenler de zemin hazırlamıştır. Toplum içerisindeki bireylerin sahip olduğu yaşam şartları eşit olmadığından bireyler arasında ekonomik sınıflar ortaya çıkmıştır. Toplum huzuru açısından bu sınıflar arasında iyi ilişkilerin kurulup sürdürülmesi amaç olmalıdır. Katılım bankacılığı sosyal barış ve toplumsal bütünlüğün sağlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Sosyal tabakalar arasında faizden dolayı meydana gelebilecek sebepsiz zenginleşmenin katılım bankacılığı ile önlenmesi amaçlanmıştır.

İslam düşüncesine göre ekonomik hayatta bireyin asli rolü borç ilişkisi ya da tüketim sürecinde değil üretim sürecindedir. Bu süreç üretimde ve ticarete ağırlıklı olarak kâr ve zararın paylaşımı mekanizması ile yürütülmekte ve bu mekanizma fırsat eşitliğini sağlamanın amaçlarından biri olarak kabul edilmektedir. İslam toplumlarında bütün bireylerin asgari ihtiyaçlarının karşılanması asıl olarak kabul edilmektedir. Bunun için de zekât, sadaka, borç silme, vakıflar gibi diğer mekanizmalar devreye sokulmaktadır⁵⁹. Ülkemizde fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla en çok kullanılan yöntem zekât yöntemidir.

1.6. Katılım Bankacılığının Amaçları

Katılım bankacılığının İslami prensipler doğrultusunda ekonomik hayata uygulanması katılım bankacılığının en önemli amaçlarından birini oluşturmaktadır. Bir diğer amaç ise, sosyo-ekonomik hedeflerin başarıya ulaşmasını sağlamaktır. Faizsiz anlayış temeline dayanarak çalışan katılım bankalarının varlığı, topluma ekonomik imkânlar sağlarken diğer bir yandan da sosyal bir haz temin etmektedir. Katılım bankalarının başarılı bir şekilde işleyişi ülke medeniyetine faydalı bir kurum olarak katkı sağlamaktadır.

Her işletme gibi katılım bankalarının da amacı kâr elde etmektir. Katılım bankaları katılma hesaplarında toplanan fonları, çeşitli yöntemlerle kişi ve kuruluşların hizmetine sunarak kâr elde etmekte ve elde ettiği bu kârları da fon sahipleriyle paylaşmaktadır⁶⁰.

---

⁵⁹ Tunç, a.g.e., s. 87.

⁶⁰Hamza Özkan,“Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları”, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2012, s. 22.

1.7. Katılım Bankacılığının Özellikleri

Katılım bankacılığının çalışma prensiplerinin özünü oluşturan bir takım unsurlar vardır. Bunların ilki olarak kâr ya da zarara katılım gelmektedir. Katılım bankasında tasarruf sahibi-banka ilişkisi, klasik bankacılıktaki mudi-banka ilişkisinden tamamen farklıdır ve tasarruf sahibinin temel vasfı katılımcılığdır⁶¹. Katılım bankalarının isimlerindeki katılım sözcüğü bankacılık türünün kâr ve zarara katılma prensibine dayalı bir bankacılık olduğunu vurgulamaktadır. Katılım bankalarının ayırt edici özelliklerinin başında faize yer vermemeleri gelmektedir. Yani bu bankalar elindeki kaynaklara faiz ödemezler. Katılım bankaları klasik banka sistemindeki faiz kelimesinin yerine kâr kelimesinin kullanıldığı kuruluşlardır. Yapılacak her yatırım İslam çerçevesi içinde olacağından ahlaki ve insani değerlere saygılı olarak yapılmaktadır. Katılım bankaları bir malın ve hizmetin değerini ahlaki yönden ülke ekonomisi ve milletimizin çıkarlarını gözettikten sonra değerlendirerek finansman sağlamaktadır.

Katılım bankacılığının Türkiye ekonomisine sağladığı en büyük katkılardan biri kayıt dışı ekonomiyi engelleyerek vergi kaybının önüne geçilmesidir. Çünkü faturasız mal alan ve satan kişiler, katılım bankacılığı imkânlarından yararlanabilmek için kayıt altına girecek olup, böylelikle de devlet katılım bankalarının faaliyetleri sonucu daha fazla vergi toplayarak ülke ekonomisine değer katacaklardır.

1.8. Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri

Katılım Bankaları fon sahiplerinden toplamış oldukları fonları, fon ihtiyacı olan müteşebbislere kullandırmaktadır. Bu kullandırma bazen ortaklık yoluyla, bazen de ihtiyaç duyulan malın satışı veya kiralanması yoluyla uygulanmaktadır. Katılım bankalarında uygulanan 11 farklı fon kullandırma yöntemi vardır. Bu yöntemler aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

---

⁶¹ TKBB, a.g.e., s. 35.

1.8.1.Mudaraba (Emek-Sermaye Ortaklığı)

Mudaraba, bir tarafın kazandığı emek bilgi ve tecrübesini ortaya koyduğu, diğer tarafın ise sermayesini ortaya koyması ile oluşturulan ve faizsiz bankaların başvurduğu en fazla fon kullandırma yöntemidir⁶².

Mudaraba kelimesinin sözlükteki anlamı toprakla uğraşmak olarak bilinmektedir. Teknik açıdan bakıldığında ise mudaraba elde edilen karın, karşılıklı olarak anlaşmaya varılması doğrultusunda belirli oran ile dağıtılması şartıyla bir ortağın diğerine, bir ticari işlemin yürümesi için nakit olarak sermaye sağladığı, iki ortak arasındaki anlaşmaya dayalı olan sözleşme olarak ifade edilmektedir. Mudaraba yönteminde banka tarafından onaylanan ve finanse edilen yöneticiye “Mudarib”, projeyi finanse eden ve sadece sermayesi ile destek veren kişi veya kuruma da “Rabbul-Mal” denilmektedir⁶³. Mudarabanın genel özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz ;⁶⁴

- Sermaye sahibi olan kişi ile emeğini ortaya koyan kişinin kara ortak olmaları,
- Tarafların kâr payı gelirlerinin net olarak önceden belirli olmaması,
- Zararın tamamen sermayedara ait olması,
- Sermayenin emeğini koyan tarafından yönetilmesi,
- Sermayedarın ise yalnızca denetim yetkisine sahip kişi olmasıdır.

Yetenekli ve güvenilir kişiler katılım bankalarında mudaraba usulü ile fon kullanmaktadır. Sermayesi olan kişiler ile emeğini ortaya koyanları bir platformda buluşturması mudaraba yönteminin katılım bankacılığı içinde en çok tercih edilen yöntem olmasına katkıda bulunmaktadır.

1.8.2.Muşaraka

İslami bankalar tarafından kullanılan bir başka yöntemde müşarakadır. Bu yöntemde göre iki ya da daha fazla finansör aynı ölçüdeki projeye finansman sağlamaktadır. Tüm ortaklar, karşılıklı olarak üzerinde anlaşılan bir orana göre,

---

⁶² Mehmet Takan & Melek Acar Boyacıoğlu, “Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim”, 2. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 2002, s. 13.

⁶³ Özgür, a.g.e., s.59.

⁶⁴ Akgüç, a.g.e., s. 7.

projenin toplam kâr payını alma hakkına sahiptir⁶⁵. Türkiye’de bulunan inşaat projeleri finansman taleplerini genellikle muşaraka ile karşılamaktadırlar.

Muşaraka akdi mülkiyete dayalı ortaklık ve sözleşmesel ortaklık olmak üzere iki şekilde günümüzde kullanılmaktadır. Mülkiyete dayalı ortaklığa bakacak olursak; bazı malların ortak sahipliğini ifade etmekte olup kâr ve zararın paylaşılmasına yönelik resmi bir ortaklık sözleşmesi bulunmayan ortaklık türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözleşmesel ortaklık ise ortakların gönüllü olarak kâr ve zararın paylaşılmasına yönelik sözleşmeye dayalı bir anlaşmaya girmiş olmaları nedeniyle, temelde paraya yatırım yapmaya dayalı mali ortaklıklar, emek ya da yeteneğe yatırım yapmaya dayalı ortaklıklarda kullanılmaktadır⁶⁶.

Mudaraba yönteminde farklı kişiler sermaye ve emeklerini ortaya koyarken muşarakada taraflar hem emeklerini ortaya koymakta hem de sermaye ile birlikte işe başlamaktadır. Mudaraba yönteminden farklı olarak zarar söz konusu olduğunda iki taraf da sermayeleri oranında zararı paylaşmaktadır. Muşaraka yöntemi genellikle sanayi sektörünün finansmanında kullanılmaktadır. Bu yöntemde faaliyet alanı ile ilgili herhangi bir kısıtlama yoktur.

1.8.3. Murabaha

Sermaye sahibinin satın almış olduğu malı, üzerine belli bir kâr payı ekleyerek belirli bir vade ile vadeli olarak müşteriye satmasını ifade etmektedir. Buna verilecek en güzel örnek Katılım bankalarında görülen tüketici finansmanı ve kredi kartındaki ürünlerinde murabaha yönteminin kullanılması gösterilebilir. Ticaretle uğraşan kişi veya kurum malı satın almak için katılım bankasından destek istediğinde banka finansmanı nakit olarak sağlamayıp müşterinin yazılı isteği üzerine malı satın alır ve üzerinde anlaşılan kâr payını ekleyerek bu kişiye satar. Burada malın fiziki olarak mevcut olması katılım bankasının mevcut olan bu malı satın aldıktan sonra alıcıya satması gerekmektedir. Vadeli olarak satılan malın bedelinin tek seferde veya taksitler halinde alınması mümkün olabilmektedir⁶⁷.

Murabaha kelimesi Arapça bir kelimedir. Kelimenin anlamı bir alım satım şekli olarak da ifade edilebilir. Bu yöntem genellikle fabrikalara ham madde

⁶⁵ Ezaz Ahmed, Ziaur Rahman & Rubina I. Ahmed, “Comparative Analysis Of Loan Recovery Among Nationalized, Private And Islamic Commercial Banks Of Bangladesh”, **Brac University Journal**, Cilt. III, Sayı. 1, 2006, s. 39.

⁶⁶ Muhammad Al-Bashir & Muhammad Al-Amine, “The Islamic Bonds Market: Possibilities And Challenges”, **International Journal Of Islamic Financial Services**, Cilt. 3, Sayı.1, 2001, s. 30.

⁶⁷ Takan vd., **a.g.e.**, s.17.

alımında, dış ticaret finansmanında kullanılmaktadır. Bu yöntem peşin mal alıp vadeli satma yoluyla fon kullandırma şekli olarak ifade edilebilir.

Murabaha yöntemi yerel ve uluslararası olmak üzere iki türde karşımıza çıkmaktadır. Yerel murabaha faizsiz banka müşterisi, bankadan belli malları yerel piyasadan satın alması şeklinde tanımlanır. Uluslararası murabaha müşteriye teslimine kadar tüm risk bankada olmak üzere, talep edilen malın yerel piyasa yerine yurt dışındaki piyasadan satın alınmasını içeren ithal murabaha ile bankanın uluslararası mal piyasasından malları alıp, satmasıyla topladığı fonları uluslararası piyasada değerlendirme yöntemi olarak ifade edilmektedir⁶⁸.

Bu yöntem İslam hukukunda kullanılan bir satış türü olup, tamamen güven esasına dayanmaktadır. Murabaha yönteminin geçerli olmasının şartlarını özetleyecek olursak; malın maliyeti taraflar arasında bilinmeli, satıcının ödediği bedeller misli mal olmalı, geçerli satış sözleşmesi yapılmalı ve elde edilen karın borçluya tam ve doğru olarak söylenmesi gerekmektedir.

1.8.4. İcara

Sözleşmeye dayalı bir düzenlemedir. Kullanılacak varlığın sahibi, varlığın intifa hakkını kiralayanın kullanmasına izin verir. Varlığın mülkiyet hakkı kiraya veren kişide kalır, kiralayan kişi belirli ödemelerde bulunarak kullanma hakkını elde eder⁶⁹. Mevduat bankalarının yaptığı leasing uygulaması ile benzerlik göstermektedir. Uzun vadeli bir finansman yöntemi olarak icarada faizsiz bankanın müşterinin talep ettiği ekipman vb. malların kira bedelleri karşılığında finanse edilmesi sağlanmaktadır. Uzun vadeli bir sözleşme olarak düşünülebilir. Kiralama örneği günümüzde de kullanılan ve çok sık tercih edilen bir finansman aracıdır.

İcara mal ya da varlıkların kullanım hakları ile ilişkili bir kavramdır. İngilizce de bu kavram leasing olarak ifade edilmektedir. İşleme konu olan mal ya da varlığın bir başka kişiye belirli kira karşılığında, belirli bir süre ile kullanım hakkının geçmesi bu sistemin işleyişini açıklamaktadır⁷⁰. Buradaki süre ortalama olarak 5 ile 15 yıl arasında değişim göstermektedir. Bu model modern teknolojiye daha kısa bir yol ile ulaşmayı sağlayarak hızlı ve verimli sonuca ulaşmayı kolaylaştırmaktadır.

Katılım bankaları müşterilerine kiralama yoluyla fon kullandırmaktadır. Kiralama genellikle orta ve uzun vadede bir finansman aracı olarak tanımlanabilir.

---

⁶⁸ Eskici, **a.g.e.**, s. 61.

⁶⁹ Uçar, **a.g.e.**, s.137.

⁷⁰ Şen, **a.g.e.**, s. 67.

Bu metotta kiraya veren ile kiralayan arasında bir anlaşma düzenlenip kiranın bedeli ve anlaşma süresinde uzlaşma sağlanmaktadır. Kiralanan malın mülkiyeti malın sahibi hükmünde olan katılım bankasıdır. Menkul ve gayrimenkullerin finansmanında kullanılan bu yöntem günümüzde gelişmiş ekonomilerde modern teknolojiye daha kolay yollarla ulaşmayı sağlamaktadır.

1.8.5. Selem

İslamiyet'in ilk dönemlerinde de bilinen bir uygulamadır. Paranın peşin malın ise veresiye yapıldığı bir satış işlemi olarak tanımlanabilir⁷¹. Diğer bir ifadeyle selem, ödemenin peşin malın ise gelecekteki bir tarihte teslimidir. Burada vadeli bir uygulama görülmektedir. Malın miktarının, özelliklerinin, teslim yeri ve tarihinin anlaşma sırasında yazılması gerekmektedir.

Selem satışı vadeli satışın tersidir. Vadeli satışta özel finans kurumu bir kıymet satarken, selem satışta özel finans kurumu, satıcı ile aralarında anlaşmada mutabık kalınan gelecekteki bir tarihte kendisine teslim edilecek malın bedelini peşin ödeyerek satın alabilecektir. Selem satışı tekniği ticaret, ziraat ve sanayi finansmanında kullanılmakla beraber özellikle konut ve dayanıklı tüketim mallarının finansmanında kullanılmaktadır⁷². Selem de sözleşme konusunun altın, gümüş vb. kıymetler olmaması ön koşulu bulunmaktadır. Günümüz ekonomisinde bu kredi türünün en fazla çiftçiler tarafından gübre ve tohum ihtiyacının karşılanması için kullanıldığı görülmektedir. Bu türde geri ödeme mahsul satışıyla yapılmış olmaktadır.

1.8.6. İstisna

Gelecekte üretilecek ya da inşa edilecek, özellikleri önceden saptanmış bir malın ya da hizmetin fiyatının önceden belirlenip satın alınması olarak ifade edilmektedir⁷³. İnşaat halindeki konutlar için yapım sürecinin belli aşamalarında müteahhide ödeme yapılması bu anlaşma türene örnek olarak verilebilir. İstisnada malın türü, miktarı, üretimde kullanılacak araçların özellikleri, teslim tarihi açıkça belirtilmelidir. İstisnanın selemden farklı yönü malın ve bedelin gelecekte verilmesi

---

⁷¹ Osman Nihat Yılmaz, **Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı**, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayını (TKBB), Antalya, 2010, s.14.

⁷² Akın, **a.g.e.**, s. 160.

⁷³ Muhammed Anas Zarqa, "İstisna Financing Of Infrastructure Projects", **Islamic Economic Studies**, Cilt. 4, Sayı.2, 1997, s. 69.

şartıdır. Selemde bedel işin başında ödenmekte mal ise ileri bir tarihte teslim alınmaktadır. İstisna da ise, paranın peşin ödenmesi gerekmemektedir.

1.8.7. Sukuk

Sukuk İslami prensiplere uygun tahvil olarak tanımı yapılmaktadır. Arapça Sak kelimesinden gelmektedir. Basit şekliyle sukuk bir varlığa sahip olmayı veya ondan yararlanma hakkını göstermektedir. Sukuk finansal sertifikanın Arapça ismidir ve faizsiz bono olarak adlandırılmaktadır. Sabit getiri faiz taşıyan bonolara İslamiyet'te izin verilmemiştir. Bu nedenle sukuk faiz ödemeyi veya faiz masrafı yüklemeyi yasaklayan İslam hukuku prensiplerine uyan menkul kıymet türüdür. Faizsiz ürünlerin tümüne yönelik sukuk çeşitleri vardır. En yaygın kullanım alanları olan icara sukuk, mudaraba sukuk, muşaraka sukuk ve istisna sukuklarıdır⁷⁴. Günümüzde kullanılan anlamı ile geçmişteki anlam arasında farklılıklar bulunmaktadır. Sukuk değeriyle orantılı olacak şekilde varlığın mülkiyetinin yatırımcıya verildiği bir uygulama olan menkulleştirmeye benzerlik göstermektedir.

1.8.8. Teverruk

Teverruk sözlük anlam belirli bir malın nakit ihtiyacını karşılamak amacıyla vadeli satın alıp daha düşük bir bedel ile peşin satılmasını ifade etmektedir. Katılım bankalarının kısa vadeli fonlarını değerlendirme amaçlı işlemleri dışında, müşterilerin katılım bankasından ödemesini daha sonra yapma sözüyle emtia satın alıp, sonrasında bu emtiayı banka aracılığıyla ilgili piyasada satarak nakit sağlaması olarak adlandırılmaktadır. Diğer bir ifade ile murabaha yolu ile vadeli satın alınan bir malın müşterinin likit ihtiyacının kısa süre ile karşılanması amacıyla ikincil piyasada işlem görmesi anlamını taşımaktadır. Uluslararası ticari mal piyasasında özellikle de Londra maden Borsası'nda bu işlem görülmektedir⁷⁵. Türkiye'de kurulacak olan maden borsası üzerinden işlemlerin yapılması son yıllarda tartışma yaratan konulardan olmuştur. Uluslararası murabaha olarak kabul edilen teverruk katılım bankalarının kısa vadeli likiditelerini değerlendirme yöntemi olarak da bilinmektedir. Teverruk faizsiz bankacılık kurumları tarafından atıl fonların değerlendirilmesi amacıyla kullanılan bir finansman şeklidir.

---

⁷⁴ Raci Kaya, "Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Tercih Nedenleri ve Bir Araştırma", **Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Doktora Tezi**, İstanbul, 2013, s.59.

⁷⁵ Dağ, a.g.e., s. 31.

Teverruk faizsiz yatırım tercihinde bulunan kişi ve kurumların sahip oldukları tasarrufların değerlendirilmesinde kullanılan ve giderek yaygınlaşan bir yatırım aracıdır. Bu sistemde murabaha sisteminde parasını faizsiz değerlendirmek isteyen bir kurum, aracı bankaya parasını yatırır. Aracı banka da müşterisi adına altın, gümüş gibi bir mal alır. Ve bu malı vadeli olarak aracı bankaya satar. Banka ise kendi mülkiyetine geçen malı derhal borsada satarak kurumun elinde bulunan fonu kullanabilir hale getirir. Bunun sonucunda faizsiz yatırım tercihinde bulunan kurum, belirtilen vade içinde malın peşin alımı ile vadeli satımı arasındaki fark kadar bir kazanç elde etmektedir⁷⁶. Teverruk işlemi yapan borsaların başında Londra Metal Borsası gelmektedir. Ardından ise Malezya Borsası yerini almaktadır.

1.8.9. Komadite

Komadite herhangi bir kalite çeşitliliği olmayan emtiaların uluslararası piyasalarda büyük oranlarda anlık alınıp satılma işlemidir. En çok altın, tarım ve petrol ürünlerinde tercih edilmektedir. Likidite fazlalığı olan katılım bankalarının en çok tercih ettiği bir yöntemlerdendir. Bu yöntemde katılım bankalarının yatırdıkları kısa süreli fonlar ile paranın yatırıldığı banka komadite işlemleri gerçekleştirir ve bu ticari işlemlerden elde ettiği kârı faizsiz banka ile paylaşır⁷⁷. Katılım bankaları bu işlemi kısa süreli görülen likit dengesizliklerini düzenlemek ve standardizasyon için kullanmaktadır. Komadite işlemleri Chicago ve New York'ta bulunan borsalarda görülmektedir.

1.8.10. Müsakat ve Mugârase

Müsakat, bağ bahçe ortaklığı olarak tanımlanmaktadır. Mahsul veren ağaçların meyvelerinin paylaşılması üzerine ağaç sahibi ile emek sahibi arasında kurulan ortaklık türüdür. Meyve ağaçlarına bakım, sulama, vb. işlemleri yapan taraf ile ağaçların sahibi arasında ortaklık sözleşmesi gereğince sözleşmede belirlenen oranlar ölçüsünde hâsılat paylaşılmaktadır. Mugârase ise, meyve vermeyen çam, kavak gibi ağaçların dikimi ve yetiştirilmesi üzerine boş arazi sahibi ile yapılan ortaklık türü olarak tanımlanmaktadır⁷⁸.

---

⁷⁶ Hacı Abuzer Fidancı, "Katılım Bankaların Türkiye'deki gelişimi ve Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyeti Üzerine Bir Araştırma", **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi**, Kahramanmaraş, 2011, s. 24.

⁷⁷ Tunç, **a.g.e.**, s.160.

⁷⁸ Tunç, **a.g.e.**, s.134.

Özel finans kurumu çiftçi veya iş adamlarını kendilerine ait arazi veya çiftliği sermaye olarak gösterebileceği gibi araziyi kiralayarak da teminat gösterebilir. Karşılığında da kardan pay ya da belirli oranda kira almaktadır.

1.8.11. Karz-ı Hasen

Karz-ı hasen faizsiz borç olarak tanımlanmaktadır. Para ya da ihtiyacı hissedilen mal gereksinimini karşılamak için insanoğlunun bulduğu yöntemlerden en yaygın olanıdır. Katılım bankaları belli yöntemler dışında kâr amacı gütmeksizin üretim dışı krediler de vermektedir. Sosyal kredi olarak da belirtilen bu krediye karz-ı hasen denilmektedir⁷⁹. Paranın veya malın belirli bir karşılık gözetmeksizin ödünç verilmesi anlamında gelmektedir.

Bir kimseye standart bir malı ya da parayı borç olarak verip ihtiyacı karşılamasına yardımcı olmak ve bir süre sonra fazlalık şartı koşmaksızın sadece verilen miktarı geri almak şeklinde yürütülen bu finansman yönteminde temel ilke, borcu veren taraf lehine menfaat şartı koşulu olmaması gelmektedir⁸⁰. Katılım bankaları ihtiyaç sahiplerine sosyal ve üretim amaçlı yardımcı olmak için bu yöntemi kullanmaktadırlar. Katılım bankaları borçluları zorlamayacak şekilde vade düzenlemelerine gitmektedirler.

1.8.12. Joala

Bu sistem istisna yöntemine benzemektedir. Ancak istisna da satıcı fiziki bir malı temin ederken joala'da fiziki mal yerine hizmet sunumu vardır. Joala'nın diğer bütün yönleri istisna ile aynıdır. Bu işlemde satıcı gelecekte sunacağı bir hizmetin fiyatını şimdiden belirlemektedir.⁸¹ Görülen işlemlerde istisna ve joala kavramları birbiri ile karıştırılmaktadır. Kavramların anlamlarının yakın olması buna sebebiyet vermektedir.

---

⁷⁹ İsmail Özsoy, **Türkiye'de Özel Finans Kurumları ve İslam Bankacılığı**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1987, s. 130.

⁸⁰ Aktepe, **a.g.e.**, s. 55.

⁸¹ F. M. Khan, "Islamic Futures Markets As Means For Mobilizing Resources For Development", Ahmad, A., Khan, T. (Edt.). **Islamic Financial Instruments for Public Sector Resource Mobilization**, Islamic Research and Training Institute, No: 39, Jeddah, 1997, s. 144.

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ SERMAYE ŞİRKETİ (KURUM) OLARAK ÖDEMEKLE YÜKÜMLÜ OLDUKLARI VERGİLER

Kamu giderlerinin finansmanın en önemli yere sahip vergiler, gerçek ve ticari kişiliklerin gelir ve kazançları üzerinden alınmaktadır. Toplam vergi tahsilatları içerisinde önemli bir yeri olan kurumlar vergisine tabi olan Katılım Bankaları; KKDF, Damga Vergisi, Kurumlar Vergisi gibi çeşitli vergilerin mükellefi ya da sorumlusu durumundadırlar. Tezin bu bölümünde, sermaye şirketi olarak A.Ş. şeklinde kurulmak zorunda olan katılım bankalarının mükellef olarak ödemekle yükümlü olduğu vergiler inceleme konusu yapılmaya çalışılacaktır.

2.1. Mükellef Kavramı

Vergi mükellefine İngilizce’de “taxpayer”, Fransızca’da “contribuable” ve Almanca’da “steuerpflichtiger” denilmektedir. Ulusal ve uluslararası her vergi kanunu mükellefini tanımlamaktadır. Gerçek anlamı ile vergi mükellefiyeti tanımlaması yapılacak olursa, bireyin vergi kanunu dolayısıyla vergiye bağlılığını ifade etmektedir. Herhangi bir vergi kanununda mükellefiyetin tanımlanmamış olması da, verginin temel öğelerinden birinin eksikliğine neden olur. Bu, vergilemede kanunilik ilkesini zedeleyici bir durumdur⁸². Aslen Arapça kökenli bir kelimedir. Vergi ödemekle yükümlü olan kişi ya da kurumlar olarak ifade edilmektedir. Bu tanım yerine yükümlü ya da ödevli kelimeleri de zaman zaman kullanılmaktadır.

VUK Md. 8/1’e göre mükellef, kendisine vergi kanunları uyarınca vergi borcu düşen gerçek veya tüzel kişilerdir. Vergilendirme ilişkisinde mükellef, kamu hukukundan doğan yetkisine dayanarak vergi koyan devlete karşı maddi ve şekli yükümlülükleri olan kişidir. Vergilendirmeden doğan kamu hukuku ilişkisinin pasif tarafını oluşturan vergi mükellefleri gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilirler. Mükellef, vergiyi doğuran olaya bağlı olarak gerçekleşen vergi borcunu devlete ödeme yükümlülüğünün yanı sıra, mükellefiyetine bağlı olarak yasalarla belirlenmiş vergilemeye ilişkin defter ve belgeler düzenlemek, muhafaza etmek ve

---

⁸² Ersan Öz, **Vergilemede Kanunilik İlkesine Göre Türk Vergi Sistemi’nin Değerlendirilmesi**, Doktora Tezi, İzmir: T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 2004, s.120

bildirimlerde bulunmak gibi şekli ödevleri yerine getirmek zorundadır⁸³. Kendisinden yerine getirmesi beklenen mükellefler Türk Vergi Sisteminde genel olarak Dar ve Tam Mükellef olmak üzere iki ana başlık altında sınıflandırılmakta olup her bir mükellef türünün koşulları ayrı ayrı açıklanmakla birlikte Türk Ticaret Kanunu, Borçlar Kanunu ve Medeni Kanun gibi diğer kanunlara zaman zaman atıflar yapılmaktadır. Örneğin Dar mükellefiyet tanımlanırken mukimlik kavramı Medeni Kanun'a atfen düzenlenmiştir⁸⁴. Söz konusu tanımlamalardan çıkarılacak sonuç herkes kamu giderlerine katkı sağlamak amacıyla mali gücü doğrultusunda vergi ödemekle yükümlüdür. Gümrük vergilerinde mükellef kavramı yerine bankalarda yükümlü kavramı kullanılmaktadır.

Söz konusu sınıflandırmanın temel gerekçesi vergilemeye tabi olacakların hukuk ve evrensel ilkelere göre sorumluluklarının da belirlenebilmesi amacını taşımaktadır. Çünkü mükellefler vergilemeye ilişkin ödevlerini her zaman bizatihi kendileri yerine getirmezler. Ödevlerden bazen biri, bazı durumlarda da her ikisi birden başkaları tarafından yerine getirilebilir. Bu gibi durumlarda vergiyi doğuran olay kendi üzerinde gerçekleşen ve mal varlığından vergi borcunu ödemek zorunda olan kişi verginin mükellefidir⁸⁵. Bu kapsamda vergi sorumlusu ve vergi mükellefi kavramları kullanılmaktadır. Vergi sorumlusu verginin ödenmesi bakımından vergi dairesine karşı ödevlendirilme durumu iken vergi mükellefi, vergiyi bizzat ödemekle yükümlü tutulma halidir.

Asıl mükellefin yerine geçerek onunla ilgili maddi ve şekli vergi ödevlerinin birisini ya da her ikisini de yerine getiren kişiler ise vergi sorumlusudurlar. Bununla birlikte Türk vergi hukukunda vergi mükellefi kavramı vergi sorumlusu kavramı da içerecek biçimde kullanılmaktadır⁸⁶.

Mükellefler Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Kanuna tabi olmaları bakımından iki ana grupta ele alınmakta olup ülkemizde gerçek kişilerin vergilendirilmesi mukimlik yani ikamet etme esasına göre olmaktadır⁸⁷. Kurumlar açısından ise yine mukim olma esası aranmakla birlikte farklı kıstaslar bulunmakta olup genel hatları ile kurumun yani tüzel kişiliğin resmi merkezi, kuruluş veya

---

⁸³ Öz, a.g.e.,s.122-124.

⁸⁴ Mehmet Tosuner ve Zeynep Arıkan, **Vergi Usul Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005, s.27

⁸⁵ Çağan Öncel ve A. Kurumlu, (1993). **Vergi Hukuku 2.Bs.**,:Savaş Yayınları, Ankara,1993,s.70.

⁸⁶ Vergi Usul Kanunu (VUK), Md. 8.

⁸⁷ Gelir Vergisi Kanunu (GVK), Md. 3/2.

yönetildiği yer, ticari faaliyette bulunduğu yer vb. gibi işlevsel icra yerlerinin ülkemizde bulunmasıdır⁸⁸.

Bu bakımdan kurum kavramının açıklaması kısa da olsa önem kazanmaktadır. Kurum (institution, association, society) sözcüğü; tesis, müessese, kuruluş ve aile, mülkiyet, hukuk, özgürlük gibi anlamlar taşımaktadır⁸⁹. Bu sözcük Fransızca Corporation sözcüğünden alınmıştır. Genel olarak kurum kavramı, belirledikleri bir amacı takip eden ve bu amaca uygun bir teşkilat vücuda getiren insan topluluğu şeklinde tanımlanmaktadır⁹⁰.

Vergi Sorumlusu VUK'nun 8/2 Md.'sinde, verginin ödenmesi bakımından alacaklı vergi dairesine karşı muhatap olan kişidir diye tanımlanmıştır. Vergi sorumluları, kanuni mükellef olarak addolunurlar. GVK'nun 3. Maddesinde, kanuni mükellef, "gelir elde eden gerçek kişilerdir" şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca, nihai mükellefse, vergi yansıması neticesinde ortaya çıkan bir mükellefiyet şeklindedir. Bu takdirde verginin en son üzerinde kaldığı kimse "nihai mükellef" olur. Kanuni mükellef de bunu temin eden "mutavassıt-aracı" mükellef halini alır⁹¹.

Vergi yükümlüsü ya da mükellefi olarak da kabul gören görüşlerin başlıca özelliği vergiyi doğuran olayın kendi kişiliğinde gerçekleştirmiş olması ve kendisine ait mal varlığından vergi borcunu ödemek zorunda kalmasıdır. Bu ölçüt vergi borçlusu/sorumlusu ile mükellefi ayırt etmede esas alınan bir kriterdir. Çünkü vergi sorumlusu açısından bu koşullardan vergiyi doğuran olayın kendi kişiliğinde gerçekleşmesi şartı hiçbir zaman gerçekleşmezken mükellefiyette bazı durumlarda gerçekleşebilmektedir. Vergi yükümlülüğü vergiyi doğuran olayla birlikte gerçekleşmekte ve vergiyi doğuran olay her vergi bakımından yasalarla belirlenmektedir⁹².

Buna göre bir kimsenin vergi mükellefi olabilmesi için şu koşulları taşıması gereklidir;⁹³

- Vergiyi doğuran olayın ilgilinin kişiliğinde gerçekleşmesi,

⁸⁸ Yasemin Karaduman, **Elektronik Ticaret ve Vergilendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Ankara Üniversitesi SBE, Ankara, 2005, s.83.

⁸⁹ Halil Seyidoğlu, **Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük**, Güzem Yayınları, Ankara, 1992, s.508.

⁹⁰ Şükrü Kızılot, **Kurumlar Vergisi Kanunu ve Uygulaması**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2000, s.6.

⁹¹ Öz, a.g.e.,s.120

⁹² İsmail Ağarmış, **Türkiye'de Dar Yükümlü Kurumların Vergilendirilmesi ve Avrupa Birliği'ne Uyumu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Ankara Üniversitesi SBE, Ankara,2006, s.13.

⁹³Adnan Gerçek, "Türk Vergi Hukukunda Vergi Sorumlusu, Sorumluluk Halleri ve Türlerinin İncelenmesi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 54, Sayı:3, 2005,ss.157-193.

- Vergi borcunu kendi malvarlığından ödemek zorunda olması gerekmektedir. Bu iki şart vergi mükellefi ile vergi sorumlusu arasındaki farkları belirlemede temel kriteri oluşturmaktadır.

Vergi mükellefiyeti, esas itibariyle vergiyi doğuran olayın vergi mükellefi nezdinde gerçekleşmesi ile doğmaktadır. Bunun için vergi mükellefi ile vergi konusu arasında bir bağın kurulması gerekmektedir. Diğer taraftan, mükellef vergi borcunu mal varlığından ödemek zorunda olduğundan, malvarlığında azalma meydana gelmektedir. Ödenmemesi durumunda ise vergi idaresi mükellefin malvarlığına karşı cebren takibat yapabilmektedir. Bu niteliklerinden dolayı mükellefe uzlaşma, düzeltme, mahsup ve iade, takas ve terkin talebinde bulunma veya zamanaşımını ileriye sürme hakkı tanınmaktadır. Benzer şekilde, malvarlığında azalmaya bağlı olarak menfaati zedelendiğinden, mükellefin yargı yoluna başvurma hakkı da vardır⁹⁴.

VUK'un 9. maddesinde "mükellefiyet ve vergi sorumluluğu için kanuni ehliyet şart değildir. Vergiyi doğuran olayın kanunlarla yasak edilmiş bulunması mükellefiyeti ve vergi sorumluluğunu kaldırmaz" hükmüne yer verilmiştir. Dolayısıyla, herhangi bir şekilde kanuni ehliyeti olmayan veya yasak faaliyetlerle uğraşan bir kişi, vergiyi doğuran olayla bağlantı içine girerse, vergi mükellefi olacaktır.

Vergi hukukunda "sorumluluk" kavramına bakıldığında, özünde kendisi bizzat vergi mükellefiyeti taşımamakla birlikte bir ilişki ya da bağ nedeni ile vergilendirmeye dair şekli ve maddi görevlerin mevzuata uygun bir şekilde yerine getirilmesi hususunda üçüncü tarafa karşı mesul olma durumu anlatılmaktadır. VUK,8/2' Md.sinde bu konuda "vergi sorumlusu, verginin ödenmesi bakımından, alacaklı vergi dairesine karşı muhatap olan kişidir" şeklinde bir tanım yapılmıştır⁹⁵.

2.1.1. Vergi Kesen Durumundaki Vergi Sorumlusu

Başkasına düşen verginin kesilmesi ve bunun da ödenmesi hususunda, vergi dairesine karşı mükellef adına vergiyi ödemekten mesul olan kişidir. Bu bakımdan vergi kesen durumundaki vergi sorumlusu, vergi kesen konumunda olup, bu anlamda

⁹⁴ Sadık Kırbuş, **Vergi Hukuku**, 16. Bs., Siyasal Kitabevi, Ankara,2004, s.89

⁹⁵ Kırbuş, **a.g.e.**,s.89 ve Şerafettin Aksoy, **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, 5. Bs.,Filiz Kitabevi, İstanbul, 1999,s.21.

hesaplama, beyan etme gibi teknik bakımında yükümlülükleri bulunmaktadır. Yani nitelik yönünden vergi dairesinin fahri tahsilatçısı ya da aracı ödeyicisidir⁹⁶.

Bu konuda hem GVK' nun 94. Maddesinde, hem de KVK'nun 24.Maddesinde, gerçek ve tüzel kişiler çalıştırdıkları veya istihdam ettikleri kişilere ödedikleri ücret ve ödemelerden dolayı vergi kesintisi yaparak, vergi dairesine ödemekten sorumludur. Vergi hukukunun nitelikleri ve görevini tanımladığı sorumlu müessesini kullanmasının gerekçesi, vergi alacağının kolayca, etkili ve düşük maliyetle tahsil edilmesini sağlamaktır⁹⁷.

Vergiyi doğuran olay, vergi kesen konumundaki vergi sorumlusunun kişiliğinde gerçekleşmez; vergi sorumlusu mükellefle girdiği ekonomik ilişkinin bir uzantısı olarak onun malvarlığından vergileri kesip vergi dairesine yatırır. Bundan dolayı vergiden sorumlu tutulan kişinin, bu sorumluluğunda ileri gelen yükümlülüklerini yerine getirmesi halinde mal varlığında herhangi bir eksilme olmaz. Ancak sorumlu, kendisine vergi düşen kişiden sorumlu olduğu için vergi dairesine karşı yükümlülüklerini yerine getirme borcu vardır⁹⁸. Katılım bankalarının istihdam ettikleri çalışanlarına ödedikleri ücretler üzerinden, bu ücretleri alanların bizzat ödemekle yükümlü oldukları vergileri, katılım bankaları sorumlu sıfatıyla kaynağında keserek vergi dairesine ödemesi şeklinde açıklanabilir.

2.1.2. Fer'i Vergi Borçlusu Durumundaki Vergi Sorumlusu

Başka bir kişiye ait olan vergiyi kendisine ait mal varlığından ödemekten sorumlu olan vergi sorumlusudur. Vergi mükellefi ile olan hukuki veya ekonomik ilişki veya yapılan işlem nedeniyle, vergiyi doğuran olayla ilgisi olmadığı halde, asıl vergi borçlusu ile birlikte veya onun yerine vergiyi kendi malvarlığından ödeyen vergi sorumlusuna "fer'i vergi borçlusu" denilmektedir. Vergi hukukunda bu niteliklerde bir vergi sorumlusunun kullanılmasının amacı "vergi alacağını güvence altına almaktır". Bu durumda, vergi dairesi asıl vergi borçlusu olan mükelleften vergiyi alamama ihtimaline karşı, bu verginin ödenmesinden üçüncü kişileri de sorumlu tutmaktadır. Vergiyi doğuran olay, fer'i vergi borçlusu konumundaki vergi sorumlusunun kişiliğinde gerçekleşmez, ancak vergi sorumlusu kendi malvarlığından

⁹⁶ Mustafa Ali Sarılı, **Türk Vergi Hukukunda Sorumluluk**, Kazancı Hukuk Yayınevi, İstanbul, 2004, s.33.

⁹⁷ Mustafa Akkaya, "Vergi Sorumlusunun Vergi Yargısı ve Vergi İdaresi Karşısındaki Konumu", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:46, Sayı:1-4,1997,s.189.

⁹⁸ Sarılı, a.g.e.,s.33.

vergileri ödemek zorundadır. Fer'i vergi borçlusu konumundaki vergi sorumlusunun sorumluluğu mükellefle olan hukuki ilişki veya yapılan işlem nedeniyle vergi borcunu kendi malvarlığından ödemeyi ifade etmektedir⁹⁹.

2.1.3. Vergi Ödevlisi Durumundaki Vergi Sorumlusu

Vergi ödevlisi niteliğini taşıyan vergi sorumluları iki grupta toplanabilir. Birincisi, mükellefin ödevlerinin tam ve eksiksiz olarak yerine getirildiğini kontrol etme ödevi verilenler. İkincisi, 3568 sayılı kanuna göre yetki almış serbest muhasebeci, serbest muhasebeci mali müşavir ve yeminli mali müşavirlerdir. Bazı hallerde, mükellefiyetin eksiksiz, zamanında ve usulüne uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak ve bunlara uymayanları tespit etmek için vergi borcuyla hiçbir ilişkisi olmayan kişi, kurum ve kuruluşlara mükellefin ödevlerinin tam ve eksiksiz olarak yerine getirildiğini kontrol etmeyi içeren tamamen biçimsel nitelikte bir sorumluluk yüklenmiştir¹⁰⁰. Başkasına ait vergi ödevlerinin doğru ve düzgün olarak yapılmasından sorumlu olan kişiler olarak tanımlama yapılabilir. Vergiyi doğuran olaya kendisi sebebiyet vermeyen, ancak ilişki içerisinde bulunduğu iktisadi ya da hukuki ölçüler doğrultusunda vergi kesintisi vb. gibi durumlarda vergi borcunun kendi mal varlığından ödenmesi vergi sorumlusu kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Örneğin, MTVK'nın 13. Md., DV 27. Md. ve Harçlar Kanunu 128. Md.'sinde belirtilen hallerde gibi maddelerle noter, trafik, tapu, banka, belediye gibi kurumlara mükelleflerin vergi ödevlerinin tam ve doğru olduğunu kontrol etme ve herhangi bir eksiklik olması halinde işlem yapmama mecburiyeti getirilmiştir. İşlem yapanlara ise, mükellefin ödemesi gereken vergi borcuyla ilişki kurularak bir sorumluluk yüklenmiştir. Ayrıca VUK'un 227. Md.'sine göre, mükelleflerin beyannamelerini imzalayan ya da düzenleyen meslek erbapları, beyan ettikleri bilgilerin defter kayıtlarına ve bu kayıtların dayanağı olan belgelere uygun olmamasından dolayı ortaya çıkan vergi kaybına bağlı olarak vergi ve cezalardan mükellefle birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu tutulmaktadır¹⁰¹. Örneğin katılım bankaları murise ait bankadaki hesaptan mirasçılara ödeme yaparken Veraset ve İntikal Vergisi kesmektedir.

⁹⁹ SMMMO Bursa, (2014). "Kamu Borçlusu Olarak Mükellef ve Vergi Sorumlusu", <http://www.bursa-smmmo.org.tr/yazarlar/makaleler/129AGE.pdf>, E.T. 20.11.2015.

¹⁰⁰ Akkaya, **a.g.e.**,s.189.

¹⁰¹ Gerçek, **a.g.e.**,s.162.

Ayrıca, 3568 sayılı kanununun 12/4. maddesinde de, yeminli malî müşavirlerin yaptıkları tasdik in doğru olmaması halinde, tasdik in kapsamı ile sınırlı olmak üzere bir vergisel sorumluluk getirilmiştir. Bu şekilde meslek mensuplarına yüklenen sorumluluk, mükellefin şekli ödevlerinin doğru yapılmasını ifade eden “doğruluk sorumluluğu” dur. Meslek mensuplarının doğruluk sorumluluğunu yerine getirmemeleri halinde, vergi borcuyla ilişkilendirilerek bir sorumluluk saptanmıştır. Bunların dışında, vergi ödevlisi konumundaki bazı kişilere bir de bilgi ve belge verme ödevi yüklenmiştir.

2.2.Katılım Bankalarının Vergilendirilmesine Genel Bir Bakış

Bankaların temel faaliyeti fon temini sağlayarak, kredi dağıtmaktır. Bu faaliyeti icra ederken de önceden belirlenmiş faizi esas alırlar. Topladıkları fonlara karşı belirli bir miktar faiz öderler, kaynak yaratırlar ardında da kullandıkları fonlara önceden belirlenmiş bir faiz uygulayarak geri alırlar. Fon kullananların bu fonu nasıl kullandıkları, kâr edip etmedikleri ve kâr ettilerse ne kadar ettikleri bankayı ilgilendiren konulardan değildir. Banka zarar riskini üstlenmez. Aynı şekilde bankaya fon verenlerde, bankadan faizlerini alıp alamayacaklarını düşünürler. Bir diğer deyişle, bankaya fon sağlayanlar, bankanın kâr edip etmemesini dikkate almazlar.

Katılım bankaları da birçok faaliyet bakımından diğer ticari bankalara benzemekte olup bankaların sundukları hizmetlerin büyük bir kısmını onlar da sunmaktadırlar. Ancak temel farklılık, katılım bankalarının fon toplarken ve dağıtırken faizli işlem yapmamaları, kâr/zarar ortaklığını esas almalarıdır. Bundan dolayı katılım bankaları, mevduat niteliğinde bir uygulamadan ziyade ticari riskleri kendisi ile paylaşan katılımcıların iştiraki üzerine kuruludur.

Ülkemizde katılım bankalarının yasal dayanağı 5411 Sayı Bankacılık Kanunu ile düzenlenmektedir. Yine aynı kanuna istinaden çıkarılan Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yönetmeliği'ne göre oluşturmakta olup katılım bankaları bu mevzuata bağlı olarak faaliyette bulunmaktadır. Yasal düzenlemelerde de belirtildiği üzere katılım bankaları mali kesimde yer alan, reel sektörü finanse eden ve bankacılık faaliyetleri yerine getiren kurumlardır¹⁰².

¹⁰² Mustafa Çiçek, **Bankacılık İşlemlerinin Vergisel Boyutu ve Kredi Fiyatlandırmasına Etkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İzmir, 2006,s.3.

Özel finans kurumu adıyla faaliyetlerine başlayan katılım bankaları başta BSMV olmak üzere vergi yükümlüsü ve sorumlusu durumları itibariyle işlem ve uygulamalarında “banker” statüsünde olarak kabul edilmekteydi¹⁰³. Ayrıca sadece 6802 Sayılı Gider Vergisi Kanunu 28/2. Md.’sinde belirtilen işlemler ve ikrazat nedeni ile lehe almış oldukları paralardan dolayı BSMV’ye tabi tutulmuşlardır. Bunun dışında kalan murabaha işlemlerine dair mevzuat düzenlemesi bulunmadığından finansman amaçlı yani faizsiz kredilendirme işlemlerinde, bir ticari emtia alım satımı durumu söz konusu olduğundan BSMV yerine KDV’ye tabi tutulmuşlardır¹⁰⁴.

Yani bilinen hali ile tam olarak bankacılık hükümlerine tabi olmamakla birlikte aynı zamanda iktisadi değer alım satımı yapan ve finansman işi yapan bir işletme gibi de görülmemiştir. Katılım bankaları daha çok leasing şirketleri ve satın alıp kiralayan konumunda tutulmuştur. Kısaca yasal düzenlemeler yapılmadan önce ve bu günkü hallerine kavuşturulmadan önce katılım bankaları normal bir sermaye şirketi olarak kabul edilmişlerdir¹⁰⁵.

Bu durumun düzeltilmesi ve katılım bankalarının vergi karşısındaki statülerinin açıklığa kavuşturulması amacıyla VUK 204. Md.’sinde 5228 Syl. Kn. ile 31 Temmuz 2004’den itibaren geçerli olacak bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre “Banka, banker ve sigorta şirketleri” ifadesi değiştirilerek “Banka (vergi kanunları uygulamasında özel belirleme yapılmadığı sürece, özel finans kurumları banka olarak addolunur), banker ve sigorta şirketleri” şeklinde değişikliğe gidilmiştir. Bundan sonraki dönemde katılım bankaları artık işlemlerinde KDV’den istisna edilerek aynı bankalarda olduğu gibi BSMV’ye tutulmuşlardır. İlgili mevzuat düzenlemesi ise 4 Ağustos 2014 tarihli 3 sıra nolu Gider Vergileri Sirküleri içerisinde izahatı yapılmıştır¹⁰⁶.

Genel olarak değerlendirildiğinde ticari bankalar ile katılım bankalarının ayrı vergilendirilmesinin gerekçesinin arka planında bu kurumlara ait mevzuat eksikliği, tüzel kişiliklerinin farklı yapısı, vergileme usulünden ve verginin özelliği yer

¹⁰³ Şükrü Kızılot, “Sermaye Şirketlerinin Ortaklarına Borç Para Verme İşlemlerinin KDV’ye Tabi Olmadığı”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:120, 2002, ss.45-49,s.46.

¹⁰⁴ Birol Kantar ve Mustafa İnanç, “Konut Finansmanı Sisteminde BSMV İstisnası”, **Mevzuat Dergisi**, Sayı:81, 2010, ss.303-310,s.305-307.

¹⁰⁵ Cihat Kumuşoğlu ve Mehmet Bingöl. “Yatırım Ortaklıklarının Çeşitli Vergi Kanunları Karşısındaki Durumu”, **Vergi Dünyası**, Sayı:322, 2008, ss.24-25,s.22-23.

¹⁰⁶ Raci Kaya, **Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Tercih Nedenleri ve Bir Araştırma**, Doktora Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı, İstanbul,2013,s.36-37.

almaktadır. Vergileme usulünden kaynaklanan zorunluluk şöyle açıklanabilir: Bir mala ilişkin iktisadi işletmeler, o malın üretiminden tüketimine kadar çeşitli aşamaları (diğer bir deyişle, çeşitli el değıştirmeleri) kapsamaktadır. Toplu muamele vergisi uygulandığında, bünyesi gereği, değinilen aşamalardan, sadece birini vergiye tabi tutulacak ve bu aşamaya göre isim (üretim safhasında alınan istihsal vergisi gibi) alacaktır¹⁰⁷.

İşte bir tek aşamanın vergilendirildiği durumda, vergilemeye banka, banker ve sigorta işlemlerinin de dâhil edildiği varsayılsaydı; bu hizmet işlemleri vergilendirilen aşamada gerçekleştiriliyorsa vergiye tabi tutulmuş olurdu. Ancak, bu hizmet işlemleri vergiye tabi aşama dışındaki bir aşamada gerçekleşiyorsa veya gerçekleştiği iddia ediliyorsa (şüphesiz, vergi kaçırmak amacıyla da yapılabilecek böyle bir iddia, uyuşmazlıkları artıracak ve verginin uygulama başarısızlığını ortaya çıkaracaktır), bu gibi hizmet işlemleri toptan satış vergisine konu olduğu halde, vergiyi doğuran olay gerçekleşemeyecektir¹⁰⁸.

Ortaya çıkan bu mahzurun önlenebilmesi için basit, fakat mali nitelikli olmayan bir çözüm, mallar veya hizmetlerden birinin vergilendirilmesinden vazgeçilmesidir. Ama hem toptan satış vergisi uygulanmak, hem de mal işlemleri ile banka, banker ve sigorta işlemleri ile vergilendirilmek isteniyorsa, belirtilen mahzuru önleyebilmek için geriye kalan tek çözüm yolu, ayrı vergilendirmenin (ya ayrı vergi kanunu, ya da aynı vergi kanunu içinde ayrı bağımsız birer bölüm ile) yapılmasıdır. Aynı vergi kanunu içinde anılan hizmet işlemlerinin bağımsız vergilendirilmesi; vergi konusu ve istisnalarının mükellefiyet ve muaflıklarının, vergi matrahı ve vergi oranının ayrıca belirtilmesi anlamını taşımaktadır¹⁰⁹.

Ayrı vergileme zorunluluğunun diğer bir nedeni de, uygulanan harcama üzerinden alınan verginin özelliğinden (esasından) ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, mallara (veya mallarla birlikte diğer hizmetlere) uygulanan harcama üzerinden alınan bir verginin özellikleri, banka, banker ve sigorta işlemine ait vergileme özelliğinden farklı olabilmektedir. Bu iki farklı özelliğin bir vergide uygulanması, şüphesiz, iki ayrı işlemde birinin vergileme amacından sapmasına neden olacaktır, örneğin, katma değer vergisinin bir özelliği, bir ekonomik işlemde, bir önceki aşama vergisinin (kesin saptanan) bir sonraki aşamanın vergisinden indirilme olanağı

---

¹⁰⁷ Kızılot, **a.g.e.**,s.128.

¹⁰⁸ Ömer Çakıcı ve Mehmet Ceylan, **Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Teori-Uygulama-Mevzuat**, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:301. İstanbul,2014, s.58-60.

¹⁰⁹ Çakıcı ve Ceylan, **a.g.e.**, s.58-65.

vermesidir. İşletmece, bir kredi için ödenmiş BSMV'yi, (katılım bankaları olduğu gibi birden fazla mal tesliminde bulunan icare benzeri işlemlerde işletmede kesin olarak paylaştıramadıkça) ödenecek katma değer vergisinden indirmek, bir mala indirim tanımazken, diğer bir mala gereğinden fazla indirim olanağı sağlayacaktır. İki halde de, katma değer vergisinin indirim özelliği ortadan kalkmış olacaktır. Öte yandan leasing işlemlerinde gidilen düzenlemeler katılım bankalarının icare usullerinden bazı farklılık göstermekte olduğundan düzenleme yapılması gerekli olmuştur¹¹⁰.

Katma değer vergisi, katılım bankalarında verginin konusu olduğu zaman, yukarıdaki mahzur ortadan kalkar ve global olarak uygulanır. Ülkemizde ise, hâlen, katma değer vergisinin konusu, mal ve hizmet teslimleri olduğundan yukarıda belirtilen mahzuru önleyebilmenin tek çözümü, BSMV' nin ve diğer banka-katılım bankalarına has düzenleme yapılması ve uygulamada bankaların diğer kurumlardan ayrı olarak vergilendirilmesi yoluna gidilmiştir.

2.3. Katılım Bankaların Doğrudan Yükümlü Oldukları Vergiler

Hem bankalar hem de katılım bankaları hakkında 5411 Syl. Bankacılık Kanunu 2. Md.'sinde göre; "Türkiye'de kurulu mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri, finansal holding şirketleri, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve bunların faaliyetleri bu Kanun hükümlerine tâbidir. Özel kanunlarla kurulmuş olan bankalar hakkında da kanunlarında yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla bu Kanun hükümleri uygulanır. Bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler tatbik olunur" denilmekte olup buna göre katılım bankaları diğer bankalarla vergi kanunları bakımında aynı hükümlere tabidir. Dolayısı ile vergilendirme yönünden bir açıklama yapıldığında "banka" kavramının kullanıldığı her izahat aynı zamanda katılım bankaları için de geçerlidir. Aşağıda katılım bankalarının mükellefi oldukları vergiler açıklanmıştır¹¹¹. Katılım bankaları ve diğer bankaların doğrudan ödedikleri vergiler anlamında herhangi bir farklılığın bulunmamaktadır.

¹¹⁰ Çakıcı ve Ceylan, a.g.e., s.58-65.

¹¹¹ Bankacılık Kanunu, Md. 2.

2.3.1. Kurumlar Vergisi

Kurumlar Vergisi, ticari kurumun elde ettiği gelir üzerinden alınan bir vergi olup 1950 yılı başından itibaren uygulamaya konmuştur. 1950 yılından 2006 yılına kadar sistemde yürürlükte kalmış olan 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 21.06.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ile eski Kurumlar Vergisi Kanunu arasında temelde büyük farklılıklar yoktur. Her ikisi de gelir üzerinden alındığından Gelir Vergisi ile Kurumlar vergisinin konusu aynıdır.

Gelir Vergisi ile Kurumlar vergisi arasındaki temel fark mükellefiyet kavramından gelmektedir. Gelir Vergisinin mükellefi gerçek kişilerdir. Buna karşılık, Kurumlar Vergisinin mükellefleri ise, katılım bankaları dâhil olmak üzere başta sermaye şirketleri olmak üzere bazı tüzel kişilik sahibi kurumlar ile tüzel kişiliği olmayan diğer bazı kuruluşlardır. Gelir Vergisi ile Kurumlar Vergisi arasındaki bir diğer önemli fark ise tarife yapısıdır. Gelir Vergisi tarifesi artan oranlı, Kurumlar Vergisinin tarifesi ise sabit oranlıdır. Kurumlar Vergisinin konusu kurum kazancıdır. Kurum kazancı Gelir Vergisinin konusuna giren gelir unsurlarından oluşur¹¹². Gelir vergisi konusunda girmeyen bir kazanç otomatik olarak kurum kazancına da girmemektedir. Gelişen Bankacılık ile birlikte tüzel kuruluşların ödemiş oldukları Kurumlar vergisi vergisel boyut açısından ele alınması gereken en önemli gelir kaynaklarından.

2.3.1.1. Kurumlar Vergisi Mükellefleri

Bir kurum olarak kabul edilen banların yükümlüsü oldukları Kurumlar Vergisinin mükelleflerine dair açıklamalar aşağıda belirtilmiş olan bazı tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlardan oluşmaktadır;¹¹³

- Sermaye Şirketleri; Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile benzer nitelikteki yabancı kurumlardır. Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde Kurumlar Vergisi mükellefiyeti komanditer ortaklar için söz konusudur. Komandite ortaklara isabet eden kâr payı ise Gelir Vergisine tabidir. Öte yandan Sermaye

¹¹² Kurumlar Vergisi Kanunu, Md. 1.

¹¹³ Şükrü Kızılot ve Metin Taş, **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, Gazi Kitapevi, Ankara,2013, s.264. ; Alptekin Güney, **a.g.e.**,s. 161 ; Kurumlar Vergisi Kanunu, Md.2.

Piyasası Kurulunun düzenleme ve denetimine tâbi fonlar ile bu fonlara benzer yabancı fonlar da sermaye şirketi sayılır. Sermaye Piyasası Kurulunun düzenleme ve denetimine tabi olan fonlar; Yatırım Fonu, Emeklilik Yatırım Fonları, Konut Finansman Fonları, Varlık Finansman Fonları ve Yatırım Ortaklıklarıdır.

- Kooperatifler: Kooperatifler, 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa veya özel kanunlarına göre kurulan kooperatifler ile benzer nitelikteki yabancı kooperatifleri ifade eder. Kooperatifler Kanunu'nun 1. maddesi uyarınca kooperatif, tüzel kişiliği olan ve ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslekler veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklardır. Öte yandan, okul kooperatifleri ise, Kurumlar Vergisi uygulamasında kooperatif sayılmaz.

İktisadî kamu kuruluşları, devlete, il özel idarelerine, belediyelere, diğer kamu idarelerine ve kuruluşlarına ait veya bağlı olup faaliyetleri devamlı bulunan ve sermaye şirketleri ve kooperatifler dışında kalan ticarî, sınaî ve ziraî işletmelerdir. Buna göre, iktisadi kamu kuruluşları, hem kamu iktisadi teşebbüslerini hem de kamu kurum ve kuruluşlarına ait veya tabi olan iktisadi kuruluşlar ile döner sermayeli kuruluşları kapsar.

Ancak kamu iktisadi kuruluşlarından sermaye şirketi veya kooperatif statüsünde olanlar “sermaye şirketi” olarak Kurumlar Vergisi mükellefi sayılmaktadır. Öte yandan, yabancı devletlere, yabancı kamu idare ve kuruluşlarına ait veya bağlı olup sermaye şirketleri ve kooperatifler dışında kalan ticarî, sınaî ve ziraî işletmeler de İktisadî kamu kuruluşu gibi değerlendirilir.

- Dernek Veya Vakıflara Ait İktisadî İşletmeler: Dernek veya vakıflara ait İktisadî işletmeler, dernek veya vakıflara ait veya bağlı olup faaliyetleri devamlı bulunan ve sermaye şirketleri ve kooperatifler dışında kalan ticarî, sınaî ve ziraî işletmeler ile benzer nitelikteki yabancı işletmelerdir. Kurumlar Vergisi mükellefiyeti açısından, sendikalar dernek, cemaatler (gayrimüslim toplulukları) ise vakıf sayılır.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nda belirtilen mükellefler arasında açıkça belirtilmediği halde, dernek ve vakıf olmamakla birlikte, odalar, borsalar, meslek

örgütleri ve bunların üst kuruluşları, siyasi partiler ile özel emekli ve yardım sandıklar vergi uygulamaları bakımından dernek ve vakıf olarak kabul edilmiştir¹¹⁴. Anonim şirket şeklinde kurulan bankaların mali yükümlülüklerinin başında Kurumlar vergisi gelmektedir. Söz konusu kuruluşlara ait iktisadi işlemler, dernek ve vakıflara bağlı iktisadi işletmeler gibi Kurumlar Vergisine tabidir.

Dernekler Kanunu'na göre, dernek, kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere en az yedi gerçek veya tüzel kişinin bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip topluluklardır. Medeni Kanuna göre, vakıf gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca tahsis etmeleri ile oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır.

Dernek ve vakıflar, dernek ve vakıf olarak Kurumlar Vergisi mükellefi sayılmaz. Eğer dernek ve vakıflara ait veya bağlı olarak devamlı surette faaliyette bulunan iktisadi işletmeler varsa, bunlar Kurumlar Vergisi mükellefi sayılır. Faaliyetin devamlı olması ise, bir hesap dönemi içinde aynı veya ayrı faaliyet alanlarında ticari işlemlerin birden fazla yapılmasını ifade eder.

Öte yandan, İktisadi kamu kuruluşları ile dernek veya vakıflara ait İktisadi işletmelerin kazanç amacı gütmemeleri, faaliyetlerinin kanunla verilmiş görevler arasında bulunması, tüzel kişiliklerinin olmaması, bağımsız muhasebelerinin ve kendilerine ayrılmış sermayelerinin veya iş yerlerinin bulunmaması mükellefiyetlerini etkilemez. Mal veya hizmet bedelinin sadece maliyeti karşılayacak kadar olması, kâr edilmemesi veya kârın kuruluş amaçlarına tahsis edilmesi bunların İktisadi niteliğini değiştirmez.

- İş Ortaklıkları: Derneklerin kamuya yararlı derneklerden sayılması veya vakıflara Bakanlar Kurulu tarafından vergi muafiyeti tanınması, bunlara bağlı olarak faaliyet gösteren iktisadi işletmelerin Kurumlar Vergisine tabi olmasını engel değildir. İş ortaklıkları, yukarıda belirtilmiş olan kurumların kendi aralarında veya şahıs ortaklıkları ya da gerçek kişilerle, belli bir işin birlikte yapılmasını ortaklaşa yüklenmek ve kazancını paylaşmak amacıyla kurdukları ortaklıklardan “iş ortaklığı” adı altında mükellefiyet tesis edilmesini talep edenlerdir.

---

¹¹⁴ Gelir Vergisi Kanunu (GVK), Md. 94/7-8-9-14.

İş ortaklıklarının tüzel kişilikleri yoktur ve bunlar ortaklıklar hukukunda adi şirket hükmündedir. İş ortaklığı kavramı konsorsiyum kavramından farklıdır. Konsorsiyumda, her ortak işin belli bir bölümünün yapımını üstlenir. Buna karşılık iş ortaklığında ise, ortaklığa dahil olanlar, belli bir işin birlikte yapılmasını taahhüt ederler.

(1) Sayılı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'nde iş ortaklığının unsurları aşağıdaki gibi belirtilmiştir;

- Ortaklardan en az birinin Kurumlar Vergisi mükellefi olması,
- Ortaklığın belli bir işi sonuçlandırmak amacıyla yazılı bir sözleşmeyle kurulması,
- Birlikte yapılacak işin bitiş zamanının gerçekleştirilmesinin öngörülmesi,
- İş ortaklığına taraf olanların işin tamamından işverene karşı sorumlu olmaları,
- İşin tamamlanması sonucunda kazancın paylaşılması.

Devamlılık göstermemek ve yukarıda belirtilen şartları taşımak kaydıyla her türlü işi gerçekleştirmek üzere iş ortaklığı kurulabilir. İş ortaklarından Kurumlar Vergisi mükellefiyeti tesis edilmesini talep edenlerin bağlı olduğu vergi dairesi, ortaklığın kuruluş sözleşmesinde gösterilen merkezin bulunduğu yerdeki vergi dairesidir. İlgili gelir o vergi dairesinde kalmaktadır.

2.3.1.2. Kurumlar Vergisinde Mükellefiyet Türleri

Vergilemede kanunların kişiselliği ve yerelliği ile ilgili ayırımı net olarak ortaya koymak anlamında mükellefiyetin tespit edilmesi oldukça önem arz etmektedir. Tıpkı gelir vergisindeki gibi bir ayırma gidilerek bankaları da kapsayan kurumlar vergisinde de mükellefiyet tam ve dar olmak üzere iki ana başlıkta değerlendirilmektedir. Kurumlar Vergisinde, Gelir Vergisinde de görüldüğü şekilde, biri tam diğeri ise dar olmak üzere iki tür mükellefiyet türüne rastlanılmaktadır. Bunlar aşağıda detaylı olarak elen alınmıştır¹¹⁵. Genel olarak bankalar kurumlar vergisi başta olmak üzere banka ve sigorta muamele vergisi, mali denge vergisi,

¹¹⁵ Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK), Md.3.

damga vergisi ve harçlar gibi vergilerde süreklilik arz ederek vergi yükümlüsü konumuna düşmektedirler.

2.3.1.2.1. Kurumlar Vergisinde Tam Mükellefiyet

KVK Md.3'e göre; Kanunun 1. maddesinde sayılı kurumlardan kanunî veya iş merkezi Türkiye'de bulunanlar, gerek Türkiye içinde gerekse Türkiye dışında elde ettikleri kazançların tamamı üzerinden vergilendirilirler. Burada kanun metni tam mükellefiyet ile ilgili temel çıkış noktasını "kanuni merkez" ve "iş merkezi" kavramlarına dayandırmaktadır¹¹⁶.

Kanuni merkez, kurumlar vergisine tabi kurumların tüzük, ana sözleşme ve teşkilat kanunlarında gösterilen yer olarak tanımlanmaktadır. Türk Ticaret Kanunu'na göre kurulmuş olan sermaye şirketleri ve kooperatifler mutlak bir şekilde ana sözleşmelerinde kanuni merkezlerini göstermek durumundadırlar. KVK, Md.3/6'ya göre; iş bakımından işlemlerin tümünün fiilen toplandığı ve yönetildiği merkez olarak ifade edilen iş merkezi açıkça anlaşılacağı üzere fiziken bir merkez veya mekân imgeleminden ziyade faaliyete esas işlerin yoğunlaştığı yere işaret etmektedir. Buna göre iş merkezinin belirlenmesine ilişkin bir tespit yapmak gerekirse; üretimin, personelin, gelir ve gider büyüklüklerinin yoğunlaştığı, genel kurulun ve yönetim kurulunun toplandığı, kurumu yönetenlerin ikametgâhlarının bulunduğu yer olarak ele almak mümkündür¹¹⁷.

Kanun metninde ifade edildiği üzere tam mükellefiyetin gerçekleşmesi için iş merkezlerinin veya kanuni merkezlerden birinin Türkiye sınırları içerisinde bulunması yeterli gelmektedir. Bu koşul altında kurumlar vergisi mükellefi olacak herhangi bir kurum hem Türkiye içinde elde etmiş olduğu hem de Türkiye dışında elde edecekleri gelirler üzerinden vergiye tabi tutulacaktır. Bununla birlikte KVK Md.33/1'e göre; yabancı ülkeler de elde edilerek Türkiye'de genel sonuç hesaplarına intikal ettirilen kazançlardan mahallinde ödenen kurumlar vergisi ve benzeri vergiler, Türkiye'de bu kazançlar üzerinden tarh olunan kurumlar vergisinden indirilebilecektir¹¹⁸. İş merkezi genellikle yabancı sermayeli kuruluşlar için önem arz etmektedir. Eğer bu kurumların iş merkezlerinin Türkiye sınırları içerisinde yer alması söz konusu ise tam mükellefiyet esasına göre uygulama yapılacağı

¹¹⁶ Volkan Alptekin, **Türk Vergi Sistemi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2013, s.160 .

¹¹⁷ Alptekin, **a.g.e.**,s.160.

¹¹⁸ Kızılot ve Taş, **a.g.e.**,s.264.

anlatılmaktadır. İş merkezlerinin neresinin olacağı hususunun belirlenmesi işletmeler bazında titizlikle yapılmalıdır. İş merkezlerinin belirlenmesindeki en önemli unsur, kurum ve kuruluşların istedikleri bir ülkeye iş merkezlerini kaydırması ile vergi kaçırmalarını önlemektir.

2.3.1.2.2. Kurumlar Vergisinde Dar Mükellefiyet

Yukarıda tam mükellefiyetin sınırları çizilirken iş veya kanuni merkezinden herhangi birinin Türkiye'de bulunduğu kurumlar tam mükellef olarak kabul edilmekteydi. Dar mükellefiyet ise kurumlar vergisine tabi tutulan kurumların iş ve kanuni merkezlerinin her ikisinin de Türkiye dışında olmasıyla açıklanabilmektedir. Buna göre kanuni ve İş merkezlerinin her ikisinin de Türkiye dışında olduğu kurumların Türkiye içinde elde ettiği gelirler kurumlar vergisine tabi tutulacaktır. KVK Md.3/3'e göre dar mükellefiyet konusuna giren kurum kazançları şu şekilde sıralanmaktadır;¹¹⁹

- VUK hükümlerine uygun Türkiye'de devamlı temsilci veya iş yeri bulundurmakta olan yabancı kurumlar tarafından bu yerlerde veya bu temsilciler vasıtasıyla yapılan işlerden elde edilen ticarî kazançlar.
- Türkiye'de bulunan ziraî işletmelerden elde edilen kazançlar.
- Türkiye'de elde edilen serbest meslek kazançları.
- Taşınır ve taşınmazlar ile hakların Türkiye'de kiralanmasından elde edilen iratlar.
- Türkiye'de elde edilen menkul sermaye iratları.
- Türkiye'de elde edilen diğer kazanç ve iratlar.

Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankaları, 5411 Sayılı Kanun gereği, kanuni merkezleri ülkemizde bulunma zorunluluğundan dolayı tam mükellef olarak kabul edilmekte ve bu esaslara göre vergilendirilmektedirler. Dar mükellef kurumların çifte vergilendirmeyi önleme amaçlı yetkili makamlardan o ülkenin tam mükellef esaslarına tabi olduklarına dair belge ibraz etmeleri zorunludur. İbraz edememeleri halinde ise karşımıza çift vergilendirme sorunu ortaya çıkmaktadır.

¹¹⁹ Alptekin, a.g.e.,s.160 ve KVK, Md. 3.

2.3.1.3. Kurumlar Vergisi ve Stopaj Durumu

Tüzel kişiliklerin elde ettikleri gelirlerin vergilendirilmesi için önceki dönemde 5422 Sayı Kurumlar Vergisi Kanunu yürürlükten kaldırılarak, 1 Ocak 2007'den bu yana geçerli olan 5520 Syl. Kurumlar Vergisi Kanunu yürürlüğe girmiştir¹²⁰. KVK, 1.Md.'sine göre kanunun konusu yukarıda da detaylı ifade edildiği gibi kurum kazançlarının vergilendirilmesidir. Genel olarak sermaye şirketi olarak kabul edilen banka ve katılım bankalarının bu kanun kapsamında hüküm altına alınarak vergilendirilmesi yoluna gidilmiştir. Bankalar için tahakkuk edecek kurumlar vergisi matrahı cari döneme ait elde edilen safi kurum kazancından oluşmaktadır. Kurum kazancının tespit edilmesinde ise 193 Syl. GVK ve 213 Syl. VUK hükümlerine göre varlıkların değerlendirilmesine dair hükümler uygulanmaktadır. Safi kazancın ortaya çıkarılmasında ise cari dönemde sağlanan gelirden giderlerin indirilmesi ile ortaya çıkarılan tutar esas alınmaktadır. İndirilecek ve indirilemeyecek unsurlar yine GVK'nın 40. ve 41. Md.lerinde belirtilmektedir¹²¹.

KVK yükümlüsü olan bankalar GVK hükümlerine ilave olarak KVK, 8-10. Md. lerinde anılan giderleri düşükten sonra safi gelirlerini ortaya çıkarabilmektedir. İndirilmesi mümkün olmayan giderlere dair GVK'nın 41.ve 15. Md.si bankaların Kurumlar Vergisine tabi olan kurum kazançlarının tespit edilmesinde geçerlidir. Bankaların kurumlar vergisinin tarhiyatı onların beyanlarına yapılmaktadır. Buna göre KVK, 32. Md.'sine göre yurt içi ve dışında elde edilmiş olan istisnalar hariç kazançlar yüzde 22 oranında kurumlar vergisine tabi tutulmaktadır. Kurumlar vergisi beyanname ile ödenmekte olup cari hesap dönemi kapandıktan sonraki ayı izleyen dördüncü ay içerisinde mükellef bankaların bağlı oldukları büyük mükellefler vergi dairesine muhtasar beyanname ile bildirilir. Beyanname verildiği ayın 26. Günü mesai sonuna kadar ise vergi ödenir. Bu süreçte uygulanan geçici vergi ise gerçek usule göre vergiye tabi tutulan kurumlar ve gelir vergisi mükelleflerinin cari vergi döneminde elde ettikleri gelirlerden ödeyecekleri tutardan mahsup edilmek üzere ödenecek olan vergidir¹²².

¹²⁰ Mualla Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, **Vergi Hukuku**, 5. Bs., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1997, s.329.

¹²¹Çiltepe Bican, "Dar Mükellef Kurumların Vergilendirilmesi", http://archive.ismmmo.org.tr/docs/sunular/BicanCiltepe_27.07.2007.pdf, Erişim Tarihi: 20.01.2016.

¹²² Çiltepe, a.g.e.

GVK, 120. Md.'sine göre, basit usule göre vergilendirilenler hariç olmak üzere gerçek usule göre vergi muhatabı olan ticaret erbabı ve serbest meslek mensupları cari vergi döneminde her üç aylık kazançlarının üzerinden yüzde 15 oranında geçici vergi ödemektedirler. Kurumlar vergisi mükellefleri için ise geçici vergi oranı tutarı safi kurum kazancının üzerinden yüzde 22 olarak uygulanmaktadır¹²³.

Tablo 2: Geçici Verginin Beyanı Ödeme Dönemleri

	Beyan	Ödeme
Geçici Vergi Beyannamesi (01-03 Dönemi)	14 Mayıs Akşamına Kadar	17 Mayıs Akşamına Kadar
Geçici Vergi Beyannamesi (04-06 Dönemi)	14 Mayıs Akşamına Kadar	17 Ağustos Akşamına Kadar
Geçici Vergi Beyannamesi (06-09 Dönemi)	14 Mayıs Akşamına Kadar	17 Kasım Akşamına Kadar
Geçici Vergi Beyannamesi (09-12 Dönemi)	14 Mayıs Akşamına Kadar	17 Şubat Akşamına Kadar

Kaynak: Verginet, https://www.verginet.net/dtt/7/BeyannameVermeveOdemeSureleri_15142.aspx, Erişim Tarihi: 01.05.2019.

Yukarıda yer alan bilgiler doğrultusunda kurumlar vergisi yükümlüsü bulunan bankalar için de cari vergilendirme döneminin kurumlar vergisine mahsup edilmek üzere üçer aylık dönemler itibarıyla kurum kazancı üzerinden geçici vergi hesaplanmaktadır. Hesaplanan geçici vergi üç aylık dönemi izleyen ikinci ayın 14.günü akşamına kadar bağlı olan vergi dairesine beyan edilir ve 17. günü akşamına kadar da ödenmelidir¹²⁴.

2.3.2. Harçlar

Bankalar 492 sayılı Harçlar Kanununa göre yapmış oldukları finansal işlemler izinleri ile kadastro ve tapu işlemlerinden dolayı harç ödemek durumundadırlar. Nitekim bu konuda 492 sayılı Kanunun 123/3 Md.'sinde “Anonim, eshamlı komandit ve limited şirketlerin kuruluş, sermaye artırımı, birleşme, devir, bölünme ve nev’i değişiklikleri nedeniyle yapılacak işlemler ile Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve

¹²³ Ufuk Özdemir, “Geçici Vergi Nedir? Uygulama Nasıl Yapılmalıdır? Örnek Uygulamalar”, <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/ufuk/011/>, Erişim Tarihi: 01.02.2016.

¹²⁴ Eda Elmas Şahin, **Türkiye’de Bankaların Vergisel Yükümlülükleri ve Bankacılık İşlemlerinin Vergisel Boyutu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul,2010,s.57.

Kefalet Kooperatifleri (Bu kooperatifler ile Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma Anonim Şirketi tarafından bankalardan kullanılacak krediler için verilecek kefaletler dahil) bankalar, yurt dışı kredi kuruluşları ve uluslar arası kurumlarca kullanılacak kredilerin temini ve bunların teminatları ile geri ödenmelerine ilişkin işlemler bu Kanunda yazılı harçlardan müstesnadır.” hükmü yer almaktadır¹²⁵.

Bu hükme göre bankalarına kullandırdıkları her çeşit kredilerle bunların geri ödenmesi esnasında harç istisnası uygulanacağı belirtilmektedir. Kanunun 1.Md.’sinde alınacak harç miktarları belirtilirken 8. Md.’sinde ise finansal faaliyet ve işlemler başlığı altında finans kurumlarını ilgilendiren hususlara yer verilmektedir. Bankaların finansal faaliyetleri dolayısı ile sorumlu oldukları harçların bazıları kuruluş aşamasında bazıları da kuruluştan sonra ve yıllık olarak tahsil edilmektedir. Diğer yandan bankaların sorumlu oldukları harçlar açmayı planladıkları şube sayılarına göre de değişmektedir. Bu harçlardan finansal faaliyetleri yerine getiren bankalar ile katılım bankaları, faktoring ve finansal kiralama işletmeleri, sermaye piyasasında faaliyet gösteren aracı kurumlar, emeklilik ve sigorta işletmeleri sayılabilmektedir¹²⁶.

Bankalar ayrıca finansal işlemlerden dolayı faaliyet harçları ödemekle birlikte aynı zamanda işlemlerin nitelik ve türüne bağlı olarak yargı ve noter gibi harçları da ödemektedirler.

2.3.3. Finansal Faaliyet Harçları

Harçlar Kanunu’nun 113. maddesi gereğince, bankalar, özel finans kurumları (katılım bankaları), sermaye piyasası aracı kurumları, yatırım ortaklıkları, finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri, yetkili müesseseler (döviz büfeleri), sigorta ve emeklilik şirketleri ile diğer finansal kurumlar tarafından yıllık olarak finansal faaliyet harçları ödemek zorunluluğu vardır.

Yıllık bazda alınan finansal faaliyet harçları, Harçlar Kanunu’nun 113. maddesi gereği her yıl Ocak ayının başında yıllık olarak tahakkuk ettirilmiş sayılıp, ayrıca mükellefe tebliğ edilmeksizin Ocak ayı içerisinde ödenmektedir. Belirtilen

---

¹²⁵ 492 Syl. Harçlar Kanunu 17.07.1964 tarihli ve 11756 sayılı Resmi Gazete, Md.123.

¹²⁶ <http://www.verginet.net>, “Banka ve Finans Kurumlarının Finansal Faaliyet Harçları”, <http://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2014-17.aspx>, Erişim Tarihi: 20.02.2019.

tarihten sonra yapılacak ödemelerde ise, idarece 6183 Sayılı Kanuna göre gecikme zammı uygulanacaktır.

Bu konuda 8 Sayılı Tarifede anılan 11/1 No'lu bölümde serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalarla kuruluş ve faaliyete dair belgeler harç kanunu kapsamında vergiye tabidir. Ek 6'da 2019 yılına ait finansal faaliyet harcına tabi işlemlerin listesi ve bunlara ait oranlar gösterilmiştir.

2.3.4. TMSF Primleri

Tasarruf mevduatı ve katılım fonu sigortası, mevduat ve katılım fonu toplamaya yetkili mevduat ve katılım bankalarının (kredi kuruluşlarının) BDDK tarafından faaliyet izinlerinin kaldırılması durumunda, mevduat ve katılım fonu hak sahiplerinin maruz kalacağı kayıpların devlet veya bu amaçla kurulmuş özel bir kurum tarafından kısmen ya da tamamen ödenmesinin garanti edilmesidir. Türkiye'de mevduatın ve katılım fonlarının sigortalanması yetki ve görevi kamu tüzel kişiliğini haiz TMSF'ye aittir¹²⁷.

Türkiye'de faaliyet gösteren, mevduat ve katılım fonu kabulüne yetkili yerli ve yabancı tüm kredi kuruluşları ile merkezi yurt dışında bulunan kredi kuruluşlarının Türkiye'deki şubelerinde bulunan mevduat ve katılım fonları sigorta sistemine dahildir. Tasarruf mevduatı ve katılım fonuna ilişkin sigorta primleri ilgili kredi kuruluşu tarafından TMSF'ye ödenir.

2.3.5. BDDK Katılma Payı

BDDK'nın mali kaynağı, bankalar, finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri ve finansman şirketlerince bütçenin yürürlüğe girmesinden önce katılma payı adı altında Kuruma yapılacak ödemelerle karşılanmaktadır.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 101. maddesine göre, Kurumun gelirlerinin, giderlerini karşılaması esastır. Kurum bütçesi 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümlerinde belirlenen usul ve esaslara göre hazırlanır ve kabul edilir.

Kurumun mali yıl sonunda oluşan gelir fazlaları, izleyen yılın mart ayı içinde genel bütçeye gelir olarak aktarılır. Ancak, Kurum bütçe durumunu göz önünde bulundurarak daha önce de aktarma yapabilir.

¹²⁷ Ayrıntılı Bilgi İçin Bknz. <http://www.tmsf.org.tr/mevduat.sigortasi.tr>, (Erişim tarihi: 15.01.2019).

Kurumun bütçe yılı takvim yılıdır. Kurumun giderleri, bankalar, finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri ve finansman şirketlerince bütçenin yürürlüğe girmesinden önce katılma payı adı altında Kuruma yapılacak ödemelerle karşılanır. Giderlere katılma payı olarak tahsil olunacak tutar, söz konusu kuruluşların bir önceki yılsonu bilanço toplamalarının onbinde üçünü geçemez. Belirlenen süre içerisinde ödenmeyen katılma payları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

2.3.6. TBB Masraf İştirak Payı

Türkiye'de faaliyet gösteren bütün mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları Kanun hükümlerine göre faaliyet izni aldıkları tarihten itibaren bir ay içinde Birliğe üye olmak, bu statü hükümlerine uymak ve Birliğin yetkili organlarının aldığı kararları uygulamak zorundadır.

TBB'nin 17 Temmuz 2006 tarih ve 26231 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan kuruluş kanununun 22. maddesine göre;

(1) Birliğin hesap yılı 1 Temmuz'da başlayan 12 aylık dönemdir.

(2) Genel Kurulda kabul edilen bütçede yer alan masraf iştirak payları bu Statünün 11. maddesine göre saptanan oy hakları ile orantılı olarak üyeler arasında bölüştürülür.

(3) Her üye hissesine düşen masraf iştirak payını Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nda açılan bir hesaba Haziran ayı sonuna kadar yatırmak zorunda olup, üyelerce süresi içinde yatırılmayan iştirak payları icra yoluyla tahsil edilir. Masraf iştirak paylarına ilişkin Birlik Yönetim Kurulu kararları 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 68. maddesi uyarınca yazılı resmi belge niteliğindedir.

(4) Birlik üyeliğinin herhangi bir nedenle son bulması halinde peşin tahsil edilen masraf iştirak payları iade edilmez. Birlik üyeliğinin herhangi bir nedenle son bulması halinde tahsil edilemeyen iştirak payınının 3. fıkra hükümleri çerçevesinde üyelerden tahsili konusunda Yönetim Kurulu yetkilidir.

2.3.7. Emlak Vergisi

Servet üzerinde alınmakta olan Emlak Vergisi 1319 sayılı kanunla düzenlenmiştir. Daha önce beyan usulüne göre tahsil edilen vergi 2002 yılında yapılan düzenleme ile kaldırılmıştır. Kanunun 1. Md.'sinde verginin konusu olan

varlıklar olarak Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer alan binaları ve bunlara mütemmim cüzleri kapsamaktadır. Burada sözü edilen mütemmimcüz kavramı binaya ait ve ayrılmaz parçalar olarak kabul edilmekte olup VUK'a göre tanımlanmıştır. Örneğin binanın balkonu konuttan ayrı sayılamamaktadır.

Emlak Vergisi kanununa göre verginin sorumlusu binanın mülkiyetinin elinde bulunduranlar veya mülkiyette hissesi olanlar olarak açıklanmaktadır. Ancak el birliği ilkesine göre mülkiyet sahipliği bulunanlar bu vergiden müteselsil olarak mükelleftir. Bundan dolayı bankalarda faaliyet gösterdikleri binaların kendi mülkleri veya hissedarı olmaları durumunda Emlak Vergisi kanununa göre verginin ödenmesi bakımından mükellefiyete tabidir.

Üzerinden vergilendirme yapılacak matrah ise kanunun 7.Md.'sinde belirtildiği gibi arazi veya binanın değeri olmaktadır. Vergilendirme dönemi ise kanunun 11. Md.'sinde açıklandığı üzere BKK uyarınca yılda bir olabileceği gibi dört yılda bir olarak belirtilmiştir. Verginin ödenmesi ise beyana tabi olunduktan sonra cari yılın Mart, Nisan ve Mayıs birinci taksiti, Kasım ayında da ikinci taksiti binanın değeri üzerinden ilgili belediyelere ödenir. Katılım bankaları da sahip oldukları gayrimenkuller üzerinden emlak vergisi ödemekle mükelleftirler. Emlak Vergisi yıldan yıla değişen miktarlarda olduğundan her yıl bir öncekinden farklı ödenir. 2019 yılı Emlak Vergisi tablosu aşağıdaki detaylı olarak gösterilmiştir.

Tablo 3: Emlak Vergisi Oranları

EMLAK VERGİSİ ORANLARI	3030 Sayılı Kanunun uygulandığı büyükşehir belediyesi sınırları ve mücavir alanlar için	Normal Oranlar
Binalarda (meskenlerde)	Binde 2	Binde 1
Binalarda (diğerlerinde)	Binde 4	Binde 2
Arsalarda	Binde 6	Binde 3
Arazilerde	Binde 2	Binde 1

Kaynak: www.istanbulymmo.org.tr/TR/PopUp.aspx?ID=1003, Erişim Tarihi: 25.04.2019.

2.3.8. İlan ve Reklam Vergisi

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu (BGK)'nın 12. Md.'sinde belediye mücavir alan sınırları içerisinde yapılan her türlü ilan ve Reklam Vergisine tabidir¹²⁸. Bu

¹²⁸ Belediye Gelirleri Kanunu Kanun Numarası: 2464 Kabul Tarihi: Tarih: 26/5/1981 Yayımlandığı R. Gazete: Tarih : 29/5/1981 Sayı : 17354 Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 20 Sayfa : 280.

vergi işyerlerinin tabela ve reklam maksatlı görsellerine yöneliktir. Bankalar ilan ve reklama yönelik işleri bizzat kendileri yaparsa verginin de doğrudan sorumlusu olurlar. Ancak ilan ve reklam işlerini bu işi meslek olarak yapanlar aracılığı ile yaptırırlarsa, vergiyi banka adına hizmet satın işletme ödemektedir. Vergi ilgili belediyelere ödenmektedir¹²⁹.

BGK 12. Md.'sinde nelerin ilan ve reklam vergisine tabi olacağı açıklanmaktadır. Buna göre bankalar için önemli olanlardan bazıları şu şekildedir; “TRT tarafından yayınlanan ve yapılan ilan ve reklamlar; Her türlü gazete, dergi ve kitaplarda yapılan ilan ve reklamlar; Katılım Bankalarına ait işyerlerinin iç veya dış kapılarına konan ve kimliklerini gösteren levhalar; Umumi mahallerde reklam amacı ile konulacak sıra, bank ve benzeri gereçler üzerindeki ilan ve reklamlar vergiye tabi değildir”¹³⁰.

İlan ve reklam vergisi gerek bankaca ödendiğinde gerekse bu işi meslek olarak yapanlarca ödensin, ilan ve reklamın yayınlandığı ayın 20. Günü beyanname ile ödenir.

2.3.9. Çevre ve Temizlik Vergisi

BGK uyarınca ihdas edilmiş olan Çevre ve Temizlik Vergisi (ÇTV), yine BGK 44.Md.'sine göre belediye mücavir alan sınırları içerisinde yer alan işyeri, fabrika ve konut gibi yerlerden alınmaktadır. Yıllık olarak ödenen bu verginin mükellefi binaların mülk sahibi olanlar değil kullanıcılarıdır. Bankalarda hem mülkiyetinde olan hem de kullandıkları kiralık işyerlerinde ait Çevre Temizlik Vergisi ödemekler yükümlüdür¹³¹. Bu vergi 2 taksit şeklinde ödenebilmektedir. Dileyen kurumlar tarafından peşin olarak yıllık şekilde de ödenebilmektedir. ÇTV her sene bakanlar kurulu tarafından belirlenen emlak vergisi yeniden değerlendirme oranının yarısı kadar arttırılmaktadır.

¹²⁹ Erdoğan Öz, “Belediyelere Ödenecek Yıllık İlan ve Reklam Vergisi” (Yeminli Mali Müşavir) <http://www.ertadenetim.com/2015/01/bulten-2015-22-2015-ocak-ayinda-belediyelere-odenecek-yillik-ilan-ve-reklam-vergisi-uygulamasi/>, E.T. 02.02.2016.

¹³⁰ Kamuya Açık Alanlarda İlan, Reklam ve Tabela Yönetmeliği, <http://ared.org.tr/wp-content/uploads/2014/04/1387833095-Aydin.pdf>, E.T. 02.02.2016.

¹³¹ TÜRMOB, Çevre Temizlik Vergisi Tutarları, http://www.turmob.org.tr/arsiv/mbs/pratikBilgiler/cevre_temizlik-2014.pdf, E.T. 02.02.2016.

2.3.10. Motorlu Taşıtlar Vergisi (MTV)

197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi (MTV), servet üzerinden alınan bir başka vergi türüdür. Kanununun 1.Md.'sinde göre verginin konusu "Karayolları Trafik Kanunu'na göre trafik şube bürolarına kayıt ve tescil edilmiş bulunan motorlu kara taşıtları ile Ulaştırma Bakanlığı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğüne kayıt ve tescil edilmiş olan uçak ve helikopterlerin MTV'ye tabi oldukları belirtilmekle birlikte 3. Md.'sinde ise verginin mükellefinin, trafik sicili ile Ulaştırma Bakanlığı'nca tutulan sivil hava vasıtaları sicilinde adlarına motorlu taşıt ve tescil edilmiş olan gerçek ve tüzel kişiler" olduğu hüküm altına alınmıştır.

Kanun'un 9. Md.'sinde, MTV'lerin taşıtların kayıt ve tescilinin yapıldığı vergi dairesi tarafından her yıl Ocak ayının başında yıllık olarak tahakkuk ettirileceği ifade edilmektedir. Tahakkuk edilen vergi ayrıca mükellefe tebliğ olmadan, vergi tahakkuk ettirilen günde tebliğ edilmiş sayılmaktadır. MTV'ler her yıl Ocak ve Temmuz aylarında iki eşit taksitte ödenmektedir. Takvim yılının ilk altı ayında taşıtın bünyesinde bir değişiklik olduğu takdirde veya verginin artırılması veya azaltılması halinde ikinci taksit yeni duruma göre ödenecektir. MTV'nin tutarı ise aracın model yılı, cinsi, motor silindir hacmi gibi pek çok değişkene göre hesaplandığından tahakkuku vergi dairesince yapılmaktadır¹³². Katılım bankalarında her şubeye tahsis edilen minimum bir araç bulunmaktadır. Tahsis edilen bu aracın genellikle şube yöneticileri tarafından kullanılması gerçek kişiler gibi vergi ödeme sorumluluğunu da beraberinde getirmektedir.

---

¹³² Halil İbrahim Turan, Motorlu Taşıtlar Vergisi Hakkında Bilinmesi Gerekenler, <http://www.halilibrahimturan.av.tr/haber-detay.php?id=153&iframe=true&width=850&height=550>,E.T. 02.02.2016.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ DOLAYLI OLARAK ÖDEMEKLE YÜKÜMLÜ OLDUKLARI VERGİLER

Bu tip vergiler, katılım bankalarının doğrudan yaptıkları işlemler üzerinden değil, faaliyetlerini yerine getirirken muhatap oldukları işlemlerden dolayı ödemek veya aracısı olmak durumunda kalmasından kaynaklanan vergilerdir. Stopaj kelime anlamı ile günlük hayatta da sık sık kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde de, gelir elde eden kişiler, beyan usulüne göre gelir üzerinden hesaplanacak vergiyi ödemek zorundadır. Fakat bazı durumlarda da beyana gerek kalmaksızın, örneğin ücretin ödenmesi anında kaynakta kesilen vergilerde olduğu gibi, iş yapılan kurum adına vergi dairesine yatırılan kesintiler olduğu görülmektedir. Stopaj vergi gelirlerinin hızlıca toplanmasını sağlayarak devletin bütçesine hızlı ve etkin bir şekilde gelir sağlamaktadır. Vergi kayıp ve kaçakçılığının da önüne geçmektedir. Bankaların dolaylı olarak sorumlu sıfatı ile muhatap oldukları vergiler aşağıda detaylı olarak anlatılmıştır.

3.1.1. Gelir Vergisi Stopaj Yükümlülükleri

GVK'ya göre gelirin ölçülmesinde, sosyal hasılanın oluşumuna sağlanan katkı karşılığı elde edilen mal ve hizmetler dikkate alınmıştır. Aynı kanunun 2. Md.'sinde gelir kapsamına giren kazanç ve iratlar, ticari kazançlar, zirai kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları ve diğer kazanç ve iratlar olmak üzere yedi başlık halinde sayılmış bulunmaktadır¹³³. Bundan dolayı gelir vergisi gerçek kişilere bağlı bir vergi olduğundan gelir kapsamına giren unsurların tespitinden sonra bu verginin mükellefinin belirlenmesi gerekir. Mükellefiyet, kişiye iki şekilde sorumluluk yükler. Birincisi, kanun hükümleri çerçevesinde şekil ve usul yönünden yerine getirmesi gereken görev ve ödevler, ikincisi ise genellikle para olarak meblağın ödenmesidir.

VUK 8. Md.'sine göre mükellef; “ kendisine vergi borcu terettüp eden gerçek veya tüzel kişi” olup her verginin bir mükellefi vardır. GVK, 1.Md. ile gerçek kişilerin gelirlerinin bu kanuna tabi olacağı açıkça belirtilmiş olduğundan katılım

---

¹³³ Türkben Pedük, “Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşlarının Dar Mükellef Olduklarını Türk Vergi İdaresine İspat Etme Sorunu ve Çözüm Önerileri”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 122, Şubat, 2003, s.97.

bankaları stopaj yönünden verginin sorumlusu durumundadır¹³⁴. Dolayısı ile bir gerçek kişinin vergi mükellefi olabilmesi için kanuni haklarını kullanma hakkına sahip olması diğer bir deyişle reşit olması şart değildir. Ancak bu durumda mükellefiyetin getirmiş olduğu görev ve ödevler veli, vasi, kayyım aracılığıyla yerine getirilir. Mükellefiyetin getirmiş olduğu görevler sözlü veya yazılı olarak başkasına devredilemez¹³⁵.

3.1.1. Gelir Vergisinde Mükellefiyet Türleri

Türk vergi hukukunda vergi mükellefleri Kurumlar Vergisi ve Gelir Vergisi Kanununa göre tanzim edilmekte olup bunlar aşağıda açıklanmıştır.

3.1.1.1. Gelir Vergisinde Dar Mükellefi

Gelir vergisinde dar mükellefiyet, Türkiye’de yerleşik olmayan gerçek kişilerin Türkiye’de elde etmiş oldukları kazanç ve iratları vergilemeyi amaçlayan bir müessesedir. Bu bakımdan katılım bankaları, bazı dış ticaret işlemleri, yabancı menşeli işletmelerle olan çalışmaları, yabancılardan hizmet alımları gibi konularda dar mükellefiyet kapsamında sorumlu olmaktadır. Çünkü tam mükellefiyette gelir şahıstan hareketle kavrandığı halde, dar mükellefiyette önem taşıyan husus, Türkiye’de gelirin elde edilmiş olup olmadığıdır. Gelir Vergisi Kanununun 6’ncı maddesinde dar mükellefiyet konu edilmiş ve Türkiye’de yerleşmiş olmayan gerçek kişilerin sadece Türkiye’de elde ettikleri kazanç ve iratlar üzerinden vergilendirilecekleri belirtilmiştir¹³⁶. Uygulamada görülen en kolay ve yaygın olarak kullanılan stopaj, ücretlerin kaynağında kesilen gelir vergisidir.

Günümüzde halen yürürlükte bulunan 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa göre mukim olan ya da mukim sayılan gerçek kişilerin bir takvim yılı içerisinde elde ettikleri kazanç ve iratlar gelir vergisine tabi tutulmakta olup aşağıda gösterildiği gibi 7 unsurdan oluşmaktadır. Ticari Kazançlar, Zirai Kazançlar, Ücretler, Serbest Meslek Kazançları, Gayrimenkul Sermaye İratları, Menkul Sermaye İratları ve Diğer Kazanç ve İratlarıdır. Bu 7 grupta elde edilen kazançları GVK Dar ve Tam olarak yukarıda

¹³⁴ Yılmaz Özbalcı, **Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Oluş Yayıncılık, Ankara, 2001, s.89.

¹³⁵ Hakan Bay, **Gelir Vergisinde Basit Usul Uygulaması**, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, SBE, İzmir, 2003, s.8.

¹³⁶ Özbalcı, a.g.e., s.101.

ifade edildiği gibi ikiye ayırmaktadır. Her iki durumda da yani dar ya da tam mükellefiyet hallerinde verginin alınması süreçleri birbiriyle oldukça benzerlik göstermektedir.

3.1.1.1.2. Gelir Vergisinde Tam Mükellefiyet

GVK 3.Md.sine göre uyarınca, Türkiye’de mukim gerçek kişilerle resmi kurum ya da merkezi Türkiye’deki işletmelere bağlı bulunan ve adı geçen işletmelerin işlerinden dolayı yabancı ülkelerde ikamet eden Türk vatandaşları, Türkiye içinde ve dışında elde ettikleri kazanç ve iratlardan dolayı bunlar üzerinden vergilendirileceklerdir. Yine GVK, 3/1 Md. ve 4. Md.’lerinde mükellefiyetin sınırları çizilirken “oturma süresi” ve “ikametgah” olmak üzere iki kıstas belirlenmiştir. Yukarıda da ifade edildiği gibi 6 aydan uzun mukim olma ve diğer alt koşullar gerçekleştiğinde tam mükellefiyet başlamaktadır. Başka bir deyişle dar mükellefiyet koşulları ortadan kaldığında tam mükellefiyetten söz edilmektedir¹³⁷.

Mukim sayılan haller ile başlayan tam mükellefiyet durumunda, bu kapsamda değerlendirilen kişiler, GVK, 5:Md.’sine göre Türkiye içinde ve dışında elde ettikleri kazançlar üzerinden vergilendirilmektedir. Yine daha önce de açıklandığı üzere GVK, mukimlik koşulunun belirlenmesinde Medeni Kanuna atıfta bulunmaktadır. İlgili kanunun 19. Md.’sinde, bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu kısım yerleşim yeri olarak tanımlanmış ve bir kimsenin aynı zamanda birden fazla yerleşim yeri olamayacağı belirtilmiştir. Buna göre, yerleşim yeri yani ikametgâh, kişinin oturduğu meskenden, nüfusa kayıtlı bulunduğu yerden, işyerinden ve vatandaşlık nedeniyle bağlı olduğu yerden farklı bir kavramdır¹³⁸. Bir kişinin yerleşim yerinin doğmuş olduğu ülke ile aynı olması, nüfusa kayıtlı olduğu il ya da ilçe ile aynı olması söz konusu değildir. Kişi yerleşim yerini kendisi belirleyebilir. Buradaki önemli unsur kişinin özgür iradesi ile bir yeri yerleşim yeri olarak kabul etmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Diğer taraftan, Türkiye’de yerleşme ölçütünün kabüllerinden biri olan oturma süresindeki “oturma” eylemi, mutlaka bir mesken edinmeye bağlanmamıştır. Buradaki “oturmak” kelimesi “bulunmak” anlamına gelmektedir. Genel olarak

¹³⁷ Pedük, a.g.e.,s.97.

¹³⁸ Soydan, B. Y. .Dar Yükümlülerin Elde Ettikleri Ücretlerde Türk Vergi Anlaşmalarının Rolü, Vergi Dünyası, Sayı:149,1994, ss.76-90,s.78-80.

değerlendirildiğinde hem GVK 2. ve 3. Md.'lerinde bir uyruklu ilkesi benimsenmekle birlikte bu ilkenin kapsamı da Medeni Kanunla tespit edilmiştir¹³⁹.

Katılım bankaları gelir vergisi bakımından stopaj yapmakla sorumlu tutulmaktadır. GVK'nın ilgili maddelerinde anılan ve yukarıda ifade edilen 7 unsur üzerinde gerçek kişilerin elde ettikleri gelirler bankaca tevfikata tabi tutulmaktadır¹⁴⁰. Aşağıda Tablo 4'de 2019 yılına ait gelir vergisi stopaj oranları gösterilmiştir. Buna göre tabloda yer alan ve elde ilgili cari dönemde elde edilmiş gelir üzerinden belli bir oranla vergi stopajı uygulanmaktadır.

Tablo 4: 2019 Yılı Gelir Vergisi Tarifesi

18.000 TL'ye kadar	15%
40.000 TL'nin 18.000 TL'si için 2.700 TL, fazlası	20%
98.000 TL'nin 40.000 TL'si için 7.100 TL, (ücret gelirlerinde 148.000 TL'nin 40.000 TL'si için 7.100 TL), fazlası	27%
98.000 TL'den fazlasının 98.000 TL'si için 22.760 TL, (ücret gelirlerinde 148.000 TL'den fazlasının 148.000 TL'si için 36.260 TL), fazlası	35%

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı, <https://www.gib.gov.tr/yarim-ve-kaynaklar/yararli-bilgiler/gelir-vergisi-tarifesi-2019>, Erişim Tarihi: 14.05.2019.

Katılım bankalarınca gelir vergisi yönünden tevkifata tabi tutulan gelir kalemleri başlıca şu şekildedir,

- Çalışanlara ödenen ücretler (2019 Takvim yılı, GVK Md.103);
- TL ve DTH Hesaplarına yürütülen kâr payları üzerinden yapılan stopaj uygulamasına göre; TL ve Döviz mevduat hesaplarından vadeye göre stopaj şu şekilde düzenlenmiştir. TL mevduatta 31 gün-6 aya kadar olan vadelerde %15, 6 aydan 1 yıla kadar olan vadeler için %12, 1 yıldan uzun vadeler için ise %10'dur. DTH'lerinde 31 gün-6 aya kadar olan vadeli mevduatlar için %20, vadesi 6 aydan 1 yıla kadar olan mevduatlarda %20'dir. 1 yıldan uzun vadelerde ise %18'dir¹⁴¹.

¹³⁹ Soydan, a.g.e., s.78-80.

¹⁴⁰ Osman Pehlivan, **Vergi Hukuku**, Derya Kitabevi, Trabzon, 2005, s.170.

¹⁴¹ https://www.kuveytturk.com.tr/_assets/files/katilma-hesaplarinda-kar-paylasim.pdf, Erişim Tarihi.: 25.04.2019.

3.1.1.2. Kâr Payı Dağıtım Stopajı

Kurum kazançlarında kâr payı dağıtımı yapılması halinde %15 gelir vergisi stopajı uygulanırken, herhangi bir kâr dağıtımı söz konusu olmaz ise kuruma %22 kurumlar vergisi oranı uygulanmaktadır. Kâr dağıtımında katılım bankaları, vergilendirme bakımında anonim şirketlerle aynı hükümlere tabidir. Kâr dağıtımında 5520 Sayılı KVK'nın 15 ve 30 Md.'leri ile GVK'nın 94. Md.'sinde düzenleme yapılmıştır. GVK'nun 22. Md.'sine göre anonim ve limitet şirketlerden kâr payı alanlar menkul sermaye geliri elde etmiş sayılmaktadırlar. Buna göre GVK, 75. Md'sine göre stopaja tabi tutulacak kâr payları şu şekildedir;¹⁴²

- Her nevi hisse senetlerinin kâr payları,
- İştirak hisselerinden doğan kazançlar,
- Kurumların idare meclisi başkan ve üyelerine verilen kâr paylarıdır.

Tam mükellefiyete tabi olan bankalar eğer kâr payı yaparlarsa %15 oranında stopaj uygulamalıdır. Ancak dar mükellef olanlar kâr payı dağıtım yapamadıklarından bundan muaf tutulmaktadır. GVK, 75/4 ve KVK hükümlerine göre özel beyan veya yıllık beyanname veren ve dar mükellefiyete tabi kurumlar istisna ve indirimleri düşülmeden önce hesaplanan kurum kazançlarından hesaplanmış olan kurumlar vergisi mahsup edildikten sonraya kalan kısım mevzuata göre menkul sermaye iradı olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı GVK, 94/6 Md.si uyarınca dar ana merkeze aktarılan menkul sermaye iradı üzerinde %15 stopaj yapılmalıdır¹⁴³.

3.1.1.3. Kurumlar Vergisi Stopajı

KVK, 30. Md. ve GVK hükümlerine göre dar mükellef kurumlar, bir yıldan uzun süren yıllara yayılı onarım ve inşaat işleri ve bunlar için ödenen hak edişler, gayrimenkul sermaye iratları, serbest meslek erbaplarının kazançları ile GVK, 75/1-2-3-4. Md.'de anılanlar hariç olarak söz konusu irat ve kazançları kapsamak üzere yapılan tüm ödemelerden %15 stopaj yoluyla kesinti uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Ayrıca GVK, (Geçici) 67.Md.'sine göre stopaja tabi olmuş irat ve

¹⁴² <http://www.vergidegundem.com>, 2016 Yılı Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi, http://www.vergidegundem.com/tr/c/document_library/get_file?uuid=4da24e5f-8bb1-441b-ac60-186016be848d&groupId=10156, Erişim Tarihi: 01.02.2016.

¹⁴³Pınar Kurbetçi, Kurumlar Vergisinde İstisnalar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T. C. Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul, 2010, s.46-48.

kazançlardan kesinti yapılmayacağı hükmedilmiştir. GVK, (Geçici) 67.Md.'si ve KVK 75.Md.'sine atfen ve bu kanunda anılan;

- Her nevi tahvil ve Hazine bonosu faizleri ile Toplu Konut İdaresi,
- Kamu Ortaklığı ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirler,
- Mevduat faizleri, faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları
- Kâr zarar ortaklığı belgesi karşılığı ödenen kâr payları, repo gelirleri

üzerinden,
%15 nispetinde ve kesinti yapılacağı hükmolunmuştur¹⁴⁴.

5520 Sayılı KVK, 15. Md.'sine göre vergi kanunlarına göre tam mükellefiyet addedilen katılım bankaları bazı kazançları üzerinden vergi kesintisi yapmak durumundadırlar. Katılım bankalarının tabi oldukları kurumlar vergisi tevfiyat oranları Ek 3'de detaylı olarak gösterilmiştir.

Burada mükellef olarak tarif edilenler dar mükellefiyete tabi kurumlar olmakla birlikte stopaj yoluyla verginin sorumlusu olarak bankalar kabul edilmektedir.

3.1.1.4. Serbest Meslek İcra Edenlere Yapılan Ödemeler

Bankalar serbest meslek faaliyeti olan noterler hariç olmak üzere, GVK 18.Md.'sinde açıklanan uzmanlık, danışmanlık, eğitim, hukuk vb. gibi serbest meslek işleri kapsamında sayılanlardan aldıkları hizmetler karşılığında yaptıkları ödemeler üzerinden GVK 94. Md.'sine göre stopaj yapmak durumundadırlar. İlgili stopaj oranları ayrıntılı bir şekilde Ek 4'de gösterilmiştir.

3.1.2. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV)

Banka ve sigorta işlemlerini, dolayısıyla finansal işlemleri vergilemeyi hedefleyen Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV)'nin konusu banka ve sigorta şirketlerinin* her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler ve işlemler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya

¹⁴⁴ Mehmet T. Ufuk, "5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Dar Mükellefiyette Vergi Kesintisi", **Vergi Dünyası**, Sayı: 307, 2007, s.9-11.

* 3226 Syl. Finansal Kiralama Kanununa göre yaptıkları işlemler hariç.

hesaben aldıkları paralar BSMV'nin konusuna girmektedir. Fakat finansal kiralama işlemlerinde aracılık faaliyeti banka tarafından yürütülürse BSMV kapsam dâhilindedir¹⁴⁵. Bankaların vergisel anlamda taşıdıkları yükümlülükler bakımından en fazla işlerlik BSMV konusu üzerindedir.

BSMV bankaların yapmış oldukları teslim ve hizmetlerden alınamayan KDV yerine ihdas edilmiş dolaylı bir vergi türüdür. BSMV KDV'den önce görülmekte ve uygulanmakta olan bir vergidir. Diğer bir ifade ile BSMV Merkez Bankası talimatları ölçüsünde kredilendirme işlemlerine paralel olarak doğan verginin bankalar aracılığı ile tahsil edildiği bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

BSMV, 6802 Syl. Gider Vergileri Kanununda tanımlanmakta olup aynı kanunun "Mevzu, vergiyi doğuran olay" başlığı altındaki 28. Md.'sine göre BSMV'nin yükümlüsü işlemi yapandır. Bankerlerin yapmış oldukları banka muamele ve hizmetleri dolayısıyla kendi lehlerine hangi nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar ile kendileri veya başkaları hesabına kıymet alıp satmayı, alım-satıma tavassut etmeyi veya alıp sattıkları menkul kıymet karşılığı borçları ödemeyi taahhüt etmeyi meslek haline getirenlerin bu faaliyetleri dolayısıyla lehlerine kalan paralar ile mevduat faizi vermek veya sair adlarla faiz ve benzeri menfaatler üzere devamlı olarak para toplama işiyle uğraşanların topladıkları paralara sağladıkları gelir ve menfaatler üzerinden komisyon, ücret, hizmet karşılığı gibi adlarla aldıkları paralar banka muameleleri vergisine tabidir¹⁴⁶. Harcama üzerinden alınmakta olan vergileri bir kısmı hizmetlerden alınmaktadır. Bu hizmetlerin içerisinde de Bankalar, bankerler ve de sigorta şirketleri tarafından yapılan hizmetler yer almaktadır. Bu vergi sağlamış olduğu vergi hasılatının yanı sıra içerisinde bulunan iktisadi ve mali koşulları etkilemekte, bankacılık sektöründe yer alan kredilerin maliyetlerini de değiştirmektedir. Bu yönü ile BSMV finansal hizmetlerin ve mali araçlarının fiyat politikasında karşımıza çıkan kavramlar arasında yerini almaktadır.

2279 Syl. Kanuna göre, ikraz işleriyle uğraşanlarla ikinci fıkrada belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini devamlı olarak yapanlar bu Kanunun uygulanmasında banker sayılırlar. Bir şahsın münhasıran altın alım ve satımı ile uğraşması banker sayılmasını gerektirmez. 6802 Syl. Kanunun 30. Md.'sine göre

¹⁴⁵ Çakıcı ve Ceylan, a.g.e.,s.27.

¹⁴⁶ Lütfi Cebeci, **Türev Finansal Ürünlerin Vergilendirilmesi ve Türkiye Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Kütahya, 2004, s.124.

BSMV'nin mükellefleri; Bankalar, Bankerler ve Sigorta Şirketleri olarak sıralanmaktadır. Diğer taraftan, kanunun "matrah" başlıklı 31. Md.'sinde BSMV matrahının 28. Md.'de yazılı paraların tutarı olduğu kambiyo alım ve satım muamelelerinde ise kambiyo satış tutarlarının matrahı oluşturacağı hükme bağlanmıştır. Yani kambiyo muamelelerinde BSMV lehe kalan tutarlar üzerinden değil satış tutarı üzerinden hesaplanmaktadır¹⁴⁷.

Nitekim Danıştay 7.Daire'nin E.1998/2404 K:2000/172 ve 25.01.1999 tarihli kararında da; "BSMV'ye ilişkin matrah belirlemede kambiyo alım satımı işlemleri ile bu işlemler dışında kalan işlemler olmak üzere bir ayrıma gidildiği kambiyo muameleleri dışında kalan işlemlerde ise verginin doğabilmesinin yapılan işlem dolayısıyla lehe para kalması koşuluna bağlı olduğu buna karşılık kambiyo işlemlerinde münhasıran kambiyo satışının yeterli olduğu ayrıca lehe para kalması koşulu aranmadığı bu tür işlemlerde vergi matrahını kambiyo satış tutarının oluşturduğu anlaşılmaktadır" denilmek suretiyle kambiyo işlemlerinin durumu ifade edilmektedir¹⁴⁸.

6802 Syl. Kanununun 33.Md.'sine göre BSMV nispeti % 15dir. Ancak yasanın ayını maddesinin son fıkrasında göre Bakanlar Kurulu, vergi oranını bankalar arası mevduat muameleleri, bankalar ile Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasası muameleleri ve diğer banka ve sigorta muameleleri için ayrı ayrı veya birlikte % 1'e, bankalar arası kambiyo muamelelerinde ise sıfıra kadar indirmeye ve belirlenen oranları aşamayacak şekilde yeniden tespit etmeye yetkilidir¹⁴⁹. Halen uygulanmakta olan BSMV oranları Tablo 5'de ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

---

¹⁴⁷ Cebeci, **a.g.e.**,s.124.

¹⁴⁸ Danıştay Daire <http://www.hukukturk.com/Goster.aspx?v=JBH6PCA7Y452SA7BX65ZPD326M9PR86MQLXMHS5HZRS3JR7X4RMLCTYBKD93HW5ZCSRFEQJTMFDUA>, E.T. 01.04.2016.

¹⁴⁹ Sezai Tanrıverdi, **Banka Muameleleri Vergisinin Bankacılık Sektöründe Rekabeti Bozucu Etkileri Ve Bir Model Önerisi**, BDDK Kitapları No: 7, Ankara, 2010, s.111-112.

Tablo 5: BSMV Oranları

BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ ORANLARI	
Vergiye Tabi İşlem	Uygulanacak Oran
a) Bankalararası mevduat muameleleri sonucu lehe alınan paralar üzerinden	1%
b) Bankalar ile 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasası muameleleri sonucu lehe alınan paralar üzerinden	1%
c) Devlet tahvili ve Hazine bonoları ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerin geri alım ve satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında lehe aldıkları paralar üzerinden	1%
d) Devlet tahvili ve Hazine bonoları ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerin vadesi beklenilmeksizin satışı nedeniyle lehe aldıkları paralar üzerinden	1%
e) Kambiyo muamelelerinde satış tutarı üzerinden	Binde 1
f) Diğer banka ve sigorta muamelelerinde lehe alınan paralar üzerinden	5%

Kaynak: Verginet, <https://www.verginet.net/FrameChild.aspx?ID=1309>, Erişim Tarihi: 28.04.2019.

Banka ve sigorta muameleleri vergisini banka ve sigorta şirketleri öder şeklinde genel bir hüküm bulunmaktadır. Bir başka anlatımla söz konusu verginin mükellefi vergiye tabi işlemi gerçekleştirenler olarak bilinmektedir. İlgili verginin matrahından gider ve vergi adı altında herhangi bir indirim yapılması söz konusu değildir. Yasal düzenleme esasları gereği alınan banka ve sigorta muameleleri vergisi matraha dahil edilememektedir. Banka ve sigorta muamelesi vergisi mükellefi olanlar bir vergi döneminde, vergiye tabi muameleleri bulunmasa dahi, bu durumu beyanname verme süresi içerisinde, vergi beyannamesi ile bildirmek zorundadırlar. Yasal düzenleme gereği her mükellef, bir ay içindeki vergiye tabi işlemlerini bir beyanname ile ertesi ayın 15. günü akşamına kadar muamelenin yapıldığı yer vergi dairesine bildirmek zorundadır¹⁵⁰.

¹⁵⁰ Hakan Güzeloğlu, “BSMV’de Uygulama Farklılıkları”, **KPMG Gündem**, Ekim/Aralık 2015, s.56-57.

BSMV yukarıda ifade edildiği gibi bankaların yaptıkları bankacılık işlemlerini konu etmekte ve bu işlemlerden vergi alma amacını taşımaktadır. Bundan dolayı BSMV kapsadığı amaç bakımından bankalarla işlem yapanları ya da bankalardan hizmet alanları vergilendirmektedir. Kanun koyucuya göre BSMV, bankalarla işlem yapan gerçek ve tüzel kişilerin gelir vergisi dışında kalmış olan veya bu şekilde gizlenmiş olan vergi ödevlerini karşılama için mali işlemlerinin vergilendirilmesi amacını taşımaktadır. Kişisel özellik taşıyan vergilerin yansıtılabilmesi mümkün olduğundan bankalar BSMV' yi yansıtabileceğinden, bankalar yasal mükellef iken hizmet alanlar ekonomik mükellef haline gelmektedir¹⁵¹.

KDV gibi harcama üzerinden alınan vergilerden farklı olarak BSMV finansal hizmet alımları üzerinden alınmaktadır. Dolayısı ile BSMV' de vergiyi doğuran olay herhangi bir gerekçe veya yöntem ile banka ve sigorta kurumlarından alınan tüm finansal hizmetler BSMV' nin konusu içerisine girmekte ve tablo 5'te gösterildiği üzere belli oranlarda vergiye tabi olmaktadır¹⁵². BSMV esasında kamuya sağladığı vergi gelirinden daha öte mali ve finansal işlemler üzerinde oluşturduğu etkileri nedeniyle parasal arz ve talep, bankacılık sektörü, kredi ve mali piyasalardaki fiyatlamaalarda etkili olmaktadır. Dolayısı ile BSMV maliyet artırıcı ve hizmet arz talebi üzerinde etkili olmaktadır¹⁵³.

BSMV mükellefiyetinin düzenlendiği 6802 Syl. Kanun, bu verginin konusunu ortaya koyarken tek başına bankacılık faaliyetlerini değil aynı zamanda muamelelerini de kapsam içine almıştır. Kanunda yer alan “kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben para almaları” koşulu öne sürüldüğünden bankalarca para karşılığı yerine getirilen işlemler BSMV'nin konusuna girmektedir¹⁵⁴. Bunun yanında KDV Kanununa göre 17/4-e bendine göre BSMV kapsamına giren her türü işlem ile sigorta aracılarının sigorta muamele işlemlerine ilişkin olan her türlü işlemin KDV den muaf olduğu ifade edilmektedir.

Yani kavramın özünü bankanın kendi lehine para kazandırıcı bir işlemi hizmet olarak vermesi oluşturmaktadır. Nitekim mevduatların kabul edilmesi de bir

---

¹⁵¹ Barış Uludağ, “Her Yönüyle Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 121, 1998, s. 67.

¹⁵² Ahmet Kirman, **Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2001, s.3-4.

¹⁵³ TSPAKB, (Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği), **Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi**, Vergi Konseyi Finansal İş ve İşlemlerin Vergilendirilmesi Alt Çalışma Komitesi, İstanbul, Ekim 2004, s.70

¹⁵⁴ Akif Erginay, **Kamu Maliyesi**, 9. Bs., Turhan Kitabevi, Ankara 1983, s.28.

bankacılık işlemidir fakat banka bu mevduatı kendi lehine değil yabancı kaynak olarak emaneten aldığı içim mevduat BSMV dışında tutulduğunda vergiyi doğuran bir olay meydana gelememektedir. Diğer yandan bir kredi hizmeti müşteri tarafından kullanılan banka hizmeti olduğundan, kredi hizmeti karşılığında banka kendi lehine para kazancı (faiz, komisyon vb.) elde ettiğinden bu durum BSMV' nin konusuna girmektedir ve vergiyi doğuran olay meydana gelmektedir¹⁵⁵.

Bankacılık hizmetleri yasalara ve idari düzenlemelere uygun olmayan şekillerde kullanılmış olsa dahi, yani banka lehe para alma işlemi yapmışsa BSMV bakımından vergiyi doğuran olay meydana gelmiş sayılır. Nitekim VUK, 9,Md.'si uyarınca vergi doğuran bir hadisenin kanunen yasaklanmış olması vergi sorumluluğu ve mükellefiyeti ortadan kaldırmamaktadır. BSMV de verginin konusu olması ve vergiyi doğuran olay olarak gerçekleşmesi bakımından önemli olan özellik; BSMV bir bankacılık değil banka işlemi vergisidir. Bu nedenle bankacılık faaliyetlerinde BSMV doğmakta iken bankerler hariç, kanunen ikrazat veya finansal işlem yapmaya yetkili bulunanların yaptıkları işlemler BSMV' ye konu olmadığı gibi vergiyi doğuran bir olay olarak da kabul edilmemektedir¹⁵⁶.

KDV ve BSMV karşılaştırmasına bakıldığında ise 3065 Syl. KDV Kanununda ele alınan BSMV 6802 Syl. Yasa ile düzenlenerek kapsamdan çıkarılmıştır. Şöyle ki KDV ile Gider Vergileri Kanunu kapsamında düzenleme yapılan BSMV diğer harcamalar üzerinden alınan vergiler gibi düzenlenmekte iken değişiklikten sonra banka ve sigorta işlemlerinden lehte para sağlanan işlemler konu edilmiştir¹⁵⁷.

Banka ve sigorta kurumlarının verdikleri hizmetler başlangıcında KDV çerçevesinde değerlendirilmekte iken çifte vergilendirme yapılmasının önüne geçilmek için BSMV ayrıca değerlendirilmiştir. Bununla ilgili 3065 Syl. KDV kanunu 17/4 Md. ile BSMV istisna edilmiştir. Bankacılık ve sigortacılık işlemlerinin KDV'den istisna edilmesinin sebeplerinden bir diğeri de, mali KDV'nin tespit edilme güçlüğü ve vergi indirimi yöntemine dayalı KDV uygulamalarında yaşanan güçlüktür¹⁵⁸.

---

¹⁵⁵ Tanrıverdi, **a.g.e.**,s.113.

¹⁵⁶ Tanrıverdi, **a.g.e.**,s.114.

¹⁵⁷ Abdurrahman Akdoğan, **Türk Vergi Sistemi ve Uygulaması**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004,s.442.

¹⁵⁸ Özhan Uluatam ve Yaşar Methibay, **Vergi Hukuku**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2001, s.412.

Kanunda yer alan iyileştirmeler doğrultusunda konut finansmanı kuruluşlarından tüketicilere mal edinilmesi suretiyle kullandırılan kredilerde BSMV den istisna şartı getirilmiştir.

3.1.3. Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu

Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu (KKDF), karmaşık bir yapıya sahip olup kredili işlemler üzerinden alınmakta olan bir vergidir. KKDF 07.06.1988 tarihinde 88/12944 sayılı kararname çerçevesinde uygulamaya konulan, bankalarca kullandırılan, yurt dışından fon sağlanması amacıyla kullandırılan krediler ve vadeli ithalat üzerinden belirli oranlarda alınan bir fon olup vergi benzeri bir ödemedir. En genel anlamda KKDF kullanılan taşıt ya da ihtiyaç kredisi gibi ürünlerden anapara ve faiz kur farkı üzerinden %15 oranında uygulanan fondur. Bankalar ve finans kurumlarının kredi kullandırılmalarında yapılacak kesintiler, ilgili birimler tarafından işlemin yapıldığı dönemi izleyen ayın 15. günü mesai saati bitimine kadar elektronik ortamda gönderilmekte ve varsa tahakkuk eden tutarların da aynı gün içinde TC Merkez Bankası'na ödenmesi gerekmektedir. Bu fonun uygulaması TC Merkez Bankası tebliğleri uyarınca yürütülmektedir. Fon kesintilerinin süresinde ve eksiksiz olarak yatırılmasından bankalar ve finansman şirketleri sorumlu tutulmuştur. 01.01.2002 tarihinden itibaren, fona ilişkin kesintiler ve uygulamalar Maliye Bakanlığı tarafından yürütülmektedir¹⁵⁹.

Fon kesintilerinin yatırılmasından, kredi kullanan, krediyi kullandıran veya kullanılmasına aracılık eden ve vadeli ithalatta tahsilatı yapan bankalar, özel finans kurumları, finansman şirketleri ve gümrük idareleri sorumludur. Fon kesintilerinin bankalar, özel finans kurumları ve finansman şirketlerince süresinde yatırılmaması halinde yatırılmayan kısım, fon lehine tahakkuk ettirilecek cezai faiz ile birlikte tahsil edilmektedir. KKDF' nin temel amacı yıllık programlardan hazırlanan kalkınma planı hedefleri doğrultusunda kredi maliyetlerinin azaltılması amacıyla oluşturulmuş bir fondur. Bazı kredilerde görülen işlem kesintilerinin bir havuzda toplanmasını sağlayarak, ardından ihtisas kredilerine ödenecek olan primlere ilgili fondan destek sağlanması şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca bu fon kısa vadeli sermaye hareketlerinin kontrolü için bir araç olarak kullanılmaktadır.

---

¹⁵⁹ Hatice Yurtsever, **Türkiye'de Bankacılık Sektörü Üzerindeki Vergisel Yükler**, ss.495-524, (Ed. F. Kaya), Bankacılık Giriş ve İlkeleri, Beta Basım A.Ş., 2012, s.510.

KKDF kesintisi, gerçek ve tüzel kişilerin finansman ve kredi kullanımlarında, işlemin çeşidine göre değişik oranlarda yapılmaktadır. Banka ve finans kurumları tarafından kullanılan tüketici kredilerinde KKDF %15 iken, diğer kredilerde %0'dır. Yani konut kredilerinde bu oran bulunmamaktadır. Ancak kullanılan konut kredisi satışının yapıp kredinin kapatılmaması halinde, kredi konut finansman kredisinden çıkacağından kredinin kalan bakiyesine tahakkuk eden faizler üzerinden KKDF hesaplanmaktadır. Bankalar ve finans kuruluşları haricindeki şirketlerin yurtdışından sağladıkları kredilerde KKDF %3'tür ve ithalat yapan firmaların 1 yıla kadar olan vadeli ödemelerinde ise KKDF %6'dır. 2011 yılında, ithalat yapan firmaların vadeli alımlarında KKDF oranının %3'ten %6'ya yükseltilmesi ile ithalatın finansmanında uzun vadeli çözümler artarak kullanılmıştır. Yapılan son düzenleme ise Türkiye'deki banka ve diğer finans kuruluşları haricindeki şirketlerin yurtdışından sağladıkları 1 yıla kadar vadeli döviz ve altın kredilerinde %3 olarak uygulanan KKDF ile ilgilidir. Şirketlerin yurtdışı borçlanma vadelerini uzatmayı amaçlayan yeni düzenlemede 1 yıla kadar olan krediler için KKDF %3'te bırakılmış; 1-2 yıl vadeli kredilerde KKDF %0'dan %1'e, 2-3 yıl vadeli kredilerde de %0'dan %0,5'e yükseltilmiştir. 3 yıldan uzun olan kredilerde ise KKDF değişmeyerek %0'da kalmıştır. İhracatın finansmanı amacıyla tl veya yp endeksli kullanılan krediler ile Türkiye'de yerleşik kişilerin yurtdışından ihracatın finansmanı amacıyla kredilerde ve İhracatı teşvik belgesi ile yapılan kabul kredili, vadeli akreditif, mal mukabili gibi ödeme şeklinde göre yapılan ithalatta da kesinti %0 olarak uygulanmaktadır.

Kesinti oranlarını indirip yükseltmeye yetkili kurumun Bakanla Kurulu olduğu bilinmektedir. Kesintiler tahakkuk ve de tahsilat hükümlerine göre yapılmaktadır.

2019 yılına ait oranlar aşağıda Tablo 6'da detaylı olarak ele alınarak gösterilmiştir¹⁶⁰.

---

¹⁶⁰ Ahmet Çelik, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, **Konya Ticaret Odası Etüt Araştırma Merkezi**, Konya, 2014, s.5.

Tablo 6: KKDF Kesinti Yerleri ve Oranları

FON KESİNTİSİ	ORANI
Bankalar ve finansman şirketlerince kullanılan	%15
(3)a) Tüketici kredilerinde (Gerçek kişilere ticari amaçla kullanılmamak kaydıyla kullanılan krediler)	(2010/974 sayılı B.K.K. ile değişik)
(4)b) Diğer kredilerde	% 0
Bankalar ve finansman şirketlerinin yurt dışından sağladıkları kredilerde	% 0
Bankalar ve finansman şirketleri dışında Türkiye’de yerleşik kişilerin yurt dışından sağladıkları kredilerde	% 3
(*) Bankalar ve finansman şirketleri dışında Türkiye’de yerleşik kişilerin yurt dışından sağladıkları döviz ve altın kredilerinde (fiduciary işlemler hariç) ,	
Ortalama vadesi bir yıla kadar olanlarda	% 3
Ortalama vadesi 1 yıl (1 yıl dâhil) ile 2 yıl arasında olanlarda	% 1
Ortalama vadesi 2 yıl (2 yıl dâhil) ile 3 yıl arasında olanlarda	% 0,5
Ortalama vadesi 3 yıl (3 yıl dâhil) ve üzerinde olanlarda	% 0
Kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekillerine göre yapılan ithalatta	% 6 (2011/2304 Sayılı B.K.K. ile değişik)

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı, 12.05.1988 Tarih ve 88/12944 Sayılı Kararnameye ilişkin Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında Teblig, http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuat/kekdf_mevzuat/6_TEBLIG.htm, Erişim Tarihi: 20.05.2016.

KKDF’ nin konusunu, kaynak kullanımını destekleme fonuna tabi olan konularla krediler ve vadeli ithalat işlemleri oluşturmaktadır. Tahsil edilecek KKDF tutarı ithal eşyanın değeri üzerinden hesaplanır. Buna göre KKDF’ ye tabi olan işlemler; Mal mukabili, kabul kredili ve vadeli akreditif yöntemlerine göre yapılan ödeme ile gerçekleştirilen ithalat değeri üzerinden tahsil edilmektedir. Burada önemli olan nokta ithalatın vadeli ya da peşin olarak yapılmasıdır¹⁶¹. Vadeli ithalat işlemlerinde ilgili Gümrük dairesi KKDF’ yi ithalatçılardan tahsil etmektedir. Bu açıdan bakılınca da bankalardan kredi kullanmakta olan kurumlar ve de ithalat yapan kurumların ayrıca beyanname vermesine gerek bulunmamaktadır.

Gümrükler Genel Müdürlüğünün 2011/16 sayılı Genelgesine göre KKDF’ye tabi olmayan ödeme şekillerine göre gerçekleştirilen ithalatta mal bedelinin, proforma fatura veya kesin satış faturası tarihine bakılmaksızın serbest dolaşıma giriş beyannamesinin tescil tarihinden önce ilgili bankaya yatırılması ve ilgili banka

¹⁶¹ Yurtsever, a.g.e., s.510.

tarafından da bu bedelin ihracatçıya transferinin en geç iki iş günü içinde tamamlanmış olması gerekmektedir¹⁶².

KKDF, 16.03.2009 tarihinden itibaren kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekillerine göre yapılan ithalatta % 3 olarak uygulanmakta iken, 13.10.2011 tarih ve 28083 sayılı RG’de yayımlanan, 12.10.2011 tarih ve 2011/2304 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 13.10.2011 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere % 6’ya yükseltilmiştir¹⁶³.

Gümrükleme sürecinde 4458 Sayılı Gümrük Kanununa göre 8 adet gümrük rejimi bulunmasına rağmen ithalatın düzenlendiği serbest dolaşıma giriş rejimi esas alınarak KKDF hesaplanmakta ve kambiyo tarafında ise vadeli ithalat işlemleri değerlendirilmektedir. 88/12944 Sayılı Karar uyarınca her ne kadar “ithalat” kavramından bahsedilmiş olsa da genelgeye göre milli hasılaya olumlu etki yaratacağından hareketle dâhilde işleme ve geçici olarak gerçekleştirilecek ithalatlar üzerinden KKDF kesintisi yapılmamaktadır¹⁶⁴.

3.1.4. Damga Vergisi

Damga vergisi kişilerin aralarında veya devletle, ticari veya medeni alanda yaptıkları hukuki işlemler nedeniyle düzenledikleri kağıtlar dolayısıyla alınır. Hukuki işlemler bir kağıt düzenlemek suretiyle belgelendirilmez ise damga vergisine tâbi olmamaktadır. Bu durumda, damga vergisinin yükümlendirdiği ekonomik unsur, yani konusu hukuki işlemlerin dayanağı teşkil eden belgeler, kâğıtlardır¹⁶⁵.

Harcamalar üzerinden alınan bir vergi türü olan damga vergisine ilişkin mevzuatımızdaki temel düzenleme 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu’dur. Kanun 1. maddesinin 1. fıkrasıyla kâğıdı vergi konusu olarak belirledikten sonra, kanuna ekli (1) sayılı tabloda yazılı olanlar diyerek sınırlandırmıştır. Buna göre, bir kâğıt tabloda yer almamışsa damga vergisine tabi tutulması mümkün değildir. İlgili (1) sayılı tabloda damga vergisine tabi kâğıtlar akitlerle ilgili kâğıtlar, kararlar ve mazbatalar, ticari işlemlerde kullanılan kâğıtlar ile makbuzlar ve diğer kâğıtlar başlıkları altında

¹⁶² Zeynep Ada Eroğlu, **Türk Bankacılık Sisteminde Kaynak Maliyeti**, BDDK MSPD Çalışma Raporları: 2001/5, Temmuz 2001, s. 8-11.

¹⁶³ Çelik, **a.g.e.**,s.5.

¹⁶⁴ Bircan Altınoluk, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, http://www.vergidegundem.com/tr_TR/publicationPaper?categoryName=Vergide&publicationNumber=4&publicationYear=2013&publicationId=1164617, E.T. 21.01.2016.

¹⁶⁵ Ahmet Kirman, **488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu Şerhi**, 2.Bs., Doğu Matbaacılık, Ankara, 1997, s.13.

toplanmıştır. Bu kâğıtlar incelendiğinde herhangi bir kâğıdın değil, temelde sıradan her vatandaşın, ticari veya medeni ilişkileri nedeniyle doğan hukuki işlemler dolayısıyla düzenlemek ihtiyacı duyacakları kâğıtların vergi konusu olarak esas alındığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, damga vergisinin konusu kâğıdın temelinde bir hukuki işlem vardır¹⁶⁶.

Kanun koyucu kâğıdın tanımını ise DVK' nun 1.maddesinin 2. fıkrasıyla yapmıştır. Buna göre, damga vergisi anlamında kâğıt yazılıp imzalanmak veya imza yerine geçen bir işaret konmak suretiyle düzenlenen ve herhangi bir hususu ispat veya belli etmek için ibraz edilebilecek olan belgeleri ifade eder. Öyleyse, damga vergisi mükellefiyetinin doğması için hukuki işlemin yazılı ve imzalı şekilde kâğıda bağlanması şarttır. Bu şekilde ilişkin şartın yanında kâğıdın bir hususu ispat ve belli edebilecek mahiyet taşıyor olması yani delil olarak ispat faaliyetinde kullanılabilir olması gerekir¹⁶⁷.

Bu açıklamalardan yola çıkarak damga vergisine tâbi bir kâğıdın unsurlarını ortaya konulabilir. Buna göre, yazılı ve imzalı düzenlenmiş olma ve delil niteliği taşıma damga vergisine konu olacak bir kâğıdın unsurlarıdır. Ancak DVK. Md.1/1'e dair yapılan açıklamalara atıfta bulunarak kâğıdın (1) sayılı tabloda yazılı olan hukuki işlemler nedeniyle düzenlenen kâğıtlar arasında yer almadıkça vergilendirilemeyeceğini tekrarlamakta yarar vardır¹⁶⁸.

Damga Vergisi Kanunu 1.Md.'sine göre vergiyi doğuran olay, kural olarak kâğıdın Türkiye' de düzenlenmesi olarak kabul etmiştir. Düzenleyenlerin uyrukluğ veya ikametgâhlarının damga vergisi açısından bir önemi yoktur. Mali yükümlülükler açısından ülke sınırları gümrük sınırlarına eşit olduğu için kâğıdın düzenleme yerinin tespitinde gümrük sınırları esas alınacaktır. 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 2. Md.'sinde gümrük bölgesi tanımlanmıştır. "Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesi, Türkiye Cumhuriyeti topraklarını kapsar. Türkiye kara suları, iç suları ve hava sahası gümrük bölgesine dâhildir". Aynı Kanunun 152. Md.'sinde ise Türkiye Gümrük Bölgesinin parçalanmakla beraber serbest dolaşımda olmayan eşyanın her hangi bir gümrük rejimine tabi tutulmaksızın ve serbest dolaşıma sokulmaksızın, gümrük mevzuatında öngörülen haller dışında kullanılmamak ya da tüketilmemek kaydıyla konulduğu veya serbest dolaşımdaki eşyanın, bir serbest

¹⁶⁶ Sadık Kırbaş, **Vergi Hukuku Temel Kavramlar, İlkeler ve Kurumlar**, 13. Bs., Siyasal Kitabevi, Ankara, 2001,s.99-100.

¹⁶⁷ Kırbaş, **a.g.e.** s.99-100.

¹⁶⁸ Kırbaş, **a.g.e.** s.99-100.

bölgeye konulması nedeniyle normal olarak eşyanın ihracına bağlı olanaklardan yararlandığı yerler olan serbest bölgelerin ithalat vergileri ile ticaret politikası önlemlerinin ve kambiyo mevzuatının uygulanması bakımından, Türkiye Gümrük Bölgesi dışında olduğu kabul edilmiştir. 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nun 6. Md.'si ile de serbest bölgelerin gümrük hattı dışında sayıldığı belirtilmiştir. Bu nedenle, siyasi bakımdan ülke içi bir alanda yer almalarına rağmen gümrüksel yönden ve varsayımsal olarak gümrük hattı dışında sayılan bu yerlerde düzenlenen kâğıtlar damga vergisi açısından yurt dışında düzenlenmiş sayılır¹⁶⁹. Damga vergisinin matrahı tespit edilirken maktu ve nispi olmak üzere iki ölçüt kullanılmaktadır. Nispi ölçüte göre kâğıdın niteliği ve nevi ile içerdikleri veya gösterdikleri parasal miktar verginin matrahını oluşturmaktadır. Maktu ölçüte göre ise kâğıdın nevisi matraha esas kabul edilir. Damga vergisi oranları kanunda yer alan tabloya göre ayrıntılı olarak Ek 5'de görselinde ele alınmıştır.

Finansal kurumlar açısından, (2) sayılı tabloda damga vergisinden istisna edilen kâğıtlar, müşterileri ile yapmış oldukları finansal işlemler üzerinden daha önceleri tahsil edilen vergilerden muafiyet sağlanması maliyetler üzerinde azaltıcı bir unsur olarak tespit edilmiştir. Damga vergisine ilişkin ek tablo aşağıda Tablo 7'de gösterilmiştir¹⁷⁰.

---

¹⁶⁹ Öncel, vd., a.g.e.,s.339-441 ve Erdal Çalikoğlu, “Damga Vergisi Diye Bir Vergi”, **Ekonomist**, Nisan 2004, s.68.

¹⁷⁰ Ahmet Erol, **Tüm Yönleriyle Banka ve Finansçılar İçin Vergi**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2007, s.141.

Tablo 7: Damga Vergisi (2) Sayılı Tablo

Müşterileri ile imzalamış oldukları genel kredi sözleşmeleri,
Kredi kartı üyelik sözleşmeleri,
Teminat senetleri,
Factoring şirketlerinin müşterileriyle yaptıkları factoring sözleşmeleri ile bu sözleşmelere ilişkin olarak düzenlenen diğer kâğıtlar,
Gayrimenkul yatırım ortaklıklarının münhasıran gayrimenkul portföylerine ilişkin alım satım sözleşmeleri ile gayrimenkul satış vaadi sözleşmeleri,
Sigorta mukavelenameleri, sigorta ücretine ait makbuzlar ve sigortalının tecdit ve temdidi ile temin olunan meblağın tezyidi halinde verilen beyanname ve avönanlar,
Kıymetli madenler borsasında kıymetli madenlerin ödünç işlemlerine ilişkin düzenlenen kâğıtlar,
Bankalar, yurt dışı kredi kuruluşları ve uluslararası kurumlarca kullanılacak kredilerin temini ve geri ödemesi amacıyla düzenlenecek kâğıtlar ile bu kâğıtlar üzerine konulacak şerhler,
Bankalar arasında, bankanın taraf olduğu veya bankalar aracılığıyla yapılan, belirli bir vadede önceden belirlenen fiyat, miktar ve nitelikte, ekonomik veya finansal göstergelere dayalı olarak düzenlenenler de dahil olmak üzere, para veya sermaye piyasası aracını, malî kıymetli madeni ve döviz alım, satım, değiş-tirme hak ve/veya yükümlülüğünü veren vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile bu sözleşmelere ilişkin olarak düzenlenen diğer kâğıtlar.

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı, https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/mevzuatek/488_II_sayili_tablo.pdf, Erişim Tarihi: 05.06.2019.

Banka ve sigorta işlemleri kapsamında düzenlenen değerli kâğıtlar üzerinden hesaplanan damga vergisinin müşterilerden tahsil edildikten sonra tutar üzerinden yüzde 5 BSMV oranında hesaplanmalıdır¹⁷¹.

3.1.5. Değerli Kâğıtlar Kanunu

210 Sayılı Değerli Kâğıtlar Kanununun 1. Md.'sinde belirtilen belge ve kâğıtlar değerli kağıt olarak kabul edilmiştir. Aynı kanunun 3.Md.'sine göre ilgili daire ve Bakanlık onayına istinaden Maliye Bakanlığının tebliğlerine göre hazırlanarak basımı yapılır. Kanunda adı geçen pek çok kâğıt arasında bankalarca müşterilerine kullanılan çekler de bulunmaktadır¹⁷².

Banka çekleri ise, bankalarca basımı yapılan ve ilgili çek kanununa göre şekli yapısı tasarlanarak müşterilerine verdikleri her türlü çekleri ifade etmekte olup yine bankalarca müşterilerine satılmaktadır. Çekler değerli kâğıtlar kanununa tabi olduğundan doğan vergi her ayın 7. günü ilgili idareye ödenir. 31 Aralık 2018 tarihli

¹⁷¹ Erol, **ag.e.**, s.141.

¹⁷² <http://www.asmmmo.org.tr/userfiles/others/files/Mvzt/Prtk/vrg/om/PB-V-OM-34.pdf>, E.T. 20.01.2016.

ve 30642 sayılı 3. Mükerrer Resmi Gazete’de yayımlanan 60 Sıra No.lu Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Değerli Kâğıtlar) ile 1 Ocak 2019 tarihinden itibaren uygulanacak 210 sayılı Kanuna ekli Değerli Kâğıtlar Tablosunda yer alan değerli kâğıtların bedelleri aşağıdaki tabloda belirlenmiştir¹⁷³.

Tablo 8: 2019 Yılına Ait Değerli Kâğıt Bedelleri

Değerli Kâğıdın Cinsi	Bedel (TL)
1 - Noter kağıtları :	
a) Noter kağıdı	13,5
b) Beyanname	13,5
c) Protesto, vekaletname, re’sen senet	27
2 - (Mülga:30/12/2004-5281/14.md)	
3 - Pasaportlar	133,5
4 - İkamet İzni	89
5 - (Mülga:30/12/2004-5281/14.md)	
6 - (Değişik:14/1/2016-6661/3.md.)	
a) Kanuni bildirim süresi dışında doğum nedeniyle düzenlenen Türkiye Cumhuriyeti kimlik kartı	22,5
b) Değişirme nedeniyle düzenlenen Türkiye Cumhuriyeti kimlik kartı	22,5
c) Kayıp nedeniyle düzenlenen Türkiye Cumhuriyeti kimlik kartı	45
7 - Aile cüzdanları	121
8 - (Mülga:30/12/2004-5281/14.md)	
9 - Sürücü belgeleri	166
10 - Sürücü çalışma belgeleri (karneleri)	166
11 - (Mülga:06/01/2017-680 KHK/35.md)	
12 - Motorlu araç tescil belgesi	148,5
13 - İş makinesi tescil belgesi	124
14 - Banka çekleri (Her bir çek yaprağı)	8
15 - Mavi Kart (Ek: 9/5/2012-6304/9 md.)	12,5
16 - Yabancı çalışma izni belgesi (Ek:28/7/2016-6735/27. md.)	89
17 - Çalışma izni muafiyeti belgesi (Ek:28/7/2016-6735/27. md.)	89

Kaynak: <https://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2019-9.aspx>, Erişim Tarihi: 28.04.2019.

¹⁷³ <https://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2019-9.aspx>, Erişim Tarihi:28.04.2019.

Değerli kâğıtlara dair vergiyi doğuran olay bu kâğıtlara dair işlemler yapılması olduğundan banka lehine bir para kalması söz konusu olmadığından BSMV kapsamı dışında tutulmuştur.

3.1.6. Katma Değer Vergisi (KDV)

3065 sayılı Katma Değer Vergisi harcamalar üzerinden alınan bir vergi türüdür. Banka ve sigorta işlemleri de bir hizmet alımı harcaması olduğundan KDV kapsamında değerlendirmekte iken yapılan düzenleme ile BSMV getirilmiştir. Bundan dolayı KDV kapsamında değerlendirilen banka ve sigorta işlemleri aynı kanununun 17/4 Md.'si uyarınca KDV kapsamından çıkarılmıştır. Fakat bankaların kurum olarak yaptıkları mal hizmet alımları birer harcama işlemi olduğundan sorumlu ve yükümlüsü bulunmaları halinde KDV'ye tabidirler¹⁷⁴.

Her türlü finansal kurum KDV karşısında hizmet kavramı içerisinde değerlendirildiğinden dolayı bu vergiye tabidir. Tüm ticari faaliyetlerden kaynaklanan teslim ve hizmetler bu kanun kapsamına girmektedir. Beyanname dönemi takip eden ayın 24. Günü akşamına kadar ilgili vergi dairesine verilir ve 26. günü akşamına kadar ödeme yapılması zorunludur.

6802 sayılı yasanın 28.Md.'sine göre ve 3226 Syl. Finansal Kiralama Kanununa göre bankaların yaptıkları işlemler KDV tabi iken BSMV'ye tabi değildir. Konusu itibariyle KDV Türkiye'de yapılan hizmet ifaları, mal ve diğer hizmet teslimleri, sınaî, zirai, ticari ve serbest meslek faaliyetleri üzerinden gerçekleşen harcamalardır. Hesaplanan matrah üzerinden KDV nispetince vergi ödenir¹⁷⁵.

Yukarıda da anlatıldığı üzere çifte vergilendirmenin önüne geçmek ve vergilendirmede karmaşıklığı gidermek üzere 3065 sayılı yasanın 17/4 Md.'sine belirtildiği üzere “banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamına giren işlemler ve sigorta aracılarının sigorta şirketlerine yaptığı sigorta muamelelerine ilişkin işlemler” ile ayrıca hisse senedi ve tahvil gibi kıymetli kâğıtlar da KDV'den istisna edilmiştir¹⁷⁶.

Dolayısı ile kendi nam hesabına elde ettiği her çeşit gelirden dolayı BSMV mükellefi olan bankalar, verdikleri hizmetlerden dolayı KDV'nin mükellefi

¹⁷⁴ Çiçek, a.g.e.,s.20

¹⁷⁵ Nurettin Bilici, **Vergi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006, s.243.

¹⁷⁶ Erol, a.g.e.,s.132.

değildirler. Ancak yinelemek gerekirse; bankalar kurum olarak aldıkları her çeşit mal ve hizmetlerden dolayı KDV sorumlusudurlar.

Bu konuda Danıştay 9. Daire 2003/1255 E.N, 2005/102 K.N.'ne göre; “Katma değer vergisi harcamalar üzerinden alınan bir tüketim vergisidir. Bu nedenle esas itibarıyla nihai tüketicileri vergilendirmeyi amaçlayan bir sistem üzerine oturtulmuştur. Katma Değer Vergisi Kanununun genel sistematigi dikkate alındığında tüketiciyi ilgilendiren konularda bankalar yetkili değildir. Katma değer vergisinin yansıtılmalı bir vergi olması nedeniyle vergiyi asıl ödeyen taraf hizmeti satın alan veya kullanan taraf olmaktadır...”¹⁷⁷. Karara göre KDV ile ilgili olan hususlar bankanın sorumluluğundan çıkarılarak mal ve ya hizmeti teslim alan ya da eden arasında bırakılmıştır.

3.1.7. Veraset ve İntikal Vergisi

7338 Sayılı Veraset İntikal Vergisi kanununun 1. Md.'sine göre bu kanunun konusu Türkiye’de gerçekleşen ve ine Türkiye’de bulunan, bir şahıstan başka birine veraset yolu ile intikal etmiş olan malların vergilendirilmesidir. Ancak Türkiye uyruklu vatandaşların yabancı ülkelerdeki malları da kapsam içindedir¹⁷⁸. Verginin mükellefi tanımlanırken de aynı Kanun’un 5. Md.’sinde ivazsız olarak ya da veraset intikali yoluyla kendine mal iktisap etmiş olan kişi şeklinde tarif edilmiştir. Kanunun 16.Md.’si hükmünce veraset ve intikal vergisinin tahsilinde artan oranlı tarife yöntemi kullanılmaktadır. Aşağıdaki tabloda 2019 yılı için bu vergiye ait oranlar gösterilmiştir¹⁷⁹.

¹⁷⁷ Danıştay 9. Daire, <http://www.kararara.com/danistay/9d/danistay7344.htm>, E.T. 20.05.2016.

¹⁷⁸ Bilici, **a.g.e.**, s.281.

¹⁷⁹ <http://www.verginet.net>, Veraset ve İntikal Vergisi Tarifesi, <http://www.verginet.net/dtt/1/Veraset-ve-Intikal-Vergisi-Tarifesi.aspx>, E.T. 20.01.2016.

Tablo 9: Veraset İntikal Vergisi Oranları

Matrah	Verginin Oranı (%)	
	Veraset Yoluyla	İvazsız
	İntikallerde	İntikallerde
İlk 290.000 TL için	1	10
Sonra gelen 700.000 TL için	3	15
Sonra gelen 1.500.000 TL için	5	20
Sonra gelen 2.700.000 TL için	7	25
Matrahın 5.190.000 TL'yi aşan bölümü için	10	30

Kaynak: <http://www.verginet.net>, Veraset ve İntikal Vergisi Tarifesi, <http://www.verginet.net/dtt/1/Veraset-ve-Intikal-Vergisi-Tarifesi.aspx>, Erişim Tarihi: 20.04.2019.

Vefat halinde, ölen kişiye ait her çeşit mevduat, taşınır ve taşınmaz mal ve diğer parasal değerler varislere verilen veraset ilamı belgesine göre paylaştırılmaktadır. Veraset ilamında varislerin ne kadarlık pay alacakları açıklanmakla birlikte terekenin bankada bulunan kısmı için yapılacak paylaşım da ayrıca açıklanmaktadır. Buna göre varisler bankaya geldiklerinde vefat eden kişinin mevduat hesaplarını ilamda belirtildiği gibi paylaşırlar. Ancak bu işlem varislerin veraset intikal vergisinden sorumluluğunu doğurur¹⁸⁰.

Bu doğrultuda kanunun 17. Md.'sinde “amme idare ve müesseselerinin, bankaların, bankerlerin, kasa kiralayanların, sigorta şirketlerinin, sair şirket ve müesseselerin, mahkemelerin ve icra dairelerin istihkak sahiplerine bu verginin mevzuuna giren herhangi bir işlem dolayısıyla para ve senet verebilmek için evveleminde verginin ödenmiş olduğuna dair vergi dairesinden verilmiş bir tasdikname talep edecekleri” ifade edilmektedir.

Bankalar hak sahiplerine ödeme yaptıktan sonra vergi sorumlusu durumunda olduklarından veraset intikal vergisi kesintisini tevfiyat yöntemi yaparak ödeme yaparlar. Diğer yandan kiralık kasalarda bulunan paralar da aynı şekilde

¹⁸⁰ Şükrü Kızılot, “Bankalardaki Paranın Mirasçılara Ödenmesi” , <http://hursarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=109925&yazarid=82> , E.T. 22.01.2016.

paylaştırılırken, para dışındaki altın, hisse senedi ve diğer kıymetli varlıklar vergi dairesi ve adli yetkililer nezaretinde değer tespiti yapılarak ve vergilendirilerek varislere dağıtılır.

3.2. Bankalarca Tutulması Gereken Defterler ve Belgeler

Bankalar, Bankacılık Kanunu gereği Anonim Şirket olarak kurulmak zorunda olduklarından Birinci Sınıf tacir olarak vergilendirilmekte olup, bilanço esasına göre defter tutmak zorundadırlar. Tutulması zorunlu olan defterler, bilanço defteri, envanter defteri ve büyük defter olarak üç ana grupta toplanmaktadır. Bu defterlerin yanı sıra, VUK'un 205. Maddesinde yer alan Damga Vergisi defteri ve VUK'un 204. Maddesinde yer alan BSMV defteridir. Söz konusu defterler, ilgili oldukları yılı takip eden takvim yılı başlangıcında itibaren VUK gereği 5 yıl boyunca, Türk Ticaret Kanunu gereği ise 10 yıl boyunca saklanmak zorundadır¹⁸¹.

3.2.1. Dekont

Bankalar, vergi mükellefi olmaları nedeniyle Vergi Usul Kanunu'nda yer alan bazı belgeleri düzenlemekle yükümlüdürler. Bankalar, yaptıkları hizmet ve satış işlemlerine ilişkin kayıtlarının dayanağı olan fatura yerine, aşağıda açıklanan şartlara uygun olarak belge düzenlemek zorundadırlar. Bankalar, döviz alım satım işlemleri ile menkul kıymetler borsasında aracı kurum sıfatıyla müşterileri adına yaptıkları menkul kıymet alım satımları hariç olmak üzere, yaptıkları bütün hizmetler veya satışlar dolayısıyla lehlerine tahakkuk edecek tutarları aşağıdaki şartlara uygun olarak düzenleyecekleri dekontlar ile belgeleyeceklerdir¹⁸².

Dekontlar en az iki örnek olarak düzenlenecek, ikiden fazla örnek olarak düzenlendiği takdirde her birinin kaçınıcı örnek olduğu belirtilecektir. Düzenlenecek dekontlarda en az aşağıdaki bilgilere yer verilecektir. Banka (ve Şube) adı, bağlı olduğu vergi dairesi ve vergi numarası, Müşteri adı-soyadı/unvanı, adresi, varsa vergi dairesi ve vergi numarası, Düzenleme tarihi, Birim kodu seri ve sıra numarası (dekontu düzenleyen her müstakil şube veya birimi tanıtmak üzere verilecek kod numarası ve dekontu düzenleyen her şube veya birim itibarıyla her hesap dönemi başından itibaren 1'den başlamak üzere düzenleme sırasına göre verilecek müteselsil

¹⁸¹ Hatice Yurtsever, "Türkiye'de Bankacılık Sektörü Üzerindeki Vergisel Yükler" Feridun Kaya (Ed.), **Bankacılık Giriş ve İlkeler**, Beta Basım A.Ş., İstanbul, 2012, ss.487-514, s.512.

¹⁸² Yurtsever, a.g.e.,s.513.

sıra numarası), Satılan emtia veya yapılan hizmetin nevi ve tutarı. Fatura yerine geçmek üzere düzenlenen dekontları, fatura düzenlenmesini gerektirmeyen diğer işlemler (örneğin, bankanın merkez veya şubeleri arasında cereyan eden iç işlemler veya banka lehine bir bedelin tahakkukunu gerektirmeyen muameleler) için düzenlenen dekontlardan ayırmak üzere ayrı sıra numaraları kullanılacaktır¹⁸³. Bankada yapılan her işlem detayı işin sistem tarafından fiş numarası oluşmaktadır. Fiziken alınmayan bir dekont hesap hareketlerinden ya da gün sonu işlemlerinden mutlaka temin edilebilmektedir. Müşteriye teslimi ise sadece ilgili yetkili kişinin onayı ile yapılmakta olup üçüncü şahıslar ile paylaşılmamaktadır.

3.2.2. Döviz Alım Belgeleri/Döviz Satım Belgeleri

Bankalar döviz alım satım işlemlerini T.C. Merkez Bankası tarafından belirlenen esaslara uygun olarak düzenleyecekleri döviz alım belgeleri veya döviz satım belgeleri ile belgelendireceklerdir¹⁸⁴. İlgili belgeler yazılı onay ile alınmadan sözlü bir şekilde gerçekleştirilememektedir. Piyasanın günümüzde oldukça hareketli olması nedeni ile pariteler arasındaki farkın saatler içerisinde birbirine uymamasından kaynaklı döviz alım ve satım belgelerinin mutlaka yazılı ve ıslak imzalı onay ile yapılması bankalar tarafından sorunlu tutulmaktadır.

3.2.3. Sonuç Formları

Bankalar, müşterileri adına menkul kıymet borsalarında aracı kurum sıfatıyla yapacakları alım satımlara ilişkin olarak lehlerine tahakkuk edecek tutarları Sermaye Piyasası Kurulunca belirlenen esaslara bu Tebliğin C bölümünde açıklanan esaslar çerçevesinde düzenleyecekleri işlem sonuç formları veya bu belgelerde yer alması gereken bilgileri de ihtiva etmek kaydıyla düzenleyecekleri dekontlarla belgelendireceklerdir. Dekontların, döviz alım ve satım belgelerinin (ve bankalarca aracı kurum sıfatıyla düzenlenecek işlem sonuç formlarının basımı, için önceden alınması anlaşmalı matbaalara bastırılması veya notere tasdik ettirilmek zorunlu olmayıp, bankalar Ocak-Haziran ve Temmuz-Aralık olmak üzere her yıl 6'şar aylık dönemler itibariyle fatura yerine geçmek üzere düzenledikleri dekontların seri ve sıra numaralarını, bunları düzenleyen birim ve şubelerin kod numaralarıyla birlikte bir liste haline getirerek dönemin bitimini izleyen, ayın son günü mesai bitimine kadar

¹⁸³ Yurtsever, a.g.e.,s.513.

¹⁸⁴ Yurtsever, a.g.e.,s.513.

kurumlar vergisi yönünden bağlı buldukları vergi dairelerine taahhüdü olarak gönderecekler veya elden teslim edeceklerdir¹⁸⁵.

3.2.4. Ücret Bordrosu

İşverenlerin her ay çalıştırdıkları ücretlilere ödedikleri ücretler için düzenlemek zorunda oldukları belgedir¹⁸⁶.

3.3. Katılım Bankalarına Has Özellikli Vergisel Durum: Sukuk

3.3.1. Sukuk Kavramı ve Hukuki Durumu

Sukuk, parasal kredilendirilmeden farklı olarak Varlığa Dayalı Menkul Kıymete benzer bir nitelik göstermekle birlikte, bir proje, yatırım, menfaat, hizmet veya malın üzerinden eşit değerlerdeki hisse paylarını temsil etmekte olan mali değerdeki vesikalardır. Sukuk, İslami finansmanın faizsizlik yöntemlerine uygun olarak ihraç edilen menkul kıymetlerdir. İslami tahviller olarak da adlandırılabilir. Sukuk vesika, enstrüman anlamına gelen “sakk” kelimesinin çoğuludur. Sukukta yer alan hak-iddia, sadece nakit akışı hakkı değil aynı zamanda mülkiyet hakkıdır. Bu yönüyle sukuk, geleneksel tahvillerden ayrılır, varlığa dayalı sertifika olarak da nitelendirilir¹⁸⁷.

AAOIFI (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions), İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu “sukuk” u şu şekilde tanımlamaktadır; “Sukuk, ihraç edildikten sonra eşit değerleri temsil eden; ihraçtan elde edilen tutarların önceden planlanan şekilde yatırım yapıldığı; yapılan yatırım türüne göre duran varlıklar ve benzerleri üzerindeki haklar ve payların (intifa-kullanım hakkı dâhil) temsil edildiği ya da bir projede veya özel bir yatırım faaliyetinde ortaklık hakkı veren sertifikalardır”¹⁸⁸.

Sukuk işletmeler için finansal kaynak toplama aracı olarak kullanılan bir mali enstrümandır. Klasik sistemde bir yatırım ya da bir girişim için gereksinim duyulan paranın sağlanması kredi, tahvil ve bono ihracı ile yapılırken, faizsizlik ilkesi bağlamında bu gereksinim sukuk ile karşılanmaktadır. Amaç yine aynı şekilde para

---

¹⁸⁵ Yurtsever, **a.g.e.**,s.514.

¹⁸⁶ Yurtsever, **a.g.e.**,s.513.

¹⁸⁷ Abdullah Durmuş, “Modern Bir Finansal Araç Olarak Sukuk ve Fıkhî Açından Tahlili”, **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, Sayı:16, 2010, ss.141-156,s.143.

¹⁸⁸ Murat Haholu, “Sukuk İhraçları ve Ülkemizdeki Sukuk Düzenlemeleri”, **Çerçeve Dergisi**, Sayı:58,2012, ss.128-139,s.129.

tedariki iken İslami usullere göre finansman sağlanmasında kullanılan bonoların adı sukuk olmaktadır. Bu bakımdan sukukun sağlandığı yer ile bunu kullanan dolaylı ortak niteliği kazandığından sukuk için bir kiralama sertifikası bağlamında söz edilebilmektedir ancak muhakkak bir kiralama olması da gerekmemektedir. Düzenli olarak bir gelir getiren herhangi bir gayrimenkul konu olabilmektedir¹⁸⁹.

Özetlenecek olursa sukuk kavramı alıcısına bu varlıklarının satılmasından oluşacak hâsılatın yanında sukuk varlıklarından elde edilen gelirlerden de pay alma hakkı vermektedir. Sukuk ile tahvili birbirinden ayıran diğer bir özellik de tahvil ihraççının borcunu temsil ederken, sukuk ilgili varlıkta payı oranında malikliği temsil etmektedir. Öte yandan teknik olarak varlık senedi veya menkul kıymetleştirilmiş varlık şeklinde de isimlendirilebilecek olan sukuk, diğer senetlerden farklı olarak varlığa dayanmak zorundadır. Bono veya tahvile göre sukuku farklı kılan en önemli özellik sukukun maddi bir varlığa dayalı olmasıdır. Bundan dolayı sukuk karşılığında katılım bankası sağladığı finansmanda faiz değil gelir veya mülke ortak olmaktadır. Getiri olarak ise bu maddi varlıktan ileri gelen değeri elde etmektedir. Teminat olarak ise varlığın kendi alınmaktadır¹⁹⁰. Sukukun geleneksel hisse senedi, tahvil ve bonodan ayıran farklar aşağıda yer alan Tablo 10' da gösterilmiştir.

---

¹⁸⁹ Hüseyin Tunç, **Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması**, Nesil Yayınları, İstanbul, 2010, s.152.

¹⁹⁰ Ahmet Tok, "İslami Finans Sistemi Çerçevesinde Sukuk (İslami Tahvil) Uygulamaları, Katılım Bankaları ve Türkiye Açısından Değerlendirmeler", **Yeterlilik Etüdü**, Sermaye Piyasası Kurulu Hukuk İşleri Dairesi, Ankara, 2009, s.13.

Tablo 10: Hisse Senedi, Bono ve Tahvil ile Sukukun Karşılaştırması

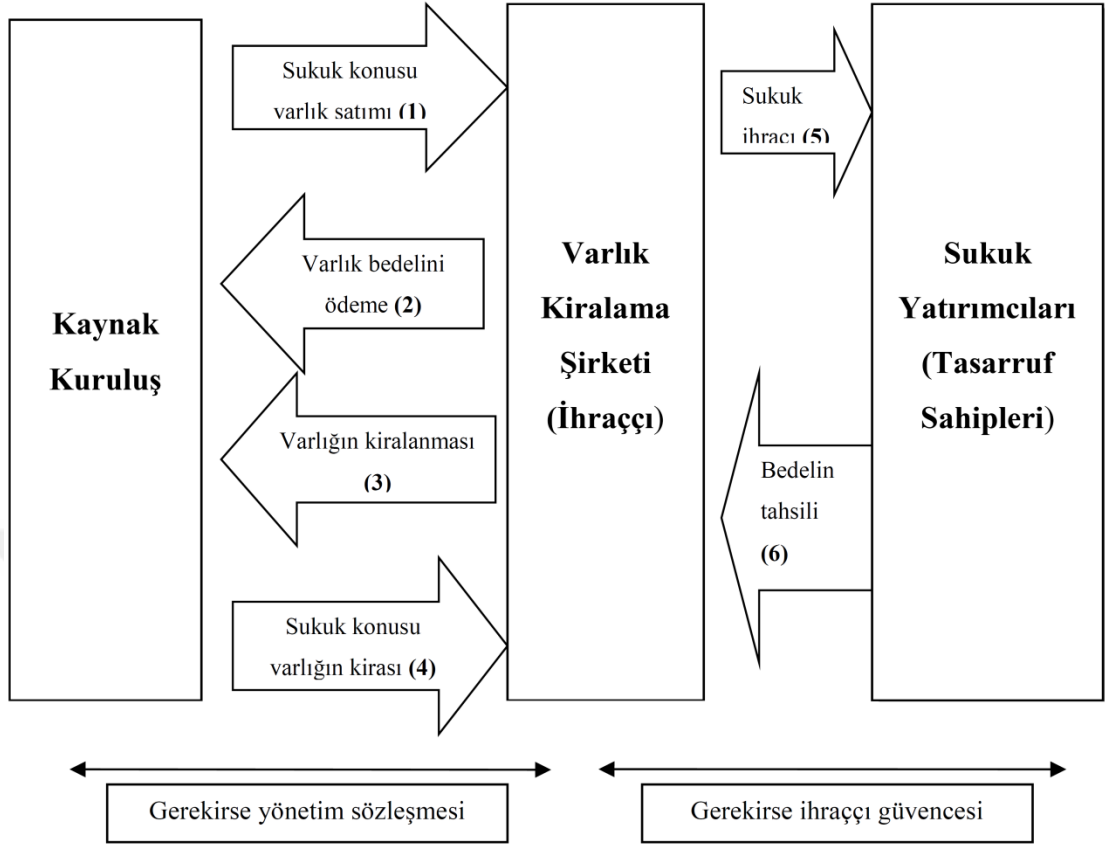
	Sukuk	Bono	Hisse Senedi
İhraç Konusu	Borç senedi değildir. Belirlenmiş varlık ya da proje üzerinde bölünmemiş sahiplik hakkı söz konusudur.	İhraç edenin borcu söz konusudur.	Şirketin hissesinden sahiplik hakkı söz konusudur.
Varlığa Dayalı Olma Durumu	En az belirlenen oran nispetinde maddi varlık olmalıdır.(%51-sukuku icara için)	Genellikle gerekli değildir.	Gerekli değildir.
Teminat	Dayandığı varlıklar ya da proje üzerindeki sahiplik hakkı ile teminat sağlamaya ek olarak teminat artırımı ile de teminat sağlar.	İpotekli tahviller, teminatlı borç senetleri vb. dışında genellikle teminat içermezler.	Teminat içermezler
Anapara ve Gelir	İhraççı tarafından garanti edilmemiştir.	İhraççı tarafından garanti edilmiştir.	Şirket tarafından garanti edilmemiştir.
Amaç	Sadece İslam hukukuna uygun amaçlar için ihraç edilebilir.	Her türlü amaç için ihraç edilebilir.	Her türlü amaca uygundur.
Senetlerin Satılması	Belirlenmiş varlık ya da proje üzerindeki sermaye payının satışı söz konusudur.	Bir borç senedinin satışı söz konusudur.	Şirketin hisselerinin satışı söz konusudur.
Senet Hamillerinin Sorumlulukları	İhraç edilen senetlere katılım oranında dayalı olduğu varlık/ teşebbüse bağlı olarak tanımlanmış bir sorumluluk söz konusudur.	Bono sahiplerinin ihraççının mali durumunu için herhangi bir sorumluluğu yoktur.	Sahip olunan şirket hisseleri oranında şirketin işlerinden sorumluluk söz konusudur.

Kaynak: Tunç, a.g.e., s.150-153.

Sukuk sisteminin işleyişinde; ihraç edilen bütün sertifikalar açısından kaynağında gerçek bir ticari ilişki ve gözle görülebilir maddi bir gerçeklik olmak zorundadır. Sistem, diğer senetlerden farklı olarak bir varlığa; gayrimenkul veya aktif değere dayanmaktadır. Bu varlığın mülkiyeti Katılım Bankalarının icracısı durumunda olduğu Varlık Kiralama Şirketi (VKŞ)'ne devredilmekte ve kaynak kuruluş tarafından kiralanmaktadır. VKŞ kira sertifikaları ihraç ederek yatırımcılara satmaktadır. Kuruluşa kiralanması neticesinde elde edilecek kira geliri, yatırımcının gelirinin kaynağını oluşturmaktadır. Kira süresi sonunda bu varlık tekrar kaynak kuruluşu devredilmektedir. Böylece, devret-kirala- devral yöntemiyle kaynak kuruluş varlıklarını kullanarak finansman elde edebilmektedir. Sukuk sisteminin işleyişi aşağıda Şekil 1’de gösterilmiştir¹⁹¹.

¹⁹¹ İlhami Söyler, “Türkiye İçin Alternatif Bir Finans ve Yatırım Enstrümanı: Sukuk-u İcara”, **Güncel Mevzuat Dergisi**, Sayı: 69, Eylül, 2011,s.22.

Şekil 1 : Sukuk Sisteminin İşleyişi

Kaynak: İlhami Söyler, “Türkiye İçin Alternatif Bir Finans ve Yatırım Enstrümanı: Sukuk-u İcara”, **Güncel Mevzuat Dergisi**, Sayı: 69, Eylül, 2011,s.22.

Sistemde süreç şu sıra ile işlemektedir¹⁹²;

1. Yükümlü (kaynak kuruluş), varlığın mülkiyetini temsil eden sukukun dayanağı olan varlığı önceden anlaşılmış olan fiyattan, vade sonunda varlığı geri alma koşuluyla VKŞ' ye satar.

2. VKŞ, satın aldığı fiyata eşit şekilde vadeli sukuk sertifikası ihraç ederek finansmanı sağlar ve varlığın satış bedelini yükümlüye öder.

3. Kira sözleşmesi, belirlenmiş bir süre için yükümlünün, varlığı kiracı olarak yeniden kiralaması amacıyla yükümlü ve VKŞ arasında imzalanır. VKŞ, yükümlüden periyodik olarak kira bedelini alır.

4. VKŞ yaptığı yatırımı finanse etmek için yatırımcılara sukuk ihraç eder.

5. İhraç edilen sukuk bedelleri yatırımcılardan tahsil edilir.

¹⁹² Söyler, a.g.e.,s.22.

Kira sertifikası sahiplerine verilen taahhütlerin yerine getirilmemesi durumunda, VKŞ yönetim kurulu tarafından, kira sertifikasına konu varlık satılarak satış bedeli kira sertifikası sahiplerine payları oranında dağıtılmaktadır. Kira sertifikalarının halka arz yoluyla ihracı durumunda, varlıkların piyasa değerinin, varlıkların VKŞ tarafından devralınması ve kaynak kuruluşa geri satılması aşamalarında, Kurulun Seri: VIII, No:35 sayılı Sermaye Piyasası Mevzuatı Çerçevesinde Gayrimenkul Değerleme Hizmeti Verecek Şirketler ile Bu Şirketlerin Kurulca Listeye Alınmalarına ilişkin Esaslar Hakkında Tebliğde yer alan usul ve esaslar çerçevesinde tespit edilmesi zorunludur. Sukuk türü ne olursa olsun işleme ilişkin bir şartname yayınlanır ve şartnamede, işlemin türü, beklenen getirisi, süresi ve bu işlemin İslami kurallara uygunluğu ilan edilmektedir¹⁹³.

Ülkemizde sukuk işlemleri ile ilgili yasal girişim 2010 yılında yayınlanan SPK Tebliği ile olmuştur. Türkiye’de sukuk uygulaması, Varlık Kiralama Şirketleri tarafından çıkarılan kira sertifikaları şeklinde ortaya çıkmıştır. Çeşitli sukuk uygulamaları arasında sadece icara sukuk olarak ifade edilen kira sukuku ile ilgili mevzuat hazırlanmıştır. 2011 yılından bu yana çeşitli kamu finansmanı ve vergi kanunlarında değişikliklere gidilmiştir, Yapılan son değişikliklerin ardından, hem Hazine hem de özel sektörün sukuk veya İslami borçlanma araçları ihracına olanak taramıştır, Kamu Finansmanı Kanunu’nda yapılan değişikliklerle Hazine tarafından oluşturulan özel amaçlı kuruluşların (Kamu Varlık Kiralama Şirketi), tüm vergi muafiyetleri sağlanmıştır, Bu durum, özel sektör tarafından oluşturulan VKŞ ile Kamu VKŞ’nin kıyaslanmasında Kamu VKŞ lehine bir durum oluşturmaktadır, Ancak söz konusu farklılık, kamuyla özel sektör borçlanma araçları arasında da mevcut olup, kamu veya Hazine finansmanı için bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır, Bu sayede Hazine’nin de daha farklı finansal araçlar ile değişik finans kaynaklarına erişme imkânına kavuştuğu görülmektedir¹⁹⁴.

01.04.2010 tarih ve Seri: III, No.43 sayılı Sermaye Piyasası Kira Sertifikaları Tebliğine göre yer alan bazı kavramların tanımı tebliğin 3.maddesinde aşağıdaki gibi yapılmıştır¹⁹⁵;

---

¹⁹³ Tunç, a.g.e.,s.154.

¹⁹⁴ Erdal Yılmaz, “Yeni Bir Finansal Araç Olarak Sukuk, Çeşitleri, Türkiye Uygulaması ve Vergilendirilmesi”, **Muhasebe ve Finans Dergisi**, Sayı: 61, Ocak 2014, ss.81-100, s.92.

¹⁹⁵ Alper Karabacak, **Katılım Bankacılığı Ürün Ve Hizmetleri Kapsamında Türkiye'deki Sukuk Uygulamaları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Turgut Özal Üniversitesi, SBE, Ankara, 2015,s.66.

- Kaynak kuruluş: Sahip olduğu veya kiraladığı varlıkları, kiralamak üzere varlık kiralama şirketine devreden anonim şirkettir.

- Kira sertifikası: Varlık kiralama şirketinin satın almak veya kiralamak suretiyle devraldığı varlıkların finansmanını sağlamak amacıyla düzenlediği ve sahiplerinin bu varlıklardan elde edilen gelirlerden payları oranında hak sahibi olmalarını sağlayan menkul kıymet, kira sukukudur.

- Kurucu: Aracı kurumlar, bankalar ve kaynak kuruluşlarıdır.

- Varlık Varlık kiralama şirketinin satın alacağı veya kiralayacağı her türlü menkul veya gayrimenkul malları ve maddi olmayan varlıklardır.

- Varlık kiralama şirketi, Aracı kurumlar, bankalar ve kaynak kuruluşlar tarafından münhasıran kira sertifikası ihraç etmek üzere kurulmuş olan anonim şirkettir.

Varlık kiralama şirketinin ihraç ettiği kira sertifikası sahiplerine faiz yerine kira geliri sağlayan ve ikincil piyasada tedavül eden yeni bir tür menkul değer sayılmaktadır. Varlık kiralama şirketinin görevi kira sertifikası ihraç etmektir. Kira sertifikası ihraç etmek, varlıklardan elde edilen gelirleri payları oranında kira sertifikası sahiplerine ödemektir. Ancak VKŞ her ne ad altında olursa olsun kredi kullanamaz, borçlanamaz, sahip olduğu varlıkları yukarıda ifade edilen faaliyetlerin olağan ifası dışında kullanamaz. Sahip olduğu varlıklar üzerinde hiç bir ayni hak tesis edemez, teminat ve kefalet veremez. Aynı zamanda varlığı, kira sözleşmesinden kaynaklanan tüm yükümlülüklerini yerine getiren kaynak kuruluş dışında başka bir kişiye satamaz veya devredemez¹⁹⁶.

Sermaye Piyasası Kira Sertifikaları Tebliğine göre kira sertifikası veya sukuk ihracı için hukuki süreç şöyle bir sıra izlemektedir. Önce ortada, kira sertifikasına kaynak ve temel oluşturacak bir varlık bulunması gerekmektedir. Bu varlık, varlık kiralama şirketinin satın alacağı veya kiralayacağı her türlü menkul veya gayrimenkul mallardan ve maddi olmayan varlıklar türünden olabilmektedir. Tebliğ bu varlığın sahibini kaynak kuruluş olarak tanımlamaktadır. Anonim şirket şeklinde olan bu kuruluşun mevcudiyet nedeni sahip olduğu veya kiraladığı varlıkları, kiralamak üzere varlık kiralama şirketine devretmektir¹⁹⁷.

VKŞ münhasıran kira sertifikası ihraç etmek üzere aracı kurumlar, bankalar ve kaynak kuruluşlar tarafından kurulmakla birlikte bu şirketin kuruluşu, işgal

¹⁹⁶ Tunç, a.g.e.,s.153.

¹⁹⁷ Karabacak, a.g.e.,s.67.

konusu ve yönetimi bazı özellikler arz ettiği için Tebliğ'in 4-6 maddeleri arası bu düzenlemeye ayrılmıştır. İştigal konusu da "kira sertifikası ihraç etmek" şeklinde belirlenmiş çalışma alanı sınırlanmıştır¹⁹⁸.

Ülkemizde kamuyla birlikte VKŞ'ler özel sektör tarafından kurulmaktadır. Ayrıca bankaların VKŞ kurmalarına izin verilebilmesi için BDDK'nın, aracı kurumların VKŞ kurmalarına izin verilebilmesi için de SPK'nın uygun görüşü aranmaktadır, Bu bağlamda özel sektör olarak sukuk ihracının önemli hacmini oluşturan finans kuruluşlarına ilişkin bazı vergi kanunlarında değişikliğe gidilmiştir, Böylece sukuk ihracına yönelik olası vergi sorunları ortadan kalkmıştır. Bu kapsamda özel sektör tarafından kurulan VKŞ'lere tanınan muafiyet ve istisnalar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır¹⁹⁹;

- Varlıkların, sukuk ihracı yapacak özel amaçlı kuruluşlara (VKŞ) devri veya sukuk sahibine iadesinden kaynaklanan kazancın vergiden istisna olması değer artış kazançları vergilemesine yol açmaktadır. Katma Değer Vergisi Kanunu'na göre, VKŞ tarafından ihraç edilen kira sertifikalarının teslimi, gayrimenkul ve maddi olmayan varlıkların VKŞ'ye devri ve bu varlıkların VKŞ tarafından kiralanması ve devralman kuruma devri KDV'den istisna olmaktadır.

- Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Kanunu'na göre, VKŞ tarafından yurt içinde Türk Lirası cinsinden ihraç edilen kira sertifikalarının, geri alım ve satım taahhüdüyle iktisap veya elden çıkarılması karşılığında lehe alınan paralarla, vadesi beklenmeksizin satışı nedeniyle lehe alınan paralar Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'ne (BSMV'ye) tabi tutulmaktadır. Bu durum özel sektör kaynaklı ihraçlar için bir dezavantaj oluşturmaktadır.

Kira sertifikaları ile gerçekleştirilen bazı işlemlerdeki BSMV oranları aşağıdaki gibidir²⁰⁰;

- Yurt içinde Türk Lirası cinsinden ihraç edilen tahviller ve varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen kira sertifikalarının geri alım ve satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında lehe alınan paralar üzerinden %1,

- Yurt içinde Türk Lirası cinsinden ihraç edilen tahviller ve varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen kira sertifikalarının vadesi beklenmeksizin satışı

¹⁹⁸ Yakar Soner, Serkan Yılmaz Kandır, Yıldırım Beyazıt Önal, "Yeni Bir Finansman Aracı Olarak Sukuk-Kira Sertifikası ve Vergisel Boyutunun İncelenmesi" **Bankacılar Dergisi**, Sayı:84,2013, ss.72-94,s.86.

¹⁹⁹ Erdal Yılmaz, **a.g.e.**,s.96.

²⁰⁰ Erdal Yılmaz, **a.g.e.**,s.96-97.

nedeniyle lehe alman paralar üzerinden %1 oranında BSMV alınacağı hükme bağlanmıştır.

- Damga Vergisi Kanunu'na göre, menkul, gayrimenkul ve maddi olmayan varlıkların varlık kiralama şirketine devri, bunların varlık kiralama şirketince devralınan kuruma devri, bu devirlere bağlı olarak yapılan ipotek işlemleriyle bunların varlık kiralama şirketlerince kiralanması nedeniyle düzenlenen kâğıtlar ve kira sertifikaları, damga vergisinden istisna olmaktadır,

- Harçlar Kanunu'na göre, menkul, gayrimenkul ve maddi olmayan varlıkların, varille kiralama şirketine devriyle bunların varille kiralama şirketince devralınan kuruma devri ve bu devirlere bağlı olarak yapılan ipotek işlemleri harçlardan istisna edilmektedir.

- Sukuk sahiplerine VKŞ tarafından yapılan ödemeler sukuk (menkul kıymet) vadesine bağlı olarak farklı oranlarda stopaja tabidir. Söz konusu kira sertifikalarının iktisap edenlerin elde edecekleri getiriler vadeleri ne bağlı olarak %0 veya %1 oranında stopaja tabi olabilmektedir.

İlgili vadelere bağlı olarak belirlenen stopaj oranları aşağıdaki vergi avantajı başlığında açıklanmaktadır.

Vergi Avantajı; 29 Haziran 2011 tarihli Resmi Gazete 'de yayımlanan 2011/1854 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile varille kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen kira sertifikalarından elde edilen gelirler ve varantlardan sağlanan bazı kazançlara uygulanacak stopaj oranları belirlenmiştir. Bakanlar Kurulu Kararına göre daha önce tahviller için uygulanan stopaj oranları kira sertifikaları için de benimsenmiştir. Buna göre; tam mükellef varille kiralama şirketleri tarafından yurt dışında ihraç edilen kira sertifikaları üzerinden²⁰¹;

- Vadesi 1 yıla kadar olanlara sağlanan gelirlerden %10,
- Vadesi 1 yıl ile 3 yıl arası olanlara sağlanan gelirlerden %7,
- Vadesi 3 yıl ile 5 yıl arası olanlara sağlanan gelirlerden %3,
- Vadesi 5 yıl ve daha uzun olanlara sağlanan gelirlerden %0 oranlarda stopaj yapılacaktır.

---

²⁰¹ Rıdvan Altınkaya, **Sukuk Finans Modeli Ve Türkiye'deki Potansiyelinin Araştırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Karabük Üniversitesi, SBE, Karabük, 2014, s.26.

Özel sektör yanında devlet veya hazine tarafından kurulan VKŞ'lere tanınan muafiyetler de bulunmaktadır. Buna göre devlet veya hazine tarafından kurulan VKŞ'lere tanınan muafiyetler aşağıdaki gibi sıralanabilir²⁰²;

- Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan denetleme ve sermaye yükümlüklerinden muafiyet,
- Borçlar Kanunu'nun kira sözleşmelerini düzenleyen IV. bölümünden muafiyet,
- Vergi Usul Kanunu'na göre defter tutma, fatura düzenleme, beyanname verme gibi yükümlülüklerden muafiyet,
- Oda aidatlarından muafiyet,
- İhraç edilen kira sertifikalarından elde edilen getirilere BSMV istisnası,
- Deprem sigortasından muafiyet,
- Haciz ve ceza hukuku gibi konularda ihraç süresince de devlet malı olma statüleri,
- Emlak vergisi muafiyeti,
- Kurumlar vergisi muafiyeti

Yukarıdaki gelişmelerden anlaşılacağı üzere Sermaye Piyasası Kurulu yayınladığı Tebliğ ile Türk Sermaye Piyasasına, kira sertifikası başlığı altında yeni bir menkul değer sunarak İslam dini esaslarına göre hazırlanmış faizsiz bir tür bono yaratmış olmaktadır. Bu yeni menkul değer Ortadoğu ülkelerindeki bankalar tarafından yaygın şekilde kullanılmaktadır. Bizim mevzuatımıza göre böyle bir kağıdın ihracının mümkün olduğunu Sermaye Piyasası Kurulu somut olarak ortaya koymuştur. Sukukun sağlamış olduğu vergi avantajları da yatırımcıların portföylerini bu alanda değerlendirmelerinde önemli etken olmuştur²⁰³.

3.3.2. Sukukun Vergilendirilmesi

Kira sertifikası ya da sukukun vergilendirilmesine dair yasal ve idari düzenleme 6111 sayılı ile 13 Şubat 2011'de yapılmıştır. Kanun hazırlanırken sukukun mevcut yapısına uygun olarak Damga Vergisi Kanunu, Harçlar Kanunu,

²⁰² Cihan Doğrayan, "Basel II Kapsamında Sermaye Yeterliliğinin İçsel Olarak Değerlendirilmesi (ICAAP)", **KPMG Gündem**, Sayı:14/Nisan-Haziran 2013,ss.56-58,s.56.

²⁰³ Doğrayan, **a.g.e.**,s.57.

Gelir Vergisi Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanunlarında değişiklik ve düzenleme yapılmıştır²⁰⁴.

3.3.2.1. Sukukun Kurumlar Vergisine Kanununa Göre Durumu

5520 Syl. KVK'nın istisnalar kısmında yer verilen 5. Md.'sine bir ek yapılmış olup şu şekildedir; “taşınmazların; kaynak kuruluşlarca, kira sertifikası ihracı amacıyla varlık kiralama şirketlerine satışı ile 21/11/2012 tarihli ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu kapsamında geri kiralama amacıyla ve sözleşme sonunda geri alınması şartıyla, finansal kiralama şirketlerine satışı ve varlık kiralama ile finansal kiralama şirketlerince taşınmazın devralındığı kuruma satışından doğan kazançlar için bu oran (istisna oranı) %100 olarak uygulanır ve bu taşınmazlar için en az iki tam yıl süreyle aktifte bulunma şartı aranmaz. Ancak söz konusu taşınmazların; kaynak kuruluş, kiracı veya sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilememesi hâli hariç olmak üzere, varlık kiralama veya finansal kiralama şirketi tarafından üçüncü kişi ve kurumlara satılması durumunda, bu taşınmazların kaynak kuruluşta veya kiracıdaki varlık kiralama veya finansal kiralama şirketine devirden önceki kayıtlı değeri ile anılan kurumlarda ayrılan toplam amortisman tutarı dikkate alınarak satışı gerçekleştiren kurum nezdinde vergilendirme yapılır” denilmiştir. Bu hüküm uyarınca istisna oranı değiştirilerek %75 den %100 yükseltilmiştir²⁰⁵.

3.3.2.2. Sukukun Gelir Vergisine Kanununa Göre Durumu

193 Syl. GKV'da yapılan düzenlemeye göre ise, aynı kanunun 75.Md.'sinde değişiklik yapılmış ve katılım bankalarının varlık kiralayan şirket konumundan hareketle ihraç ettikleri kira sertifikalarından elde edilen gelirleri kapsayarak genişletilmiştir. Bu şekilde varlık kiralaması yapan şirketlerin bunlardan sağladıkları gelirler menkul sermaye iradı olarak kabul edilmiştir. Bu düzenleme ile katılım bankalarının sukuktan doğan işlemleri menkul sermaye iradı usullerine göre vergilendirilmeye başlanmıştır.

5281 sayılı Kanun ile GVK'na eklenen Geçici 67'nci Madde (“Geçici 67” ve/veya “yeni vergileme rejimi”) çerçevesinde 1/1/2006 tarihinden itibaren yürürlüğe giren yeni vergi rejimi ile menkul sermaye gelirlerinde bir nevi kaynaktan vergi

²⁰⁴ Altinkaya,a.g.e.,s.26.

²⁰⁵ Altinkaya,a.g.e.,s.26.

kesintisi esasına dayalı vergileme rejimine geçilmiştir. Bu hüküm uyarınca katılım bankaları menkul sermaye iradının bir değer artışından kaynaklanan vergi olması neden ile bundan verginin yükümlüsü değil sorumludurlar. GVK'ya göre, menkul kıymet olarak adlandırılan varlıklardan iki tip gelir elde edilmektedir. İlki menkul kıymetin elde tutulması süresince sağlanmış olan itfa gelirleridir. Bunlar menkul sermaye iradı sayılmaktadır. “GVK'ya göre; kaynağı ne olursa olsun her çeşit hisse senedi kâr payı, iştirak hissesi kazançları, Devlet tahvili ve Hazine bonusu faizleri, alacak faizi, off-shore banka faizi, mevduat faizi ve repo geliridir.” İkincisi de elden çıkarıldıklarında sağlanan değer artışından kaynaklanan kazançlardır²⁰⁶.

Birinci durumdaki sukuk elde tutma süresince sukuka tekabül eden gelirler için gerçek kişiler için tevkifat oranlarının düzenlendiği GVK, 94.Md.'sinde herhangi bir düzenlemeye gidilmediği görülmektedir. Öte yandan varlığı kiracısı olan VKŞ'nin devraldığı varlıkları varlığı devreden şirkete kiralaması işleminde doğan KDV ilgili Kanunun 17/4 Md.'si ile ve maddi olmayan varlıklar ve gayrimenkulleri, VKŞ'ye devrinde ve bunların VKŞ tarafından kiralanması ve devralınan kuruma devrinde katma değer vergisi istisnası getirilmiştir²⁰⁷.

3.3.2.3. Sukukun Damga Vergisine Kanununa Göre Durumu

488 Syl. DV kanununa yukarıda bahsi geçen 6111Syl. Kanunla eklenen bir fıkraya göre “Menkul, gayrimenkul ve maddi olmayan varlıkların varlık kiralama şirketlerine devri, bunların varlık kiralama şirketince devir alan kuruma devri, bu devirleler bağlı olarak yapılan ipotek işlemleri ile bunların varlık kiralama şirketlerince kiralanması nedeniyle düzenlenen kâğıtlar ve kira sertifikaları” damga vergisinden istisna tutulmuştur. Bu nedenle VKŞ ile akdedilmiş olan kira sözleşmeleri üzerinden tahsil edilecek damga vergisi ilgili kanununda istisnaların sayıldığı “(2) sayılı Tablo'nun “IV-Ticari ve medeni işlerle ilgili kâğıtlar” başlıklı bölümü genişletilerek damga vergisinden istisna edilmiştir.

3.3.2.4. Sukukun Harçlar Kanununa Göre Durumu

492 Syl. Harçlar Kanununun 123'üncü maddesinde “Menkul, gayrimenkul ve maddi olmayan varlıkların, varlık kiralama şirketine devri ile bunların varlık kiralama şirketlerince devir alınan kuruma devri ve bu devirlere bağlı olarak yapılan

²⁰⁶ Erdal Yılmaz, a.g.e.,s.96.

²⁰⁷ Erdal Yılmaz, a.g.e.,s.96.

ipotek işlemleri bu Kanunda yazılı harçlardan müstesna” olduğu hükme bağlanmıştır. KDV kanununun 17/4. Md.’sine yapılan bir ekleme ile menkul, gayrimenkul ve maddi olmayan varlıkların varlık kiralama şirketlerine devri ile bu varlıkların varlık kiralama şirketlerince kiralanması ve devralınan kurama devri KDV’den istisna tutulmuştur²⁰⁸.

3.3.3. Sukukun Vergilendirilmesinde Tartışmalı Konular

Sukukun vergilendirilmesinde yaşanan temel tartışma konusu, vergi kanun ve düzenlemelerinin katılım bankalarının faaliyetlerine ilişkin olarak lehe mi aleyhe mi olduğu yolundadır. Yani GVK’nın 74/4 Md.’sinde ifade edilen kiraya verilmiş olan mallar ve haklardan ileri gelen ve bunlara ait sarf edilen borçların faiz istisnası ya da iadesinin normal bankalarla katılım bankaları arasındaki farklılığın durumudur. Çünkü kanunda kâr payı ifadesi yerine faiz terimi kullanılmıştır. GVK, 75/12. Md.’sindeyse faizsizlik ilkesine göre ödemesi yapılan kâr paylarıyla ve katılma (kara ve zara katılma) hesapları mukabiline ödenen/ödenecek paylar yukarıda da ifade edildiği gibi menkul sermaye iradı özel olarak ifade edilmiştir²⁰⁹.

02/08/2013 tarih ve 67630374-120[2013-13]-3 sayılı özelve göre İdare, Katılım bankasının sağlanan finansmana ait olan kâr payının gayrimenkul sermaye iradı adı altında elde edilen gelirden indirilip indirilmeyeceği hususunda; Konut ve taşınmazlara verilen kredilere dair ilgili yılda elde edilmiş olan kira gelirine ait beyannamede indirim yapılmasının mümkün olduğunu ifade etmiştir. Tartışmaları yükselten kısımlardan biri bu noktadır. Çünkü GİB, 2015 yılına ait Kira Gelirleri Rehberine göre, ilgili gelir hesabında giderlerin fazla olmasından dolayı meydana gelecek zararın, takip eden 5 yılında kira gelirinden indirilebileceği fakat iktisap etmiş olan bedelin yüzde 5 oranına isabet eden kısmın indirilemeyeceği yani bunun istisna edildiği belirtilmektedir²¹⁰.

Bundan dolayı ödenen/ödenecek kâr payı, iktisap eden bedel içinde kabul edildiğinden, yalnızca cari yıla ait giderlerden indirilirse eğer normal yolla yani faizle kredi kullanmış olanların aksine, faizsiz finansman yolu seçenler olası

²⁰⁸ Harçlar Kanunu, 123. Md.

²⁰⁹ Ateş Konca, Kira Sertifikaları (Kira Sukuku) ve Vergisel Boyutu, http://www.vergidegundem.com/tr_TR/publicationPaper?categoryName=Vergide&publicationNumber=4&publicationYear=2011&publicationId=666661772, E.T. 21.02.2016.

²¹⁰ <http://www.vergivizyon.net>, Vergi Kanunları Katılım Bankaları Aleyhine Mi?, <http://www.vergivizyon.net/vergi-kanunlari-katilim-bankalari-aleyhine-mi/>, E.T. 21.02.2016.

zararlarını takip eden 5 yıl için herhangi bir indirim konusun yapamayabileceklerdir. Zira kredili gayrimenkul alımlarında kâr payı ve faiz ödemelerine dair önemli bir kısım giderler ilk yıllarda gerçekleştiğinden yani kâr payı tutarları ağırlıklı olarak öncelikle tahsil edildiğinden kâr payı ödeyen gerçek ve tüzel kişiler faizle kredi kullananlara göre olumsuz etkilenebileceklerdir. Kanunun bu maddesinde sadece faiz kelimesi kullanılmış, kâr payı ifadesine yer verilmemiştir. GVK'nın 75 numaralı maddesinin 12 numaralı bendinde ise, faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları ile kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr paylarının menkul sermaye iradı olduğu ayrıca ve özel olarak belirtilmiştir²¹¹.

Özellikli konular altında ele alınabilecek katılım bankalarının vergi kanunları karşısındaki sorunlu durumları hakkında mevzuatımızda zaman zaman yasal ve idari düzenlemelere gidilmektedir. Katılım bankacılığın ülkemizdeki geçmişi uzun yıllara dayanmasında rağmen bankacılık kesimi içerisindeki payı ve hacimsel büyüklüğü henüz yeteri seviyede olmayıp gelişmeye devam etmektedir. Bundan dolayı katılım bankacılığı hizmet ve ürünlerinin yaygınlaşması ve çeşitlenmesi devam ettikçe düzenlemeler yapılmaya devam edileceği tahmin edilmektedir.

---

²¹¹ Konca, a.g.e.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Toplumsal sistemin bir parçası olan ekonomik sistem içerisinde gerçekleşen tüm etkinlikler, hem ekonomik sistemi etkilemekte hem de bu sistemden etkilenmektedir. Ekonomik sistemin ayrılmaz bir parçası olan, sistemin en önemli lokomotif görevini gören ve sistemin işleyişini sağlayan kuruluşların başında bankalar gelmektedir. Toplumsal yaşam içerisinde ekonomik sistemin bir parçası olan bu kurumlar, kişilerin ya da toplumların inanışları paralelinde yapılanmakta ve bu inanışlara göre faaliyet alanlarını şekillendirmektedir. Bankacılığın inanışların etkisinde şekillenmesine özellikli olarak verilebilecek örneklerin başında ise Katılım Bankacılığı gelmektedir. Katılım bankacılığı; faize karşı duyarlı olan bireyler tarafından tercih edilen, ekonomide yastık altı para olarak da değerlendirilen birikimlerin ortaya çıkmasını ve ekonomik sisteme dâhil edilmesini sağlayan bir bankacılık türüdür.

Katılım bankaları, fon toplama ve fon kullandırma yöntemlerine bakıldığında, kuruluşundan bugüne kadar faaliyetlerini, konvansiyonel bankacılık sistemine paralel faizsizlik esasına dayandırarak yapmaktadır. Bu yönü ile katılım bankaları, Bankacılık sektörünün tamamlayıcı özelliğini ortaya koymaktadır. Daha önceleri Özel Finans Kurumları olarak bilinen ve banka statüsüne 2005 yılından sonra giren Katılım Bankaları, her geçen gün büyüme ve gelişme yakalayarak bankacılık sektörü içindeki pazar payını arttırmışlardır. Ancak günümüzde gelinen noktada, diğer banka pazar payları göz önüne alındığında, oransal olarak yeteri kadar pazar payının oluşmadığı görülmektedir. Faizsiz bankaların performanslarının ve paylarının artırılması için günümüzde olan gelişme ve değişimlere ayak uydurarak, bu değişimleri hızlıca hayatına sokması gerekmektedir. Yastık altı diye belirtilen ve ekonomik hayata belirli inançlardan dolayı girmeyen, saklanan para ve altın gibi ekonomik değerlerin daha fazla şube açarak, personel sayılarını arttırarak sisteme girmesi sağlanmalı, istihdama ve üretime katkısı daha da arttırılmalıdır.

Bu bankalar, fon toplama, kullandırma ve bankacılık hizmetlerini sunarken, faizsizlik prensibine bağlı kalmakta olup bu yönü ile finansal hizmet sunan diğer bankalardan ayrılmaktadır. Katılım bankalarını finans şirketleri kurumuna indirgemek ve bu doğrultuda değerlendirilmesini kabul etmek, fonksiyon ve etkinliğinin azalmasına yol açmaktadır.

Bankacılık sektörünün dünyada ve İslam ülkelerinde önemli bir yerinin olduğu bilinmektedir. Katılım bankacılığı kavramı da faizsizlik bankacılık kavramını çok ideal bir biçimde karşılamaktadır. Sosyal, siyasi, ekonomik ve toplumsal algı açısından da ilgili kavramın kullanılmasının yerinde olduğu düşünülmektedir. Katılım bankalarından banka kelimesinin kaldırılmasının stratejik bir hata olarak kurumu maddi zarara uğratması yanı sıra, geleceğini de tehlikeye atabileceği düşünülmektedir. Çünkü banka kelimesinin yer almadığı bir tanım, yapılan faaliyetlerin türü ve niteliği bakımından bilinen bankacılık işlemlerinden uzaklaşmasına neden olabilmekte ve ekonomik faaliyetlere destek bakımından zayıf kalabilmektedir. Bu nedenle, katılım bankacılığı faaliyetinde bulunan bankalar, Türk bankacılığını tamamlayıcı nitelikteki bankalar olarak adlandırılmaktadır.

Katılım bankalarının ilk kuruluş aşamasından bugüne kadar, konvansiyonel bankalar tarafından yapılan ve sunulan hizmetlerin çoğu, esas olarak, klasik bankacılık hizmetlerine paralel bir biçimde, sadece İslami esaslara uygun olarak gerçekleştirilmektedir. İlk etapta atıl durumda olan fonların ekonomiye dâhil edilmesi düşüncesi ile kurulan katılım bankalarının tarihsel açıdan gelişimi ve ekonomiden aldığı pay kıyaslandığında, önemli bir paya ulaşamadığı görülmektedir. Bu başarısızlıkların nedeni, kendilerine özgü hukuki alt yapılarının yakın zamana kadar oluşmaması, muhasebe sistemlerinin yetersiz kalması, güvence esasının diğer bankalar ile eş değer olmaması, önyargılı yaklaşım tarzı, ekonomik ve siyasi belirsizliklerin var olması, tasarrufların mevduata dönüşme eğiliminin yetersizliği, kayıt dışı ekonominin fazlalığı, banka sayılarının ve personellerin yetersiz kalması, ulaşım kolaylığının ve şube sayılarının yetersizliği, ilgili bankaları kullananların diğer insanlar tarafından ne şekilde algılanacağı vb. sebeplerden dolayı katılım bankalarının gelişiminin ve finans sektöründe ki payının artışının bir anda hızlanması mümkün olamamıştır. Bunların yanı sıra, katılım bankalarının prensiplere uygun hareket edip etmediği konusunda müşterilerin aklında herhangi bir soru/şüphe oluşmaması, sistemin tamamen şeffaf bir biçimde yürütüldüğünün ve bu kurumların İslami kurallara uygunluk yanında genel denetim standartlarında işlem yapıp yapmadıkları yönünde denetlenmesi de önem arz etmektedir. Bu kurumların müşterilerden gecikme cezaları adı altında aldığı tutarların enflasyon üzerindeki

kısının hayır işlerinde kullanıldığı hususunun, şeffaflık ölçüsü gereği duyurulması gerekmektedir.

Kayıt dışı faaliyetlerin önlenmesinde de aktif rol alan Katılım Bankaları, yapmış olduğu işlemlerin mutlak suret ile belge ya da faturaya dayanarak yapılıyor olması nedeniyle ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bilançodaki aktif ve pasif kalemlerin işleyişine katkıda bulunarak, aktifte bulunan kredilerin güvenilirliğini arttırarak, pasif kısımda yer alan riskleri ortadan kaldırmaktadır. Esnek fon toplama yöntemleri ile kendi arzını arttırarak cari kredi faiz oranlarını aşağıya çekerek reel ekonomiye fon katkısı sağlayan ve büyümeye etki eden kuruluşların başında katılım bankaları gelmektedir. Katılım bankalarında işlemlerin faturaya dayandırılarak yapılıyor olması operasyonel işlem sürecinin uzamasına neden olmaktadır. Bu durum eleştirel bir yaklaşım olarak ele alınmakla birlikte, işlemlerin hızlandırılması yönünde gösterilen çabalar da dikkate alınmalıdır.

Katılım bankaları müşteri kitlesini oluşturan kişilerin ortalama yaş seviyesinin 40 yaş ve üzeri olması, katılım bankalarının devamlılığı açısından gelecek nesillerde de etki uyandırması bakımından reklamlara ağırlık vermesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca bu bankalarda yönetici unvanını almak için herhangi bir katılım bankasında belirli bir süre ile hizmet vermiş olması şartının getirilmesi, faiz prensibi ile yetişmiş yöneticilerin bu kurumda etkin rol almasını sağlayarak güven ortamının oluşmasına katkı sağlayacaktır.

BDDK bünyesinde Katılım Bankalarının mevzuat, uygulama vb yönlerden eksik yanlarının düzeltilmesi yönünde yapılan çalışmaların, hızlıca hayata geçirilmesi gerekmektedir. Murabaha işleminde görülen kusurlu bir maldaki Katılım Bankalarının sorumsuzluğu ve çifte vergilendirme kavramının ortaya çıkması sorununun Faizsiz Bankacılık kanunu ile düzeltilmesi gerekmektedir. Vekâlet ile yapılan murabaha işlemlerinde de bankanın müşteri yerine başka bir kişiyi vekil tayin emesi hem alıcı hem de satıcı pozisyonuna düşmesini engellemesi bakımından önem arz etmektedir. Türkiye’de bulunan uygulamalarda murabaha yönteminin işleyişi ve altın prensip olan faizsizlik ilkesi açısından değerlendirme yapılacak olursa; bu bankalar işlemlerde sorumluluğu tam olarak üstlenmeyerek yalnızca finansman kaynağı olarak görev almaktadırlar. Devlet ilgili fon toplama yönteminde

tapu masrafları ve KDV gibi masraflardan katılım bankalarını yapılacak yeni kanun düzenlemeleri ile masraflardan muaf tutabilir. Böylelikle katılım bankacılığı ile ilgili büyük bir sorun için çözüm üretilebilir. Katılım bankalarında uygulanan murabaha işlemindeki vekâlet yönteminde, vekâlet sözleşmesinin herhangi bir resmiyeti ve bağlayıcılığı bulunmadığından dolayı ilgili yöntem kanuna bağlanmalıdır. Murabaha işlemi ile müşterinin bankaya olan borcunu ödeyemediği zamanlarda da kanuni yaptırımlar oluşturularak, ilgili maddeye dayandırılmalıdır. Ayrıca katılım bankalarının kredi kartlarında gecikme faizini uygulamaması, ödemeyi zamanında yapmayan müşteriler için katılım bankalarının mağdur olmaması adına bir kanun ile düzenlenerek bu sistemin önüne geçilmelidir. Teverruk işlemlerinde de türev piyasası ürünlerinin kullanılmayacağı kanun ile düzenlenmelidir. Faizsiz sigortacılık kavramında da kanun düzenlemelerine yer verilmelidir. Sermaye piyasası araçlarının işleyişi de kanun ile belirlenmelidir.

Katılım bankalarının Türk ekonomisine katkılarının artırılması ve hedeflerine ulaştırılması için bilinirliğinin hızlandırılması, hem bankanın hem de hükümetin yapması gereken uygulamalar arasındadır. Bankacılık ve bilgi teknolojisinin yakından izlenilirliğinin artırılması, kurum içi personelin eğitimlerinin yoğunlaştırılması ve müşteri memnuniyeti kavramının uygulamaya girmesi gerekmektedir. Bireysel bankacılık sisteminin ve hizmetlerinin çeşitlendirilmesi ve sisteme olan ilginin arttırılmasına yönelik reklamlara ağırlık verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Katılım bankalarının uymak zorunda olduğu kurallar, sürekli olarak denetlenmeli, hataların tespiti açısından sistemin hızlı geliştirilmesi, yanlış uygulamalar sebebi ile sisteme karşı olan endişelerin de minimize edilmesi gereklidir.

Türkiye’ de tasarrufların çoğunluğunun dövize, altın ve gayrimenkule yapıldığı görülmektedir. Bu yatırımların ardından ise mevduatlar gelmektedir. Hem enflasyondan korunmak hem de geçmişten günümüze gelen geleneksel anlayış ile yapılan yatırımların reel ekonomiye kazandırılması gereklidir. Katılım bankalarının söz konusu bu değerlere endeksli yatırım ortaklığı yapması veya fon kullandırması hem bankaya kaynak sağlanmasına hem de makro anlamda yatırımların ve yatırımlara bağlı ekonomik büyüme/kalkınmanın elde edilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. SPK ve BDDK gibi kurumlar tarafından da çeşitli alternatif yatırım

araçlarının belirlenmesi yönünde araştırma ve çalışmalar yapılması gerektiği düşünülmektedir. Körfez sermayesinin sermaye birikimine katkısının çoğaltılması için de katılım ve yatırım bankacılığının özendirilmesi, özelleştirme konusunda da potansiyel dış yatırımcılara daha çok tanıtma için çalışmalar yapılmalıdır.

Kar/zarar ortaklığı prensibi anlayışı ile kurulan bu kurumların murabaha anlayışı ile fon kullandırıldığı görülmektedir. Mudaraba ve müşareke yöntemi ile uygulamada ise hiç fon kullandırılmadığı görülmektedir. Katılım bankalarının kâr zarar ortaklığı sebebi ile daha çok fon kullandırması, sisteme yöneltilen eleştirilerin azaltılması ve reel ekonomide kişilerin yapamadıkları büyük ölçekli yatırımların hayata geçirilmesi bakımından için oldukça önem arz etmektedir. Bu uygulama sonrasında da katılım bankaları diğer bankalar ile olan farklılıklarını ortaya koyacaklar, kurulma amaçlarına da paralellik göstereceklerdir. Sonuç olarak hem katılım bankasının doğası gereği hem de katılım bankasına olan güvenin artması için murabaha yönteminin azaltılarak, kaynakların mudaraba ve müşareke yöntemleriyle finanse edilecek projelere aktarılması, büyük maliyetli projelere destek verilmesi içinde katılım bankalarının sermayelerinin arttırılması gereklidir. BDDK bünyesinde bulunan katılım bankacılığı birimlerinin geliştirilmesi ve eksikliklerin giderilmesi için sisteme katkı sağlayacak gelişmelere yer verilmelidir.

Katılım bankacılığı sistemine yönelik olan olumsuz algıların tespit edilmesi, şeffaflığın arttırılması, kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi, sistem felsefesinin doğru şekilde aktarılması, finansal okuryazarlığın da arttırılması gereklidir. Katılım bankalarının sadece genel kabul gören standart ölçülere göre değil, İslami prensiplere göre de denetlenmesinin yapılması gereklidir. Bu nedenle ilgili kişilerin İslami finans prensiplerine hâkim olması gerekmektedir. Faizsiz finans standartları Merkezi Danışman Kurulu tarafından çıkartılmalı ve IFSB gibi uluslararası İslami standartlara uyumu arttırılmalıdır. Katılım bankalarının murabaha işleminde doğan çifte vergilendirilme ve kusurlu mallardaki sorumsuzluğu da çıkarılacak kanun ile düzenlenmelidir. Olağanüstü durumlarda ve kriz dönemi olarak adlandırılan durumlarda hızlı parayı arttırmak adına Merkez Bankası'ndaki zorunlu karşılıkların kısa süreli serbest kalmasının düzenlenmesi yönünde değişiklikler yapılmalıdır.

Müşterilerden alınan kâr ve gecikme faizlerinin enflasyon üzerindeki kısmının hayır işlerinde kullanıldığı bildirilmektedir, ancak, bu işlemlerde kullanılan tutarların şeffaflık ilkesi gereğince denetlenmesi gerekmektedir. Katılım bankalarının daha şeffaf bir yapıya kavuşması, yatırımcıların güven duygusunun artması ve ülkemizde uzun yıllar boyunca pazar payının artmasını sağlayacak gelişmelere yer verilmelidir. Uygulamadaki eksikliklerin giderilmesi, yasal boşlukların doldurulması ve şüphe uyandırıcı işlemlerin giderilmesi ile katılım bankacılığının çok daha iyi yerlerde olacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak bankaların yapmış oldukları çoğu bankacılık faaliyetlerini yürüten ve aynı ekonomik koşullarda rekabet eden katılım bankalarının, sistem içerisinde istedikleri hedeflere ulaşabilmek adına farklı bankacılık yöntemlerini ve uygulamalarını açıklıkla, medya araçlarını kullanarak ortaya koymaları gerekmektedir. Böyle bir uygulama ile katılım bankalarının istedikleri hedeflere daha hızlı bir şekilde ulaşması, tüm dünyada uygulanan yöntemler ile atıl kalan fonların reel ekonomiye kazandırılmasının sağlanması ve hızlandırılması söz konusu olacaktır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Akdoğan, A. (2004). *Türk Vergi Sistemi ve Uygulaması*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akın, C. (1986). *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*. İstanbul: Kayhan Yayınları.
- Akgüç, Ö. (1989). *100 Soruda Türkiye’de Bankacılık*. 2. Baskı. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Aksoy, Ş. (1999). *Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi*. 5. Baskı. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Aktepe, İ. E. (2010). *İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık*. İstanbul: Erkem Matbaası.
- Altay, O. (2006). *Türk Bankacılık Sistemi*. İ.İ.B.F Yayın No: 5. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Alptekin, V. (2013). *Türk Vergi Sistemi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Battal, A. (2007). *Bankacılık Kanunu Şerhi*. 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Beki, A. (2005). *İslam’da Güncel Ticari Meseleler*. 2.Baskı. Kayseri: Bekke Yayınları.
- Bilici, N. (2006). *Vergi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çakıcı, Ö., Ceylan, M. (2014). *Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Teori-Uygulama-Mevzuat*. Yayın No: 301. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Çelik, A. (2014). *Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu*. Konya: Konya Ticaret Odası Etüt Araştırma Merkezi.
- Çivi, H. (1988). *Türkiye’de Bankacılık Teori Uygulama ve Sonuçları*. Yayın No:1. Ankara: Cumhuriyet Üniversitesi Yardımcı Ders Kitabı.
- Çizakça, M. (1998). *İslam Dünyası’nda ve Batı’da İş Ortaklıkları Tarihi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırma Merkezi Yayını.
- Duranlar, S. (2007). *Bankacılık*. İstanbul: Kazancı Kitap
- Erginay, A. (1983). *Kamu Maliyesi*. 9. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Erol, A. (2007). *Tüm Yönleriyle Banka ve Finansçılar İçin Vergi*. Ankara: Yaklaşım Yayınları.
- Eroğlu, Ö. (2004). *Para Teorisi ve Politikası Ders Notları*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Yayın No: 50. Isparta.
- Eroğlu, Z. A. (2001). *Türk Bankacılık Sisteminde Kaynak Maliyeti*, BDDK MSPD Çalışma Raporları.

- Ertuğrul, A. (1996). *Türk Bankacılığında Etkinlik*. Ankara: Ünal Ofset.
- Günay, V. (2001). *Türk Bankacılık Sektörü*. Ankara: Ankara Ticaret Odası Yayınları.
- Güney, A. (2009). *Banka İşlemleri*. 3. Baskı. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Karapınar, A. (2003). *Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Khan, M. F. (1997). Islamic Futures Markets As Means For Mobilizing Resources For Development. Ahmad, A., Khan, T. (Edt.). *Islamic Financial Instruments for Public Sector Resource Mobilization*. Jeddah: Islamic Research and Training Institute.
- Kırbaş, S. (2004). *Vergi Hukuku*. 16. Baskı. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Kırbaş, S. (2001). *Vergi Hukuku Temel Kavramlar, İlkeler ve Kurumlar*, 13. Baskı. Ankara: Siyasal Kitapevi
- Kızılot, Ş., Taş, M. (2013). *Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Kızılot, Şükrü (2000). *Kurumlar Vergisi Kanunu ve Uygulaması*. Ankara: Yaklaşım Yayınları.
- Kirman, A. (2001). *Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Kirman, A. (1997). *488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu Şerhi*. 2.Baskı. Ankara: Doğu Matbaacılık.
- Öçal, T., Çolak, F. (1998). *Para – Banka*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Öçal, T., Çolak, Ö. F. (1997). *Para, Banka Teori Politika*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Öncel, Ç., Kurumlu, A. (1993). *Vergi Hukuku*. 2. Baskı. Ankara: Savaş Yayınları.
- Öncel, M., Kumrulu A., Çağan, N. (1997). *Vergi Hukuku* 5. Baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Özbalcı, Y. (2001). *Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları*. Ankara: Oluş Yayıncılık.
- Özsoy, İ. (1987). *Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve İslam Bankacılığı*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Öztürk, A., Güven, Ö. F. (2014). *Bankacılık ve Sigortacılıkta Pazarlama*. İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Parasız, İ. (2000). *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*. İstanbul: Seçkin Dağıtım.
- Pehlivan, O. (2005). *Vergi Hukuku*. Trabzon: Derya Kitabevi.

- Sarılı, M. A. (2004). *Türk Vergi Hukukunda Sorumluluk*. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınevi.
- Seyidoğlu, H. (1992). *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*. Ankara: Güzem Yayınları.
- Takan, M., Boyacıoğlu, M. A. (2002). *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*. 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları.
- Tanrıverdi, S. (2010). *Banka Muameleleri Vergisinin Bankacılık Sektöründe Rekabeti Bozucu Etkileri Ve Bir Model Önerisi*. No: 7. Ankara: BDDK Kitapları.
- Tok, A. (2009). *İslami Finans Sistemi Çerçevesinde Sukuk (İslami Tahvil) Uygulamaları, Katılım Bankaları ve Türkiye Açısından Değerlendirmeler. Yeterlilik Etüdü*, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Hukuk İşleri Dairesi.
- Tosuner, M., Arıkan, Z. (2005). *Vergi Usul Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tunç, H. (2010). *Katılım Bankacılığı; Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Nesil Yayıncılık.
- Türk, A. (2010). *Katılım Bankacılığı Sistemi Nedir?.*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB). (2009). *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı*. 1. Baskı. No:1. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB). (2004). *Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi, Vergi Konseyi Finansal İş ve İşlemlerin Vergilendirilmesi Alt Çalışma Komitesi*. İstanbul: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği.
- Uçar, M. (1989). *Türkiye’de-Dünya’da Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*. İstanbul: Fey Vakfı.
- Uluatam Ö., Methibay, Y. (2001). *Vergi Hukuku*. Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Yılmaz, O. N. (2010). *Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı*. Antalya: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayını (TKBB).
- Yurtseven, H. (2012). “Türkiye’de Bankacılık Sektörü Üzerindeki Vergisel Yükler”. *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*. (ss.495-524). Kaya, F. (Edt). İstanbul: Beta Basım A.Ş.

MAKALELER

- Ahmed, E., Rahman, Z., Ahmed, R. I. (2006). Comparative Analysis Of Loan Recovery Among Nationalized, Private And Islamic Commercial Banks Of Bangladesh. *Brac University Journal*. 3(1): 35-52.
- Akkaya, M. (1997). Vergi Sorumlusunun Vergi Yargısı ve Vergi İdaresi Karşısındaki Konumu. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 46(1-4): 185-208.
- Al-Bashir, M., Al-Amine, M. (2001). The Islamic Bonds Market: Possibilities And Challenges. *International Journal Of Islamic Financial Services*. 3(1): 27-44.
- Arslan, R., Hotamışlı, M. (2007). Türk Bankacılık Sisteminde Kurumsal Çevrenin Bankanın Yapı ve Uygulamaları üzerinde Oluşturduğu Teşvik ve Kısıtlamalar. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 14 (1): 195-208.
- Çalikoğlu, E. (2004) Damga Vergisi Diye Bir Vergi. *Ekonomist*. 30. <https://www.vergidegundem.com//files/Makale1-agst09.pdf>. (24.05.2018)
- Doğrayan, C. (2013). Basel II Kapsamında Sermaye Yeterliliğinin İçsel Olarak Değerlendirilmesi (ICAAP). *KPMG Gündem*, Sayı:14: 56-58.
- Durmuş, A. (2010). Modern Bir Finansal Araç Olarak Sukuk ve Fıkhî Açından Tahlili. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*. 16: 141-156
- Gerçek, A. (2005). Türk Vergi Hukukunda Vergi Sorumlusu, Sorumluluk Halleri ve Türlerinin İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 54(3): 157-193.
- Güzeloğlu, H. (2015). BSMV’de Uygulama Farklılıkları, *KPMG Gündem*. Ekim/Aralık Sayısı, <https://www.kpmgvergi.com/PDF/Yayinlar/Guncel-Yayinlar/KPMGundem-Sayi-24.pdf>. (05.05.2018).
- Haholu, M. (2012). Sukuk İhraçları ve Ülkemizdeki Sukuk Düzenlemeleri. *Çerçeve Dergisi*. 58: 128-139
- Kantar, B., İnanç, M. (2010). Konut Finansmanı Sisteminde BSMV İstisnası. *Mevzuat Dergisi*. 81: 303-310.
- Kaplan, İ. (2006). Bankaların Gözetimi, Denetimi ve Hukuki Sorumluluk. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*. 23 (3): 3-29.
- Kızılot, Ş. (2002). Sermaye Şirketlerinin Ortaklarına Borç Para Verme İşlemlerinin KDV’ye Tabi Olmadığı. *Yaklaşım Dergisi*. 120.

- Kumuşoğlu, C., Bingöl, M. (2008). Yatırım Ortaklıklarının Çeşitli Vergi Kanunları Karşısındaki Durumu. *Vergi Dünyası*. Sayı: 322. <http://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/4702>. (18.04.2018).
- Özulucan, A., Deran, A. (2009). Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları açısından Karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6(11): 85-108.
- Pedük, T. (2003). Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşlarının Dar Mükellef Olduklarını Türk Vergi İdaresine İspat Etme Sorunu ve Çözüm Önerileri. *Yaklaşım Dergisi*. Sayı: 122: 97-98.
- Soner, Y., Kandır, S. Y., Önal, Y. B. (2013). Yeni Bir Finansman Aracı Olarak Sukuk-Kira Sertifikası ve Vergisel Boyutunun İncelenmesi. *Bankacılar Dergisi*. 84: 72-94.
- Söyler, İ. (2011). Türkiye İçin Alternatif Bir Finans ve Yatırım Enstrümanı: Sukuk-u İcara. *Güncel Mevzuat Dergisi*. Sayı: 69.
- Ufuk, M. T. (2007). 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Dar Mükellefiyette Vergi Kesintisi. *Vergi Dünyası*. 307. <http://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/5438>. (24.04.2018).
- Uludağ, B. (1998). Her Yönüyle Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi. *Vergi Sorunları Dergisi*. 121. <http://www.vergisorunlari.com.tr/makale/her-yonuyle-banka-ve-sigorta-muameleleri-vergisi/7699>. (07.05.2018).
- Yahşi, F. (2000). Özel Finans Kurumlarının Mevzuat Serüveni. *Albaraka Türk Bereket Dergisi*. 9: 6-7.
- Yardımcıoğlu, M., Büyükşalvarcı, A. (2007). Bankacılık Sektörü Pratiğinde Faaliyet tabanlı Maliyet Sistemi. *Maliye Dergisi*, 153: 142-159.
- Yılmaz, E. (2014). Yeni Bir Finansal Araç Olarak Sukuk, Çeşitleri, Türkiye Uygulaması ve Vergilendirilmesi. *Muhasebe ve Finans Dergisi*. 61: 81-100. *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*. (ss.495-524). Kaya, F. (Edt). İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Zarqa, M. A. (1997). Istisna Financing Of Infrastructure Projects. *Islamic Economic Studies*. 4(2): 67-74.

KANUNLAR

- Vergi Usul Kanunu (VUK). 213. Kabul Tarihi: 04.01.1961. Yayımlandığı R. Gazete Tarihi: 12.01.1961. Sayı: 10705. Yayımlandığı Düstur: Tertip: 4 Cilt: 1. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.213.pdf>. (19.06.2016).
- Bankacılık Kanunu. 5411. Kabul Tarihi: 19.10.2005. Yayımlandığı R. Gazete Tarihi: 01.11.2005. Sayı: 25983 (Mük.). Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 45. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf>. (19.06.2016).
- Belediye Gelirleri Kanunu Kanun Numarası: 2464. Kabul Tarihi: 26/5/1981 Yayımlandığı R. Gazete Tarihi : 29/5/1981. Sayı : 17354. Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt : 20.
- Gelir Vergisi Kanunu (GVK). 193. Kabul Tarihi: 31.12.1960. Yayımlandığı R. Gazete Tarihi: 06.01.1961. Sayı: 10700. Yayımlandığı Düstur: Tertip: 4 Cilt: 850. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.193.pdf>. (19.06.2016).
- Harçlar Kanunu. 492. Kabul Tarihi: 02.07.1964. Yayımlandığı R. Gazete Tarihi: 17.07.1964. Sayı: 11756. Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 2760. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.492.pdf>. (19.06.2016).
- Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK). 5520. Kabul Tarihi: 13.06.2006. Yayımlandığı R. Gazete Tarihi: 21.06.2006. Sayı: 26205. Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 45. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5520.pdf>. (19.06.2016).

TEZLER

- Bay, H. (2003). *Gelir Vergisinde Basit Usul Uygulaması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baykara, H. V. (2012). *Katılım Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ağarmış, İ. (2006). *Türkiye’de Dar Yükümlü Kurumların Vergilendirilmesi ve Avrupa Birliği’ne Uyumu*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altınkaya, R. (2014). *Sukuk Finans Modeli Ve Türkiye’deki Potansiyelinin Araştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük: Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Cebeci, L. (2004). *Türev Finansal Ürünlerin Vergilendirilmesi ve Türkiye Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiçek, M. (2006). *Bankacılık İşlemlerinin Vergisel Boyutu ve Kredi Fiyatlandırmasına Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dağ, S. (2011). *Türkiye’de Katılım ve Mevduat Bankalarının Etkinliklerinin Veri Zarflama Analizi Yöntemiyle Karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan, D. (2011). *Katılım Bankacılığı ve Türk Ekonomisine Katkıları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Eskici, M. M. (2007). *Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları’nın Müşteri Özellikleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fidancı, H. A. (2011). *Katılım Bankalarının Türkiye’deki gelişimi ve Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyeti Üzerine Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güçtekin, M. (1997). *Özel Finans Kurumu Organizasyonu, Sorunları ve Çözüm Önerileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü.
- Karabacak, A. (2015). *Katılım Bankacılığı Ürün Ve Hizmetleri Kapsamında Türkiye’deki Sukuk Uygulamaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaduman, Y. (2005). *Elektronik Ticaret ve Vergilendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, R. (2013). *Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Tercih Nedenleri ve Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Kurbetçi, P. (2010). *Kurumlar Vergisinde İstisnalar*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Öz, E. (2004). *Vergilemede Kanunilik İlkesine Göre Türk Vergi Sistemi'nin Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özbay, F. (2014). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Uygulamaları*. (Yüksek Lisans Bitirme Projesi). İzmir: Gediz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgür, E. (2007). *Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan, H. (2012). *Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, E. E. (2010). *Türkiye'de Bankaların Vergisel Yükümlülükleri ve Bankacılık İşlemlerinin Vergisel Boyutu*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Altınoluk, B. (2013). Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, [http://www.vergidegundem.com/tr_TR/publicationPaper?categoryName=Vergi de&publicationNumber=4&publicationYear=2013&publicationId=1164617](http://www.vergidegundem.com/tr_TR/publicationPaper?categoryName=Vergi%20de&publicationNumber=4&publicationYear=2013&publicationId=1164617). (21.01.2016).
- Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası (ASMMMO). (T.Y.). <http://www.asmmmo.org.tr/userfiles/others/files/Mvzt/Prtk/vrg/om/PB-V-OM-34.pdf>. (20.01.2016).
- Bican, Ç. (2007). Dar Mükellef Kurumların Vergilendirilmesi, http://archive.ismmmo.org.tr/docs/sunular/BicanCiltepe_27072007.pdf. (20.01.2016).
- Danıştay 7. Daire. <http://www.hukukturk.com/Goster.aspx?v=JBH6PCA7Y452SA7BX65ZPD326M9PR86MQLXMHS5HZRS3JR7X4RMLCTYBKD93HW5ZCSRFEQJTMFDUA>. (01.04.2016).
- Danıştay 9. Daire, <http://www.kararara.com/danistay/9d/danistay7344.html>. (20.05.2016).
- Denge Akademi. <http://www.dengeakademi.com/Files/Circular/2438.pdf>. (25.04.2019).

- Gelir İdaresi Başkanlığı. https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/Yararli_Bilgiler/KVK_TevOran_Mad15.html, (17.03.2019).
- Gelir İdaresi Başkanlığı, 12.05.1988 Tarih ve 88/12944 Sayılı Kararnameye ilişkin Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında Tebliğ, http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuat/kkdf_mevzuat/6_TEBLIG.htm(20.05.2016)
- Gelir İdaresi Başkanlığı, <https://www.gib.gov.tr/yardim-ve-kaynaklar/yararli-bilgiler/gelir-vergisi-tarifesi-2019>, Erişim Tarihi: 14.05.2019.
- Gelir İdaresi Başkanlığı, https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/mevzuat/488_II_sayili_tablo.pdf, Erişim Tarihi: 05.06.2019.
- İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası. <https://www.ismmmo.org.tr/Mevzuat/Gelir-Vergisi-Stopaj-Oranlari-GVK-Md-94---421>, (20.04.2019).
- İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası. www.istanbulymmo.org.tr/TR/PopUp.aspx?ID=1003, (25.04.2019).
- Kamuya Açık Alanlarda İlan, Reklam ve Tabela Yönetmeliği, <http://ared.org.tr/wp-content/uploads/2014/04/1387833095-Aydin.pdf>. (02.02.2016).
- Kızılot, Ş. (2002). Bankalardaki Paranın Mirasçılara Ödenmesi. Hürriyet Gazetesi. <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=109925&yazarid=82>. (22.01.2016).
- Konca, A. (T.Y). Kira Sertifikaları (Kira Sukuku) ve Vergisel Boyutu, http://www.vergidegundem.com/tr_TR/publicationPaper?categoryName=Vergi&publicationNumber=4&publicationYear=2011&publicationId=666661772. (21.02.2016).
- Kuveyt Türk Katılım Bankası. https://www.kuveytturk.com.tr/_assets/files/katilma-hesaplarında-kar-paylasim.pdf. (25.04.2019).
- Oxford Dictionaries. <http://www.oxforddictionaries.com/definition/learner/bank>. (26.08.2015).
- Ölçü Yemin Mali Müşavirlik A.Ş. http://www.olcuymm.com/Banka_ve_Sigorta_Muameleleri_Vergisi_Oranlari-listdetay-27.aspx., (28.04.2019).
- Öz, E. (2015). Belediyelere Ödenecek Yıllık İlan ve Reklam Vergisi (Yeminli Mali Müşavir) <http://www.ertadenetim.com/2015/01/bulten-2015-22-2015-ocak-ayında-belediyelere-odenecek-yillik-ilan-ve-reklam-vergisi-uygulamasi/>. (02.02.2016).

- Özdemir, U. (T.Y.). Geçici Vergi Nedir? Uygulama Nasıl Yapılmalıdır? Örnek Uygulamalar. <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/ufuk/011/>. (01.02.2016).
- Resmi Gazete. 492 Syl. Harçlar Kanunu 17.07.1964 tarihli ve 11756 sayılı Resmi Gazete. <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11756.pdf>. (25.01.2016).
- SMMMO Bursa, (2014). Kamu Borçlusunu Olarak Mükellef ve Vergi Sorumlusu. <http://www.bursa-smmmo.org.tr/yazarlar/makaleler/129AGE.pdf>. (20.11.2015).
- Soydan, B. Y. (1994). Dar Yükümlülerin Elde Ettikleri Ücretlerde Türk Vergi Anlaşmalarının Rolü. *Vergi Dünyası*. 149. <http://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/1142>. (23.05.2018).
- Turan, H. İ. (T.Y.). Motorlu Taşıtlar Vergisi Hakkında Bilinmesi Gerekenler, <http://www.halilibrahimturan.av.tr/haber-detay.php?id=153&iframe=true&width=850&height=550>. (02.02.2016).
- Türk Dil Kurumu (TDK). Büyük Türkçe Sözlük (Online) http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.55ddb2d80663d0.45473721. (26. 08. 2015).
- Türkiye Bankalar Birliği, https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp. (20.04.2019).
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB). http://www.tkbb.org.tr/Documents/Brosur/%C4%B0lk%20sayfa%20KATILIM_BANKACILIGI2.pdf http://www.tkbb.org.tr/Documents/Brosur/%C4%B0lk%20sayfa%20KATILIM_BANKACILIGI-2.pdf, (10.04.2019).
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB). <http://www.tkbb.org.tr/banka-genel-bilgileri>, (20.04.2019).
- Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/tr/tbb/2>. (22. 05. 2016).
- TÜRMOB, Çevre Temizlik Vergisi Tutarları, http://www.turmob.org.tr/arsiv/mbs/pratikBilgiler/cevre_temizlik-2014.pdf. (02.02.2016).
- Vergivizyon. Vergi Kanunları Katılım Bankaları Aleyhine Mi? <http://www.vergivizyon.net/vergi-kanunlari-katilim-bankalari-aleyhine-mi/> (21.02.2016).
- VergiGündem. 2016 Yılı Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi, http://www.vergidegundem.com/tr/c/document_library/get_file?uuid=4da24e5f-8bb1-441b-ac60-186016be848d&groupId=10156. (01.02.2016).

VergiNet. Banka ve Finans Kurumlarının Finansal Faaliyet Harçları.
<http://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2014-17.aspx>. (20.02.2016).

VergiNet. <https://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2019-9.aspx> (28.04.2019).

VergiNet. Veraset ve İntikal Vergisi Tarifesi, <http://www.verginet.net/dtt/1/Veraset-ve-Intikal-Vergisi-Tarifesi.aspx>. (20.01.2016/20.04.2019).

VergiNet. <https://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2019-9.aspx>.
(28.04.2019).

Verginet, https://www.verginet.net/dtt/7/BeyannameVermeveOdemeSureleri_15142.aspx, Erişim Tarihi: 01.05.2019.

Verginet, <https://www.verginet.net/FrameChild.aspx?ID=1309>, Erişim Tarihi:
28.04.2019.

EKLER

Ek 1: Türk Bankacılık Sisteminde Yer alan Banka Türleri ve Şube Sayıları

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ				
BANKA TÜRÜ	BANKA ADI	BANKA SAYISI	YURTIÇİ ŞUBE SAYISI	YURTDIŞI ŞUBE SAYISI
MEVDUAT BANKALARI		34	10274	70
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları		3	3679	32
	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	-	1742	23
	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	-	989	6
	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O	-	948	3
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları		9	3898	28
	Adabank A.Ş.	-	1	0
	Akbank T.A.Ş.	-	779	1
	Anadolubank A.Ş.	-	112	0
	Fibabanka A.Ş.	-	69	0
	Şekerbank T.A.Ş	-	273	0
	Turkish Bank A.Ş.	-	12	0
	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	-	492	4
	Türkiye İş Bankası A.Ş.	-	1307	22
	Yapı Kredi Bankası A.Ş.	-	853	1
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar		1	1	0

	Birleşik Fon Bankası A.Ş.	-	1	0
Yabancı Sermayeli Bankalar		19	2224	8
Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar		16	2689	10
	Alternatifbank A.Ş.	-	49	0
	Arap Türk Bankası A.Ş.	-	7	0
	Bank of China Turkey A.Ş.	-	1	0
	Burgan Bank A.Ş.		38	0
	City Bank A.Ş.	-	3	0
	Denizbank A.Ş.	-	710	1
	Deutsche Bank. A.Ş.	-	1	0
	HSBC Bank A.Ş.	-	82	0
	ICBC Turkey Bank A.Ş.	-	44	0
	ING Bank A.Ş.	-	223	0
	MUFG Bank Turkey A.Ş.	-	1	0
	Odea Bank A.Ş..	-	47	0
	QNB Finansbank A.Ş.	-	542	1
	Rabobank A.Ş.	-	1	0
	Turkland Bank A.Ş.	-	22	0
	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	-	918	0
Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar		5	7	0
	Bank Mellat	-	3	0
	Habib Bank Limited	-	1	0
	Intesa Sanpaola S.p.A	-	1	0
	JPMorgan Chase Bank N.A.	-	1	0
	Societe Generale (SA)	-	1	0
KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI		13	57	0
Kamusal Sermayeli Kalkınma Yatırım		3	35	0

Bankaları				
	İller Bankası A.Ş.	-	19	0
	Türk Eximbank	-	15	0
	Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	-	1	0
Özel Sermayeli Kalkınma Yatırım Bankaları		6	18	0
	Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	-	10	0
	Diler Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
	GSD Yatırım Bankası A.Ş.	-	2	0
	İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	-	1	0
	Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	-	3	0
Yabancı Sermayeli Kalkınma Yatırım Bankaları		4	4	0
	BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	-	1	0
	Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	-	1	0
	Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
	Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	-	1	0

Kaynak: https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp
Erişim Tarihi: 20.04.2019.

Ek 2: Katılım Bankalarına Dair Mevzuat Düzenlemeleri

RESMİ GAZETENİN		DÜZENLEMENİN ADI / MAHİYETİ
Tarihi	Sayısı	
19/12/1983	18256	Özel Finans Kurumları (ÖFK) Kurulması Hakkında 83/7506 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
25/02/1984	18323	ÖFK Kurulması Hakkında 83/7506 Sayılı Karara İlişkin Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Tebliği
21/03/1984	18348	ÖFK Kurulması Hakkındaki 83/7506 Sayılı Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair 84/7833 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
21/03/1984	18348	T.C. Merkez Bankası 1 No.lu Tebliği
11/12/1985	18955	ÖFK Kurulması Hakkındaki 83/7506 Sayılı Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair 85/10129 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
02/10/1991	21009	ÖFK Kurulması Hakkındaki 83/7506 Sayılı Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair 91/2130 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
27/05/1992	21240	T.C. Merkez Bankası 2 No.lu Tebliği
13/01/1994	21817	ÖFK Kurulması Hakkındaki 83/7506 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 93/5104 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
02/06/1994	21948	T.C. Merkez Bankası 3 No.lu Tebliği
27/01/1995	22184	T.C. Merkez Bankası 4 No.lu Tebliği
11/01/1997	22874	ÖFK'nın Şube Açma Esaslarına İlişkin Hazine Müsteşarlığı Tebliği
11/01/1997	22874	Hazine Müsteşarlığının, ÖFK'nın Kurulması Hakkındaki 83/7506 Sayılı Kararnameye İlişkin Sermaye Tabanı/Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Gayrinakdi Yükümlülükler Standart Rasyosu Tebliği
11/04/1997	22961	25/02/1984 tarih ve 18323 sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan Tebliğde Değişiklik Yapılması Hakkında Hazine Müsteşarlığı Tebliği
26/11/1997	23182	T.C. Merkez Bankası 5 No.lu Tebliği
05/03/1998	23277	ÖFK'nın Şube Açma Esaslarına İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Hazine Müsteşarlığı Tebliği
05/06/1998	23363	T.C. Merkez Bankası 6 No.lu Tebliği
25/09/1998	23474	ÖFK Kurulması Hakkında 83/7506 Sayılı Kararname Eki Karara İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılması Hakkında Hazine Müsteşarlığı Tebliği
06/11/1998	23515	T.C. Merkez Bankası 7 No.lu Tebliği
01/12/1998	23540 (Mük.)	ÖFK Kurulması Hakkındaki 83/7506 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair 98/12065 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
13/02/1999	23610	T.C. Merkez Bankası 8 No.lu Tebliği
11/12/1999	23903	ÖFK'nın Kurulması Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair 99/13621 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı

19/12/1999	23911	4389 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 4491 Sayılı Kanun
25/11/2000	24241	T.C. Merkez Bankası 9 No.lu Tebliği
29/05/2001	24416	4389 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 4672 Sayılı Kanun
20/09/2001	24529	ÖFK'nın Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik
26/10/2001	24565	Özel Finans Kurumları Birliği Statüsü
07/03/2002	24688	ÖFK'nın Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
18/09/2002	24880	Özel Finans Kurumları Özel Cari ve Katılma Hesapları Güvence Fonu Yönetmeliği
31/12/2002	24980	ÖFK'nın Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
20/06/2003	25144	ÖFK'nın Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
27/06/2003	25151	Özel Finans Kurumları Özel Cari ve Katılma Hesapları Güvence Fonu Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
22/04/2004	25441	ÖFK'nın Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
10/11/2004	25639	ÖFK'nın Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
01/11/2005	25983	5411 Sayılı Bankacılık Kanunu
28/02/2006	26094	Türkiye Katılım Bankaları Birliği Statüsü
26/01/2007	26415 (Mük.)	Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ (THP Tebliği)

Kaynak: TKBB kaynaklarından uyarlanmıştır.

Ek 3: Kurumlar Vergisi Tevfikat Oranları

KURUMLAR VERGİSİ TEVKİFAT ORANLARI			
(5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 15 ve Geçici 1/4 ile GVK'nun Geçici 67'inci Maddeleri ve 2009/14594 s.BKK. Uyarınca Tam Mükellef Kurumlara Yapılan Ödemeler İçin Geçerli Kesinti Oranları			
İlgili Madde	Açıklama	Oran	
KVK 15/1-a	Gelir Vergisi Kanununda belirtilen esaslara göre birden fazla takvim yılına yaygın inşaat ve onarım işleri ile uğraşan kurumlara bu işleri ile ilgili olarak yapılan hakediş ödemeleri	3%	
KVK15/1-b KVK Geç.1/4	Kooperatiflere ait taşınmazların kiralanması karşılığında bunlara yapılan kira ödemeleri	20%	
GVK Geç. 67/1	1.1.2006 tarihinden sonra ihraç edilen her nevi tahvil ve Hazine bonolarının faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerden ve varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen kira sertifikalarından sağlanan gelirlerden (Eurobondlardan elde edilen hariç)	0%	
GVK Geç. 67/4	Mevduat Faizleri	Döviz Tevdiat Hesaplarına Yürütülen Faizlerden (Vadelerine Göre)	13%, 15%, 18%
		Mevduat Hesaplarına Yürütülen Faizlerden (Vadelerine Göre)	10%, 12%, 15%
GVK Geç. 67/4	Katılım Bankaları Tarafından Katılma Hesabı Karşılığında Ödenen Kâr Payları	Katılım Bankalarınca Döviz Katılma Hesaplarına Ödenen Kâr Paylarından (Vadelerine Göre)	13%, 15%, 18%
		Katılım Bankaları Tarafından Katılma Hesabı Karşılığında Ödenen Kâr Paylarından (Vadelerine Göre)	10%, 12%, 15%
GVK Geç. 67/4	Kâr Ve Zarar Ortaklığı Belgesi Karşılığı Ödenen Kâr Payları	15%	
GVK Geç. 67/4	Menkul Kıymetlerin Geri Alım Ve Satım Taahhüdü Ve İktisap Veya Elden Çıkarılması Karşılığında Sağlanan Menfaatler (Repo Gelirleri)	15%	

GVK Geç.67/8	Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan menkul kıymet yatırım fonları (borsa yatırım fonları ite konut finansman fonları ve varlık finansmanı fonları dahil) ile menkul kıymet yatırım ortaklıklarının portföy işletmeciliği kazançları	0%	
KVK 15/2	Vergiden muaf olan kurumlara dağıtılan (karın sermayeye eklenmesi kâr dağıtımı sayılmaz) Gelir Vergisi Kanununun 75 inci maddesinin ikinci fıkrasının (1), (2) ve (3) numaralı bentlerindeki kâr payları (Kurumlar Vergisi Kanununun 15 inci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca vergi kesintisine tabi tutulan kazançlar hariç) üzerinden,	15%	
GVKGeç.61ve Geç. 69	24.04.2003 tarihinden önceki müracaatlara dayanılarak alınmış olan yatırım teşvik belgeleri kapsamında yapılan harcamalar dolayısıyla hak kazanılan yatırım indiriminden yararlanan (KV beyannamesi üzerinde indirilen) kısım	%19.8	
GVK Geç. 67/1	Halka açık şirketlerin 1.1.2006 tarihinden sonra iktisap edilen ve 1 yıldan kısa bir süre ile elde tutulan hisse senetlerinin Türkiye'de faaliyette bulunan banka veya aracı kurumlar aracılığıyla elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar (Gayrimenkul ve menkul kıymet yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinin satışı dahil)	0%	
GVK Geç. 67/1	Menkul kıymet yatırım fonu katılma belgelerinin kâr payları (yani bunların ilgili fona iadesinden sağlanan gelirler)	0%	
GVK Geç. 67/1	1.1.2006 tarihinden sonra ihraç edilen her nev'i tahvil ve Hazine bonolarının (eurobondlar hariç) Türkiye'de faaliyette bulunan banka veya aracı kurumlar kanalıyla elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar	0%	
GVT Geç.67/1	Vadeli İşlem Ve Opsiyon Sözleşmelerinden Elde Edilen Gelirler	Hisse Senetlerine Veya Hisse Senedi Endekslerine Dayalı İşlemlerden	0%
		Diğerlerinden	10%
GVK Geç 67 1,2,3,4	Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan menkul kıymet yatırım fonları ile menkul kıymet yatırım ortaklıklarının GVK'nun Geçici 67'inci maddesinin 1, 2, 3 ve 4 numaralı fıkralarında belirtilen gelirleri üzerinden,	0%	

Kaynak: https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/Yararli_KVK_TevOran_Mad15.html, Erişim Tarihi: 17.03.2019.

Bilgiler/

Ek 4: Serbest Meslek Ödemeleri Stopaj Oranları

Bent no	GVK /94.Maddesinin açıklaması	Oran
2	Yaptıkları serbest meslek işleri dolayısıyla bu işleri icra edenlere yapılan ödemelerden (noterlere serbest meslek faaliyetlerinden dolayı yapılan ödemeler hariç)	
a.	18. madde kapsamına giren serbest meslek işleri dolayısıyla yapılan ödemelerden	17%
b.	Diğerlerinden	20%
3	42. madde kapsamına giren işler dolayısıyla bu işleri dolayısıyla bu işleri yapanlara (kurumlar dahil) ödenen istihkak bedellerinden	3%
4	Dar mükellefiyete tabi olanlara, telif ve patent haklarının satışı dolayısıyla yapılan ödemelerden	20%
5.a.	70. maddede yazılı mal ve hakların kiralanması karşılığı yapılan ödemelerden	20%
b.	Vakıflar ve derneklere ait gayri menkullerin kiralanması karşılığında bunlara yapılan kira ödemelerinden	20%
c.	Kooperatiflere ait gayri menkullerin kiralanması karşılığında bunlara yapılan kira ödemelerinden	20%
6.a.	Dağıtılın veya dağıtılmasın Kurumlar Vergisi Kanununun 8. maddesinin 4 nolu bendinin;	
i.	(a), (c) ve (d) bentlerinde yazılı kazançlardan	0%
ii.	(b) alt bendinde yazılı kazançlardan	10%
b. i.	Tam mükellef kurumlar tarafından, tam mükellef gerçek kişilere, gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olmayanlara ve bu vergilerden muaf olanlara dağıtılan, 75. Maddenin 2. fıkrasının 1, 2 ve 3 numaralı bentlerinde yazılı kâr paylarından (karin sermayeye eklenmesi kâr dağıtımı sayılmaz)	15%
ii	Tam mükellef kurumlar tarafından, dar mükellef gerçek kişilere, dar mükellef kurumlara (Türkiye'de bir iş yeri veya daimi temsilci aracılığıyla kâr payı elde edenler hariç) ve gelir ve kurumlar vergisinden muaf olan dar mükelleflere dağıtılan, 75.maddenin ikinci fıkrasının 1,2 ve 3 numaralı bentlerinde yazılı kâr paylarından (karin sermayeye eklenmesi kâr dağıtımı sayılmaz)	15%
iii	75. maddesinin ikinci fıkrasının 4 numaralı bendinde yazılı menkul sermaye iratlarının ana merkeze aktarılan tutarı üzerinden	10%
c.	Vakıflar ve derneklerin (kanunla kurulan dernek ve vakıflar ile sendikalar, meslek odaları ve bunların üst kuruluşları, borsalar ve siyasi partiler hariç), iktisadi işlememelerden elde edilenler dışında kalan ve tevkif ata tabi tutulmamış olan her türlü gelirlerinden (dernek ve vakıflara kuruluşları sırasında tahsis edilen sermaye, üyelerine emeklilik aylık ve ikramiyesi vermek üzere çalışan vakıfların aidat gelirleri hariç, sıfır oranda tevkifatı tutulmuş gelirleri ile bağış ve yardımlar dahil)	
i.	Bakanlar Kurulu'nca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu menfaatlerine yararlı sayılan dernekler için	0%

ii.	Diğer vakıf ve dernekler için	0%
	MEVDAT FAİZLERİNDEN (YTL,DÖVİZ,REPO)	15%
####	Bas bayiler hariç olmak üzere Milli Piyango İdaresince çıkarılan biletleri satanlar ile diğer kişilerce çıkarılan bu nitelikteki biletleri satanlara yapılan komisyon, prim ve benzeri ödemelerden	20%
b.	4077 şayili tüketicinin korunması hakkında kanuna göre gerçek ve tüzel kişilerin mallarını is akdi ile bağlı olmaksızın bunlar adına kapı kapı dolaşmak suretiyle tüketiciye satanlara bu faaliyetleriyle ilgili olarak yapılan komisyon, prim ve benzeri ödemelerden	20%
11	Çiftçilerden alınan zirai mahsullerden ve hizmetler için yapılan ödemelerden;	
a.	Hayvan ve bunların mahsulleri ile kara ve su avcılığı mahsulleri için,	
i	Ticaret borsalarında tescil ettirilerek satın alınanlar için	1%
ii	(i) alt bendi dışında kalanlar için	2%
B	Diğer zirai mahsuller için,	
i	Ticaret borsalarında tescil ettirilerek satın alınanlar için	2%
ii	(i) alt bendi dışında kalanlar için	4%
C	Zirai faaliyet kapsamında ifa edilen hizmetler için	
i	Orman idaresine veya orman idaresine karşı taahhütte bulunan kurumlara yapılan ormanların ağaçlandırılması, bakimi, kesimi, ürünlerin toplanması, taşınması ve benzeri hizmetler için	2%
ii	Diğer hizmetler için	4%
D	çiftçilere yapılan doğrudan gelir desteği ve alternatif ürün ödemeleri için	0%
12	PTT acenteliği yapanlara, bu faaliyetleri nedeniyle ödenen komisyon bedeli üzerinden	20%
13	Esnaf muafılığından yararlananlara mal ve hizmet alımları karşılığında yapılan ödemelerden;	
a.	Havlu, çarşaf, çorap, hali, kilim, dokuma mamulleri, örgü, dantel, her nevi turistik eşya, haşır, sepet, süpürge, paspas, fırça, yapma çiçek ve benzeri emtia bedelleri veya bu emtianın imalinde ödenen hizmet bedelleri üzerinden	2%
B	Hurda mal alımları için	2%
C	Diğer mal alımları için	5%
D	Diğer hizmet alımları ('a', 'b' ve 'c' alt bentleri hariç olmak üzere mal ve hizmet bedeli ayrılmaması hali de bu kapsamdadır) için	10%
14	75. maddenin ikinci fıkrasının 14 numaralı bendinde yer alan menkul sermaye iratlarından (kanunla kurulan dernek ve vakıflar ile dernek ve vakıf olmamakla birlikte; odalar, borsalar, meslek örgütleri ve bunların üst kuruluşları, siyasi partiler, emekli ve yardım sandıkları gibi vergi uygulamalarında dernek ve vakıf olarak kabul edilenler hariç, dernek ve vakıflar ile tam mükellef kurumlara ödenenler dahil)	20%
15 a	75' inci maddenin ikinci fıkrasının (15) numaralı bendinin (a) alt bendinde yer alan menkul sermaye iratlarından	10%

B	75' inci maddenin ikinci fıkrasının (15) numaralı bendinin (b) alt bendinde yer alan menkul sermaye iratlarından	10%
C	75' inci maddenin ikinci fıkrasının (15) numaralı bendinin (c) alt bendinde yer alan menkul sermaye iratlarından	5%

Kaynak: <https://www.ismmmo.org.tr/Mevzuat/Gelir-Vergisi-Stopaj-Oranlari-GVK-Md-94---421>,
rişim Tarihi: 20.04.2019.

Ek 5: Damga Vergisine Tabi Kağıtlar ve Alınan Vergiler

I. Akitlerle ilgili kağıtlar	
A. Belli parayı ihtiva eden kağıtlar:	
1. Mukavelenameler, taahhütnameler ve temliknameler	(Binde 9,48)
2. Kira mukavelenameleri (Mukavele süresine göre kira bedeli üzerinden)	(Binde 1,89)
3. Kefalet, teminat ve rehin senetleri	(Binde 9,48)
4. Tahkimnameler ve sulhnameler	(Binde 9,48)
5. Feshnameler (Belli parayı ihtiva eden bir kağıda taalluk edenler dahil)	(Binde 1,89)
6. (Değişik: 5766/10-b md.) (Yürürlük: 6/6/2008) Karayolları Trafik Kanunu uyarınca kayıt ve tescil edilmiş ikinci el araçların satış ve devrine ilişkin sözleşmeler	(Binde 1,89)
B. Belli parayı ihtiva etmeyen kağıtlar:	
1. Tahkimnameler	47,8
2. Sulhnameler	47,8
3. Turizm işletmeleri ile seyahat acentelerinin aralarında düzenledikleri kontenjan sözleşmeleri (Belli parayı ihtiva edenler dahil)	268,5
II. Kararlar ve mazbatalar	
1. Meclislerden, resmi heyetlerden ve idari davalarla ilgili olmayarak Danıştaydan verilen mazbata, ilam ve kararlarla hakem kararları:	
a) Belli parayı ihtiva edenler	(Binde 9,48)
b) Belli parayı ihtiva etmeyenler	47,8
2. (Değişik: 5766/10-c md.) (Yürürlük: 6/6/2008) İhale kanunlarına tabi olan veya olmayan resmi daire ve kamu tüzel kişiliğini haiz kurumların her türlü ihale kararları	(Binde 5,69)
III. Ticari işlemlerde kullanılan kağıtlar	
1. Ticari ve mütedavil senetler:	
a) Emitia senetleri:	
aa) Makbuz senedi (Resepise)	16,6
ab) Rehin senedi (Varant)	9,8
ac) İyda senedi	1,7
ad) Taşma senedi	0,6
b) Konşimentolar	9,8
c) Deniz öduncü senedi	(Binde 9,48)
d) İpotekli borç senedi, irat senedi	(Binde 9,48)
2. Ticari belgeler:	
a) Menşe ve Mahrec şahadetnameleri	16,6
b) Resmi dairelere ve bankalara ibraz edilen bilançolar ve işletme hesabı özetleri:	
ba) Bilançolar	36,9
bb) Gelir tabloları	17,8
bc) İşletme hesabı özetleri	17,8
c) Barnameler	1,7
d) Tasdikli manifesto nüshaları	7,3
e) Ordınolar	0,6
f) Gümrük idarelerine verilen özet beyan formları	7,3
IV. Makbuzlar ve diğer kağıtlar	
1. Makbuzlar:	
a) Resmi daireler tarafından yapılan mal ve hizmet almalarına ilişkin ödemeler (avans olarak yapılanlar dahil) nedeniyle, kişiler tarafından resmi dairelere verilen ve belli parayı ihtiva eden makbuz ve ibra senetleri ile bu ödemelerin resmi daireler nam ve hesabına, kişiler adına açılmış veya açılacak hesaplara nakdedilmesini veya emir ve havaletlerine tediyisini temin eden kağıtlar	
b) Maaş, ücret, gündelik, huzur hakkı, aidat, ihtisas zammı, ikramiye, yemek ve mesken bedeli, harcırah, tazminat ve benzeri her ne adla olursa olsun hizmet karşılığı alınan paralar (Ek: 5766/10-ç md.) (Yürürlük: 6/6/2008) (avans olarak ödenenler dahil) için verilen makbuzlar ile bu paraların nakden ödenmeyerak kişiler adına açılmış veya açılacak cari hesaplara nakdedildiği veya emir ve havaletlerine tediyi olunduğu takdirde nakli veya tediyeyi temin eden kağıtlar	(Binde 7,59)
c) Ödünç alınan paralar için verilen makbuzlar veya bu mahiyetteki senetler	(Binde 7,59)
d) İcra dairelerince resmi daireler namına şahıslara ödenen paralar için düzenlenen makbuzlar	(Binde 7,59)
2. Beyannameler (Bu beyannamelerin sadece bir nüshası vergiye tabidir):	
a) Yabancı memleketlerden gelen posta gönderilerinin gümrüklenmesi için postanelerce gümrüklere verilen liste beyannamelerinde yazılı her gönderi maddesi için	0,6
b) Vergi beyannameleri:	
ba) Yıllık gelir vergisi beyannameleri	47,8
bb) Kurumlar vergisi beyannameleri	63,8
bc) Katma değer vergisi beyannameleri	31,5
bd) Muhtasar beyannameler	31,5
be) Diğer vergi beyannameleri (damga vergisi beyannameleri hariç)	31,5
c) Gümrük idarelerine verilen beyannameler	63,8
d) Belediye ve il özel idarelerine verilen beyannameler	23,5
e) Sosyal güvenlik kurumlarına verilen sigorta prim bildirimleri	23,5
f) (Ek:5838/15 md.) (Yürürlük: 28/02/2009) Elektronik ortamda birlikte verilen muhtasar beyanname ve sigorta prim bildirimlerinden sadece muhtasar beyanname için	37,4
3. Tabloda yazılı kağıtlardan aşk 1,00 Yeni Türk Lirasından fazla maktu ve nispi vergiye tabi olanların resmi dairelere ibraz edilecek özet, suret ve tercümelemleri.	0,6

Ek 6: Harca Konu İşlemler ve Tutarları

FİNANSAL FAALİYET HARÇLARI (2019)	
1- Banka kuruluş ve faaliyet izin belgeleri:	
a) Türkiye’de kurulan bankalar ile yabancı bankalarca Türkiye’de açılan Merkez Şubelere ilişkin	524.041,40 TL
b) Serbest bölgelerde faaliyet göstermek üzere kurulan bankalar ve açılan yabancı banka şubelerine	524.041,40 TL
c) Bütün bankaların, serbest bölgelerdekiler de dahil olmak üzere açılan şubeleri (yabancı - Nüfusu 5.000’e kadar olan belediyelerde)	31.442,00 TL
2- (5951 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yürürlük:05/02/2010)	
3- Sermaye piyasasında aracılık yapan kurumlara verilen yetki belgeleri (Her belge için ayrı	77.651,70 TL
4- Yatırım ortaklığı kurma ve faaliyet izin belgeleri	77.651,70 TL
5- Finansal kiralama şirketleri kuruluş izin belgeleri:	
a) Finansal kiralama şirketleri kuruluş izin belgeleri (<i>Her yıl için</i>)	77.651,70 TL
b) Finansal kiralama şirketlerinin, serbest bölgelerdekiler de dahil olmak üzere açacakları şubeler	38.825,40 TL
6- Faktoring şirketleri kuruluş izin belgeleri:	
a) Faktoring şirketleri kuruluş izin belgeleri (<i>Her yıl için</i>)	77.651,40 TL
b) Faktoring şirketlerinin, serbest bölgelerdekiler de dahil olmak üzere açacakları şubeler için	38.825,40 TL
7- Yetkili müesseseler (Döviz büfeleri) kuruluş izin belgeleri:	
a) Yetkili müesseseler (Döviz büfeleri) kuruluş izin belgeleri (<i>Her yıl için</i>)	36.218,60 TL
b) Yetkili müesseselerin (Döviz büfeleri) açacakları şubeler için düzenlenen belgeler	18.108,70 TL
8- (5035 Sayılı Kanun’un 39. maddesi ile değişen bent. Yürürlük: 1.1.2004)	
a) Sigorta şirketleri kuruluş izin belgeleri (<i>Her yıl için</i>)	194.132,30 TL
b) Emeklilik şirketleri kuruluş izin belgeleri (<i>Her yıl için</i>)	136.642,30 TL
a ve b bentlerinde ver alan şirket kuruluş izin belgelerinin her ikisini de	
9- Diğer finansal kurumlara ilişkin belgeler:	
a) Diğer finansal kurumlar kuruluş ve faaliyet izin belgeleri (<i>Her yıl için</i>)	77.651,70 TL
<i>(Diğer finansal kurumlar, yukarıda belirtilen kurumların dışında kalan, ancak faaliyetleri</i>	
b) (a) fıkrasında belirtilen kuruluşların açacakları şubelerle ilgili izin belgeleri (<i>Her şube için</i>)	38.825,40 TL

Kaynak: <http://www.dengeakademi.com/Files/Circular/2438.pdf>, Erişim Tarihi: 25.04.2019.